

RAAP-RAPPORT 2021

Gemeente Westerveld

**Een archeologische verwachtings-
en beleidsadvieskaart**

dr. G. Aalbersberg

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Westerveld

Titel: Gemeente Westerveld; een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart

Status: eindversie

Datum: januari 2010

Auteur: dr. G. Aalbersberg

Projectcode: WVABK

Bestandsnaam: RA2021-WVABK.doc

Projectleider: dr. G. Aalbersberg

Projectmedewerkers: drs. T.J. ten Anscher, drs. T.A. van den Bergh, drs. S.W. Jager,

T.M. Perger, dr. N.W. Willemse & E.J.M. van der Zwet

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: niet van toepassing ARCHIS-

waarnemingsnummer: niet van toepassing ARCHIS-

onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: niet van toepassing

Autorisatie: drs. J.L. van Beek

ISSN: 0925-6369

**RAAP Archeologisch Adviesbureau
B.V. Leeuwendalseweg 5b**

**1382 LV
Weesp Postbus
5069**

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2010

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

De gemeente Westerveld heeft een rijk en gevarieerd verleden. Een groot deel van dat verleden is niet beschreven in oude bronnen. Hiervan resten alleen materiële overblijfselen. Soms zijn deze materiële overblijfselen van het verleden zichtbaar, zoals bij hunebedden of grafheuvels. Vaker liggen ze echter opgeslagen in de bodem. De bodem fungeert in dat geval als ons archief. Het bodemarchief is echter zeer kwetsbaar. Elke bodemingreep heeft invloed op de bodem en daarmee op het daarin opgeslagen archief van ons verleden. Helaas kan een ingreep in de bodem niet worden teruggedraaid. Als het bodemarchief is aangetast, is de informatie die daarin is opgeslagen voorgoed verloren. Het opgraven van archeologische resten moet om die reden als een noodoplossing worden beschouwd, want ook na een opgraving is het bodemarchief immers niet meer te raadplegen in relatie tot zijn context. Het is dus zaak om zorgvuldig om te gaan op de in de bodem aanwezige archeologische waarden.

Met de toenemende economische groei in Nederland kwam ons bodemarchief meer en meer onder druk te staan. Vandaar dat Nederland in 1992 het Verdrag van Valletta (ook wel bekend als het Verdrag van Malta) heeft ondertekend. Dit verdrag beoogt een betere bescherming van archeologische waarden. In 1996 is het verdrag door Nederland geratificeerd. Dit heeft in 2007 geleid tot aanpassing van de Monumentenwet. Een van de doelen van de nieuwe Monumentenwet is om in een zo vroeg mogelijk stadium van de besluitvorming rekening te houden met aanwezigheid van archeologische resten (of het vermoeden daarvan). Het belang van archeologie behoort een normale plaats te krijgen in de processen van planologie, ontwerpen, bouwen en het aanleggen van werken. Dat spaart niet alleen de aanwezige archeologie, maar voorkomt ook confrontaties van belangen in een later stadium, wellicht op een moment dat al veel kosten zijn gemaakt.

Om op zorgvuldige wijze met het archeologische bodemarchief om te gaan, heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in opdracht van de gemeente Westerveld een gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart opgesteld. De kaart is tot stand gekomen in het kader van de Culturele Alliantie tussen de gemeente Westerveld en de provincie Drenthe. De kaart geeft een overzicht van de 'voorraad archeologie' op gemeentelijke schaal en hoe de gemeente bij ruimtelijke ingrepen en plannen met dit archeologisch erfgoed wil omgaan. De kaart geeft inzicht in de eventueel noodzakelijke onderzoeksprocessen (wel/geen onderzoek en zo ja, op welke wijze). De kaart is geen eindpunt, maar een vertrekpunt voor gemeentelijke beleidsontwikkeling op het gebied van onder andere integraal erfgoedbeleid, toerisme en recreatie. Vanuit de gemeenschappelijke zorg voor het archeologisch bodemarchief van Drenthe zijn in de kaart de gemeentelijke en provinciale uitgangspunten gebundeld weergegeven.

Voor het opstellen van de archeologische beleidsadvieskaart is een bureau onderzoek uitgevoerd. Hierbij is allereerst een inventarisatie gemaakt van bekende archeologische vindplaatsen en cultuurhistorische objecten. Daarnaast zijn de beschikbare bodemkundige en geomorfologische gegevens bestudeerd. Op basis van de archeologische en geolandschappelijke gegevens is

een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld. Dit heeft geresulteerd in de vervaardiging van 3 kaarten: een bronnenkaart, een archeologische verwachtingskaart en de beleidsadvieskaart.

Bronnenkaart

Op deze kaart zijn alle geïnventariseerde vindplaatsen en cultuurhistorische objecten weergegeven. Voor de informatie over deze vindplaatsen en cultuurhistorische objecten is gebruik gemaakt van de Archeologische Monumentenkaart (AMK), het ARCHEologisch Informatie Systeem (ARCHIS), Kennis Infrastructuur Cultuurhistorie (KICH), historische (kaart)gegevens, literatuur, geomorfologische kaarten en bodemkaarten en het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). Het is raadzaam om bij ruimtelijke ontwikkelingen (nieuwe bestemmingsplannen, structuurvisies, projectplannen, etc.) de kaart te raadplegen zodat rekening gehouden kan worden met eventueel aanwezige vindplaatsen en cultuurhistorische objecten.

Landschaps- en archeologische verwachtingskaart

Deze kaart geeft aan waar de kans op het aantreffen van archeologie laag, middelhoog of hoog is. Hoger gelegen gronden, zoals de stuwwallen en dekzandkoppen en -ruggen waren in het verleden geschikt als vestigingsplaatsen voor de mens. Deze gebieden hebben dan ook een hoge archeologische verwachting gekregen. De vlakke dekzandgebieden en veengebieden waren minder of niet aantrekkelijk voor nederzettingen en hebben daarom een lage verwachtingswaarde. Binnen de gemeente komen verder veel landschapselementen voor die hun eigen type verwachting hebben. In de beekdalen worden vanwege de natte omstandigheden geen nederzettingsterreinen verwacht, maar wel aan water gerelateerde structuren en rituele deposities. Afhankelijk van de aanwezigheid van organisch materiaal hebben de beekdalen daarom een hoge of middelhoge verwachting. De vele veentjes in de gemeente hebben een hoge archeologische verwachting, omdat ze niet alleen rituele deposities kunnen bevatten, maar ook vaak een belangrijke paleo-ecologische gegevensbron vormen. De essen tenslotte hebben een hoge verwachting omdat de opgebrachte plaggenpakketten de onderliggende lagen en daarin begraven archeologische vondsten beschermd hebben tegen bodemverstoringen.

De kaart geeft niet alleen verwachtingsgebieden aan, maar maakt daarin onderscheid naar landschapstype en dus geeft de kaart inzicht in de verschillende landschappen binnen de gemeente Westerveld. De kaart is, samen met de bronnenkaart, een goede basis voor een nader archeologisch onderzoek. Bovendien vormt de kaart de basis voor de beleidsadvieskaart en kan gebruikt worden om de adviezen van de beleidsadvieskaart te verklaren voor bijvoorbeeld burgers die vragen waarom in een bepaald gebied onderzoek dient plaats te vinden.

Beleidsadvieskaart

De beleidsadvieskaart is samengesteld op basis van de archeologische verwachtingskaart, de geïnventariseerde vindplaatsen, het overzicht van al (archeologisch) onderzochte terreinen en de beleidsrichtlijnen van de provincie Drenthe voor de terreinen die als provinciaal belang archeologie zijn aangemerkt. Elk van deze elementen heeft een eigen kleurcode gekregen. In de legenda van de kaart zijn hieraan archeologische adviezen gekoppeld. De kaart is dus het instrument om in het geval van ruimtelijke ingrepen te bekijken welk type archeologisch onderzoek dient plaats te vinden voordat een vergunning kan worden afgegeven.

Naast hun directe praktische functie vormen de kaarten ook een goede basis voor de vormgeving van het gemeentelijk archeologisch beleid. De kaart is tevens een goede kennisbron voor de verdere ontwikkeling van toerisme en recreatie. De gemeente wil de kaart via haar internetsite aan een groot publiek ter beschikking stellen zodat iedereen kennis kan nemen van de archeologische waarden in zijn/haar directe omgeving. Om die reden is naast een analoge versie ook een digitale versie van de kaart geleverd.

Geologische perioden			Archeologische perioden		
		Datering			Datering
Tijdvak	Chronozone		Tijdperk		Datering
Holoceen	Laat Subatlanticum	- 1150 na Chr.	Nieuwste tijd (=Nieuwe tijd C)		
			B	- 1795	
	Vroeg Subatlanticum	0	A	- 1650	
		- 450 voor Chr.	Laat	- 1500	
			Vol	- 1250	
		Middeleeuwen	Vroeg	Ottoons	- 1050
				Karolingisch	- 900
				Merovingisch laat	- 725
				Merovingisch vroeg	- 525
			- 450		
	Romeinse tijd	Laat	- 270		
		Midden	- 70 na Chr.		
		Vroeg	- 15 voor Chr.		
IJzertijd	Laat	- Chr. - 250			
	Midden	- 500			
	Vroeg	- 800			
	Bronstijd	Laat	- 1100		
Midden		- 1800			
Vroeg		- 2000			
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	- 2850 - 4200			
	Midden	- 4900/5300			
	Vroeg	- 6450			
Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	- 8640			
	Midden	- 9700			
	Vroeg				
Pleistoceen	Weichselien	Laat Glaciaal	Late Dryas	12.500	
			Allerød	13.500	
			Vroege Dryas	30.500	
			Bølling		
			Vroegste Dryas	60.000	
		Pleniglaciaal	Midden	Denekamp	71.000
				Hengelo	
				Moershoofd	114.000
					126.000
				Odderade	236.000
	Vroeg Glaciaal	Vroeg		241.000	
			Brørup	322.000	
				336.000	
			Eemien	384.000	
			Saalien II	416.000	
	Oostermeer	463.000			
	Saalien I				
	Belvédère/Holsteinien				
	Glaciaal x				
	Holsteinien				
Elsterien					

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Tabel 1 standaard/GeoRioArcheo/RAAP2010.

Inhoud

Samenvatting	5
1 Inleiding	11
1.1 Achtergrond	11
1.2 Doelstelling	11
1.3 Onderzoeksopzet	11
1.4 Leeswijzer	11
1.5 Dankwoord	12
2 Gebiedsbeschrijving	13
2.1 Locatiegegevens	13
2.2 Landschapsgeschiedenis	13
2.3 Een beknopt overzicht van de bewoningsgeschiedenis van de gemeente Westerveld	18
3 De archeologische bronnenkaart.....	33
3.1 Inventarisatie van bekende vindplaatsen	33
3.2 AMK-terreinen	33
3.3 ARCHIS-waarnemingen	34
3.5 Analyse van het AHN	38
3.6 Historische kernen	39
4 De archeologische verwachtingskaart	41
4.1 Inleiding	41
4.2 Archeologische verwachtingen	41
4.3 Het archeologische verwachtingsmodel	42
4.4 Opbouw van de archeologische verwachtingskaart	52
5 De beleidsadvieskaart	53
5.1 Inleiding	53
5.2 Al (archeologisch) onderzochte terreinen	53
5.3 De beleidsadvieskaart	53
5.4 Beleidsadviezen voor bijzondere terreinen, gebieden en landschapselementen	56
5.5 Beleidsadviezen voor de overige gebieden	58
6 Wettelijk kader van het archeologie-beleid	61
6.1 Europees beleid: Verdrag van Valletta	61
6.2 Nationaal beleid: Wet op de archeologisch Monumentenzorg	61
6.3 Nationaal beleid: Wet ruimtelijke ordening	64

7 Beleidskader	65
7.1 Rijksbeleid	65
7.2 Provinciaal beleid	67
7.3 Gemeentelijk beleid	68
Literatuur	71
Gebruikte afkortingen	76
Verklarende woordenlijst	77
Overzicht van figuren en tabellen	80
Bijlage 1: AMK-terreinen in de gemeente Westerveld	81
Bijlage 2: ARCHIS-waarnemingen in de gemeente Westerveld	109
Bijlage 3: Vindplaatsen en objecten op de historische kaarten	163

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Alle Nederlandse gemeenten worden geconfronteerd met de wettelijke verplichting om het aspect archeologie te laten meewegen in ruimtelijke planprocedures. Dit is het directe gevolg van de ondertekening van het Verdrag van Valletta (ook bekend als Verdrag van Malta) in 1992 en de hieruit voortvloeiende herziening van de Monumentenwet 1988. In het licht van deze ontwikkelingen hebben alle gemeenten behoefte aan een goed onderbouwde, heldere en eenduidige archeologische verwachtingskaart en beleidsadvieskaart. In opdracht van de gemeente Westerveld heeft RAAP Archeologisch Advies bureau daarom in 2009 een bureauonderzoek uitgevoerd voor het opstellen van een archeologische verwachtingskaart en een beleidsadvieskaart voor de gemeente Westerveld. De kaart is tot stand gekomen in het kader van de Culturele Alliantie tussen de gemeente Westerveld en de provincie Drenthe.

1.2 Doelstelling

Het doel van het onderzoek was een vlakdekkend overzicht te geven van de aanwezigheid van bekende archeologische vindplaatsen en in de verwachte archeologische waarden in de gemeente Westerveld. Op basis hiervan zijn adviezen opgesteld over waar en in welke vorm archeologisch onderzoek nodig is.

1.3 Onderzoekopzet

Voor het opstellen van de archeologische verwachtingskaart en de beleidsadvieskaart is allereerst een inventarisatie gemaakt van bekende archeologische vindplaatsen en cultuurhistorische objecten (zie hoofdstuk 3). Daarnaast zijn de beschikbare bodemkundige en geomorfologische gegevens bestudeerd. Op basis van de archeologische en geolandschappelijke gegevens is een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld.

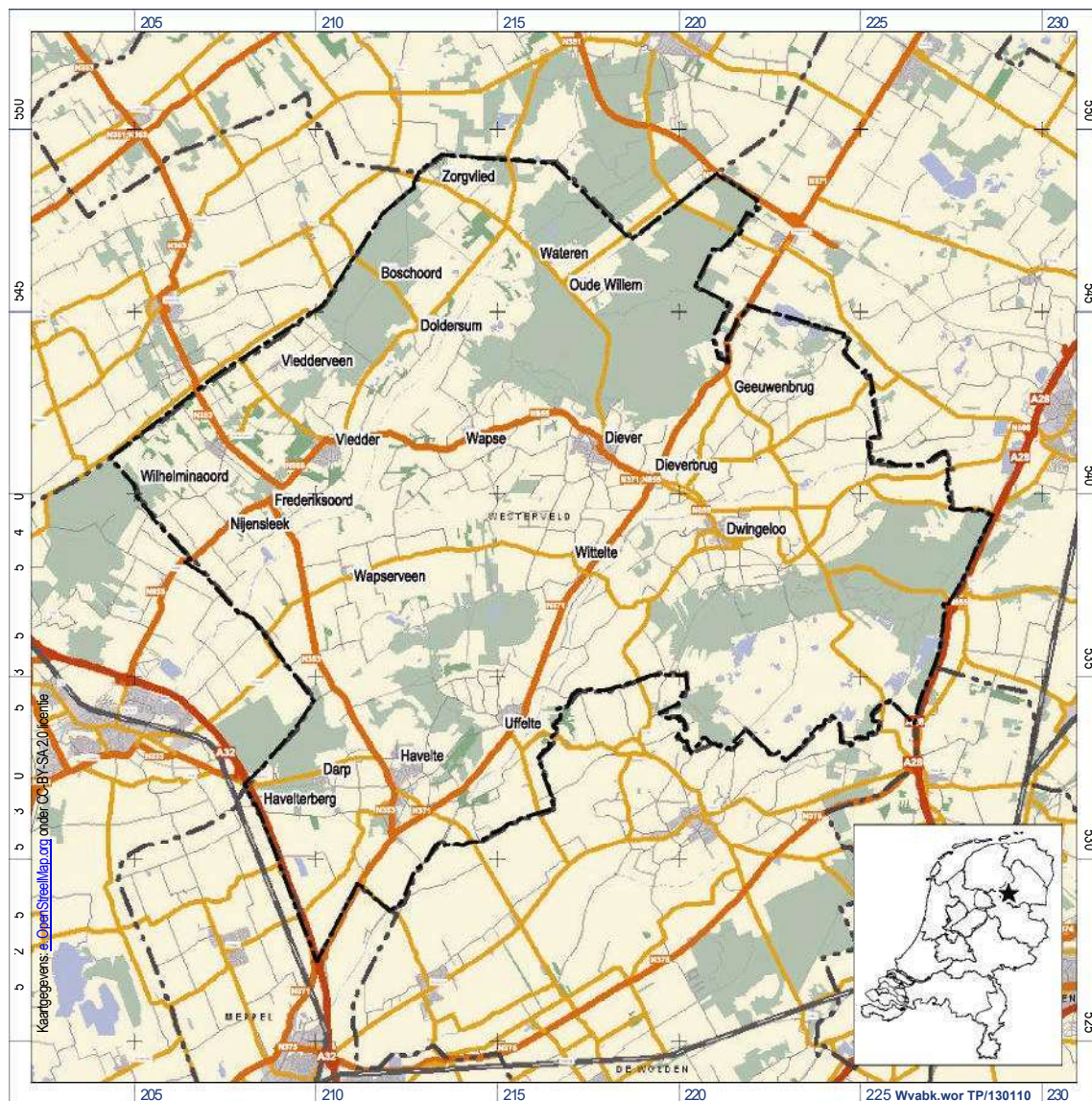
1.4 Leeswijzer

Het rapport volgt in grote lijnen de opzet van het onderzoek. In hoofdstuk 1 worden de achtergrond, doelstelling en onderzoekopzet verwoord. Hoofdstuk 2 geeft een korte beschrijving van en inzicht in de landschappelijke ontstaansgeschiedenis en bewoning van het onderzoeksgebied. In hoofdstuk 3 worden de archeologische vindplaatsen in het onderzoeksgebied behandeld. In de hoofdstukken 4 en 5 wordt ingegaan op respectievelijk de archeologische verwachtingskaart en de archeologische beleidsadvieskaart. Tenslotte wordt in hoofdstuk 6 het wettelijke kader van het archeologiebeleid beschreven; in hoofdstuk 7 komt het beleidskader aan de orde. De datering van de archeologische en geologische perioden zijn weergegeven in tabel 1. In totaal horen bij dit rapport 3 kaartbijlagen.

Alle kaartbijlagen zijn in digitale vorm op CD-rom bijgeleverd (bijlage 4). Wetenschappelijke vaktermen worden in de verklarende woordenlijst achter in dit rapport uitgelegd.

1.5 Dankwoord

De archeologische verwachtingskaart en de beleidsadvieskaart zijn in samenwerking met drs. A. Mars en dr. W.A.B. van der Sanden (provinciaal archeologen) tot stand gekomen. De tussen tijdse resultaten zijn met enige regelmaat gepresenteerd aan de stuurgroep van de gemeente, voorgezeten door de heer B. Stikfort. Verder worden drs. T.J. ten Anscher, drs. S.W. Jager en dr. N. Willemse hartelijk bedankt voor hun bijdragen aan dit project.

Figuur 1. De gemeente Westerveld en haar belangrijkste kernen.

2 Gebiedsbeschrijving

2.1 Locatiegegevens

De gemeente Westerveld ligt in het zuidwesten van de provincie Drenthe en beslaat in totaal 282,7 km² (figuur 1). Westerveld wordt omsloten door de gemeenten Weststellingwerf, Oost stellingwerf, Midden Drenthe, Hoogeveen, De Wolden, Meppel en Steenwijkerland. De belang rijkste kernen in de gemeente zijn Diever, Dwingeloo, Havelte en Vledder.

2.2 Landschapsgeschiedenis

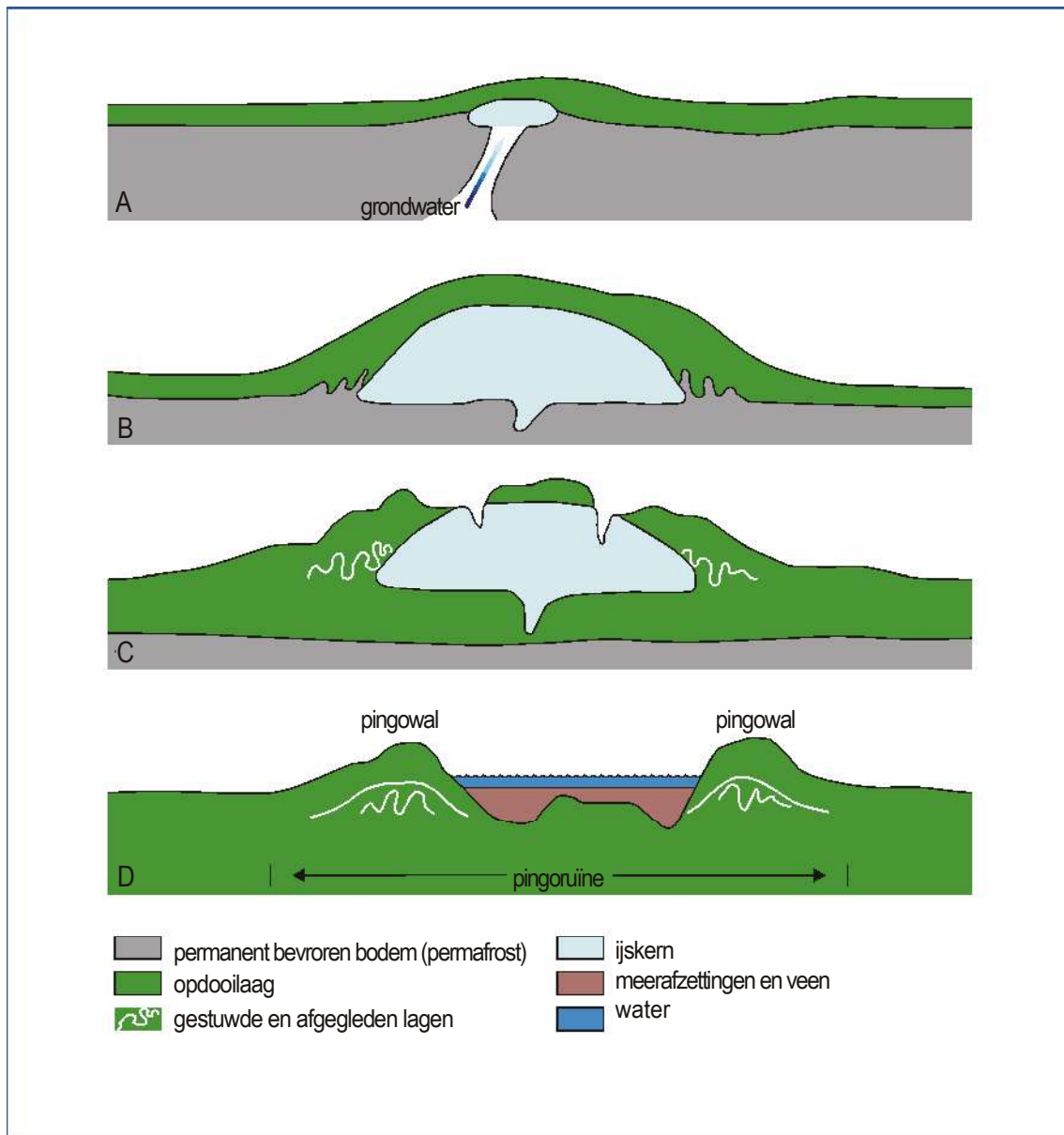
De geologische ondergrond en het huidige landschap in de gemeente Westerveld zijn in grote mate bepaald door de processen die hebben plaatsgevonden in de laatste twee ijstijden: het Saalien en het Weichselien. Voor het hieronder gepresenteerde overzicht is met name gebruikt gemaakt van Berendsen (2000) en Rappol (1992).

Het Saalien

De voorlaatste ijstijd, het Saalien, is van grote invloed geweest op het landschap in de gemeente Westerveld. Een van de meest markante landschapselementen, de Havelterberg, is tijdens deze periode gevormd. De Havelterberg maakt deel uit van een lijn stuwwallen die vanaf Coevorden via Havelte, Steenwijk en Gaasterland naar Wieringen loopt. Op deze lijn stagneerde het landijs tijdelijk, om bij een volgende fase over de eigen stuwwallen heen op te rukken. Hierbij zijn de eerdere, waarschijnlijk boogvormige stuwwallencomplexen omgevormd tot de noordoost-zuid west georiënteerde heuvels.

Onder het landijs werd een 1 tot 3 m dik pakket grondmorene (keileem) afgezet. Deze keileem vormt de ondergrond van wat nu bekend staat als het Drents keileem plateau. De lijn stuwwallen, waarvan de Havelterberg deel uitmaakt, vormt de zuidelijke begrenzing van dit plateau. Uit de topografie van het keileemplateau blijkt wel dat dit niet als een enorme vlakte is afgezet. In het oostelijke deel van het keileemplateau komen langgerekte ruggen voor die noordnoordwest-zuidzuidoost georiënteerd zijn. In het westelijke deel (dus ook in de gemeente Westerveld) zijn de ruggen meer noordoost-zuidwest georiënteerd. Momenteel wordt aangenomen dat de richting van de ruggen te maken heeft met de stroomrichting van het ijs. De noordnoordwest-zuidzuid oost georiënteerde ruggen zouden daarbij door een latere ijslob gevormd zijn dan de noordoost-zuidwest georiënteerde ruggen. In de laagten tussen deze ruggen in hebben zich in het Holo een de beekdalen gevormd.

Behalve keileem heeft het landijs ook smeltwaterafzettingen achtergelaten. Ten dele zijn deze weer opgenomen in de keileem, maar plaatselijk zijn ze nog bewaard gebleven. In de gemeente Westerveld gaat het om een smeltwaterheuvel (grof zand en grind afgezet onder of tegen de ijskap aan; zie § 0: code Gfh) en om een restant van een sandr of spoelzandvlakte (code Gfv).

Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart

Figuur 2. Ontstaan van een pingoruijne. *Pingo* is een Inuit-woord dat 'groeierende heuvel' betekent. Een pingo is een heuvel die ontstaat wanneer zich in de permafrost (de permanent bevroren bodem) een ijskern vormt. De ijskern blijft ondergronds en is afgedekt door een laag bevroren bodemmateriaal. De heuvel groeit aan doordat de ijskern grondwater aantrekt, dat zich door scheuren in de permafrost kan bewegen (A en B). Wanneer de heuvel te steil wordt, scheurt de top open. Het ijs komt bloot te liggen en smelt (C). De grond op de zijanten glijdt af en vormt de pingowal. Als het ijs is afgesmolten, blijft een diepe depressie (de pingoruijne) over, omringd door een wal. In de depressie vormt zich een meer waarin gyttja en veen worden afgezet (D).

Het Eemien

In het onderzoeksgebied zijn geen afzettingen bekend uit het Eemien, de warme periode (interglaciaal) tussen het Saalien en het Weichselien. Dit is niet zo verwonderlijk, want deze komen in Nederland alleen voor in de diepst uitgesleten glaciale dalen (tongbekkens) en in het dal van de Hunze. Het landschap in het onderzoeksgebied zal tijdens deze periode niet wezenlijk veranderd zijn, al zullen de (glaciale) landvormen door erosie, verwerking en bodemvorming wel iets aangepast zijn.

Het Weichselien

Tijdens de laatste IJstijd, het Weichselien, is het landschap in de gemeente Westerveld ingrijpend veranderd. Veel van de elementen die het landschap in de gemeente nu nog karakteriseren, dateren met name uit het einde van deze periode. In tegenstelling tot het Saalien bereikte het Scandinavische landijs in het Weichselien Nederland niet. De zuidelijke grens van het landijs lag over Denemarken en Noord Duitsland en de zeespiegel van de Noordzee was enkele tientallen meters lager dan tegenwoordig. Als gevolg daarvan lag ook de kustlijn tientallen tot honderden kilometers meer naar het noordwesten. Ook het Nauw van Calais bestond niet.

Het Weichselien wordt op grond van paleo-ecologische en klimatologische gegevens in 3 belangrijke perioden onderverdeeld, namelijk het Vroeg Weichselien (waarin de koude zich voor het eerst deed voelen), het Midden Weichselien of Pleniglaciaal (waarin het koude klimaat overheerste) en het Laat Glaciaal (waarin het klimaat weer verbeterde).

Vroeg Weichselien en Vroeg Pleniglaciaal

In het Vroeg Weichselien verslechterde het klimaat en ontstonden tijdens de koudere perioden (stadialen) open, parkachtige landschappen. In de relatief warme perioden tijdens het Vroeg Weichselien (het Amersfoort/Brørup interstadiaal en het Odderade interstadiaal) was het klimaat in Nederland veel meer continentaal dan tegenwoordig, met relatief warme zomers maar vooral veel koudere winters (Aalbersberg & Litt, 1998) en konden bossen met den, berk, fijnspar en zilverspar ontstaan.

Tijdens het op het Vroeg Weichselien volgende Vroeg Pleniglaciaal nam de koude toe en was uiteindelijk sprake van een periglaciaal klimaat waarin de bodem tot op grote diepte permanent bevroren was (permafrost). Het Nederlandse landschap veranderde in een open toendra landschap, gedomineerd door dwergberken en -wilgen, grassen en kruiden. De koude en extreem droge klimaatcondities leidden in de koudste perioden van het Pleniglaciaal tot het vrijwel verdwijnen van de vegetatie. Als gevolg daarvan kregen de wind en stroompjes (gevoed door sneeuwsmeltwater) vrij spel en trad op grote schaal erosie op.

Midden en Laat Pleniglaciaal

De verslechtering van het klimaat die in het Vroeg Pleniglaciaal was ingezet, zette door tijdens het Midden en Laat Pleniglaciaal. Uiteindelijk werd rond 20.000 jaar BP de maximale koude bereikt, waarbij de gemiddelde jaartemperatuur in Nederland rond -8 °C lag (Huijzer & Vandenbergh, 1998). In het koude klimaat tijdens deze periode ontstonden in Drenthe op veel plaatsen pingo's. Dit zijn ondergrondse ijslenzen die in de Nederlandse situatie veelal door artesisch (onder druk staand) grondwater worden gevoed (figuur 2). Tijdens het Laat Pleniglaciaal, als de pingo's uit hun

jasje zijn gegroeid, begonnen de ijslenzen af te smelten (De Gans, 1981) en ontstonden met water gevulde depressies die pingoruïnes worden genoemd. Een deel van de circa 200 veentjes die de gemeente Westerveld rijk is, is op deze manier ontstaan.

Een tweede, niet minder belangrijk proces dat tijdens deze periode voor veranderingen in het landschap zorgde, is de afzetting van dekzand. Door de extreme omstandigheden tijdens het Laat Pleistociaal was plantengroei vrijwel onmogelijk en in dit arctische woestijnlandschap had de wind vrij spel. Over grote delen van Nederland werden dikke lagen zand afgezet die het onder liggende landschap als een deken bedekten. Deze zandpakketten worden dan ook 'dekzand' genoemd. In de gemeente Westerveld is het dekzand niet overal als een egale, vlakke deken afgezet (figuur 3). Op veel plekken zijn door de windwerking en misschien omdat er minder zand voorhanden was, duinen, ruggen en kleine kopjes ontstaan. Het zijn juist deze reliëfrijkere delen van het landschap die later aantrekkelijke vestigingslocaties voor prehistorische nederzettingen vormen.

Figuur 3. Het Doldersummer zand: een voorbeeld van een dekzandlandschap (foto: J.B. Hielkema).

Het Laat Weichselien of Laat Glaciaal

Het relatief kortdurende Laat Glaciaal werd gekenmerkt door enkele snel op elkaar volgende klimaatsfluctuaties. De start van het Laat Glaciaal is een relatief warme periode (het Bølling-interstadiaal) waarin vegetatie en landschap zich tot een parkachtig landschap met berken kon ontwikkelen. Na een korte periode (ca. 600 jaar) waarin de gemiddelde jaartemperaturen weer iets terugliepen, herstelde de eerder ingezette klimaatsverbetering zich in het Allerød-interstadiaal. Tijdens het Allerød-interstadiaal kon zich in Nederland een bos ontwikkelen. Hierin domineerden

berk, den en spar, die de plaats innamen van een door berk en jeneverbes gekenmerkte pionier-vegetatie. Een laatste, abrupte klimaatsverslechtering onderbrak de geleidelijke verbetering van het klimaat gedurende het Laat Glaciaal. In deze periode, het Late Dryas stadiaal (ook vaak Jonge Dryas genoemd) namen kou en droogte tijdelijk weer toe, met als resultaat dat de vegetatie met name tijdens de laatste 500 jaar van deze periode weer vrijwel geheel verdween en het landschap weer meer de kenmerken van een poolwoestijn kreeg. Opnieuw kreeg de wind weer vat op de ondergrond en treden op grote schaal verstuivingen op. Ook deze windafzettingen worden tot het dekzand gerekend.

Het Holoceen

De op het Weichselien volgende warme periode en de periode waarin wij nu nog steeds leven, wordt het Holoceen genoemd. De klimatologische verbetering die in het Laat Glaciaal ingezet was en kort onderbroken werd door de Jonge Dryas, zet nu door. Door de relatief snelle klimaatverandering van een droog en koud, continentaal klimaat naar een warmer en meer Atlantisch (zee-)klimaat maakt de open, parkachtige toendra- en steppevegetatie uit de ijstijd plaats voor een geslo ten loofbos. Dit bos werd eerst gevormd door lichtminnende soorten als berk, populier en hazelaar, maar vrij snel komen ook dennen en later eiken, iep en linde voor. Tegelijk met de veranderende vegetatie veranderde ook de fauna. Typische steppe- en toendradieren zoals wilde paarden en rendieren maakten plaats voor dieren met een voorkeur voor een meer bosrijke omgeving (standwild zoals oerend, edelhert, wild zwijn en bever).

In het onderzoeksgebied is het Holoceen vooral een periode van stabilisatie van het pleistocene ijstijdlandschap. De toenemende vegetatie legt het zand vast zodat de wind en stromend water er geen vat meer op hebben. De humuslaag, die onder de vegetatie ontstaat, heeft eenzelfde stabiliserend effect.

Gedurende het Holoceen steeg de zeespiegel snel omdat al het water dat opgeslagen lag in de ijskappen door de opwarming van het klimaat weer vrijkwam. Mede als gevolg van de zeespiegelstijging stijgt ook de grondwaterstand en dit leidde uiteindelijk op veel plaatsen tot veenvorming. In de lage, slecht ontwaterde delen van het landschap (vaak door de aanwezigheid van ondoorlaten de keileem in de ondiepe ondergrond), bleef het water in ondiepe plassen en meren staan. In deze meren en meertjes accumuleerde klei en vooral organisch materiaal, totdat de hele depressie was opgevuld en een moerasbos ontstond. Dit moerasbos gaat dan uiteindelijk over in een voedsel arme hoogveenvegetatie met vooral veenmos (*Sphagnum* spp.) en heidesoorten. Vanuit de gebieden met de slechtste afwatering (bijv. waterscheidingen) kon het hoogveen zich ook snel lateraal uitbreiden over het dekzandlandschap. In de beekdalen, waar het beekwater voor een regelmatige aanvoer van nutriënten zorgde, werd geen hoogveen gevormd, maar bleef moerasbos het overheersende vegetatietype. Pas tegen het eind van het Holoceen en waarschijnlijk onder invloed van de toenemende ontginning van het landschap, worden de beekdalen opener en krijgen ze min of meer het karakter zoals we dat nu nog kennen.

Op veel plaatsen in het dekzandlandschap komen stuifzandgebieden voor die ook in het Holoceen zijn ontstaan. Hoewel er aanwijzingen zijn dat al gedurende de IJzertijd sprake was van verstuiving, wordt er vanuit gegaan dat de meeste stuifzandgebieden uit de Middeleeuwen dateren. Uit ¹⁴C-dateringen van veenlagen uit de stuifzandgebieden bij Boschoord en Berkenheuvel blijkt dat

veenvorming hier tussen circa 1040 en 1400 AD stopte en dat het stuifzand daarna de overhand

kreeg (Castel, 1991). De stuifzanden danken hun oorsprong aan menselijke activiteiten in het landschap (ontbossing, overbeweiding, etc.) waarbij de vegetatie verdween en de wind opnieuw vrij spel kreeg.

2.3 Een beknopt overzicht van de bewoningsgeschiedenis van de gemeente Westerveld

Het verhaal van de bewoningsgeschiedenis van de gemeente Westerveld is gebaseerd op een studie van de meest relevante en direct toegankelijke bronnen (ARCHIS, literatuur en inventarisatiegegevens). Daarbij is een model toegepast (dat ook elders in de provincie Drenthe zijn vruchten heeft afgeworpen) aan de hand waarvan archeologische vindplaatsen en fenomenen in hun ruimtelijke (en landschappelijke) context worden geplaatst en verklaard (Jager, in voorbereiding). Op basis hiervan kunnen ontwikkelingen in de bewoningsgeschiedenis van een regio in tijd en ruimte inzichtelijk worden gemaakt. De geschiedenis van de gemeente Westerveld laat zich (op hoofdlijnen) goed verklaren aan de hand van een dergelijke ruimtelijke analyse. Met het schrijven van dit overzicht van de geschiedenis van de gemeente Westerveld is echter geenszins getracht een wetenschappelijke verhandeling te presenteren. Wel kan het beschouwd worden als een schetsmatige aanzet om het verleden van de gemeente Westerveld in zijn context te plaatsen en op zijn waarde te schatten. Aanvullend onderzoek is noodzakelijk om de geschiedenis van Westerveld verder in te kleuren en de details aan te brengen. Ten behoeve van de leesbaarheid zijn er geen literatuurverwijzingen in de tekst opgenomen. De gebruikte literatuur is wel vermeld in de literatuurlijst achter in dit rapport.

Havelte, het Drentse Pompeii

Toen de bekende amateur-archeoloog Hendrik Jan Voerman in de jaren 30 van de 20e eeuw in de omgeving van zijn toenmalige woonplaats Havelte de ene belangwekkende vondst na de andere deed, sprak hij in een artikel dat in 1940 van zijn hand verscheen van het Pompeii van Drenthe. De vergelijking met het roemrijke Italiaanse Pompeii, dat menig archeologisch hart sneller doet kloppen, mag wellicht wat overdreven overkomen, maar geeft vanuit provinciaal perspectief wel het belang van deze regio weer. Het leeuwendeel van het materiaal dat hij rond Havelte verzaamelde, is afkomstig uit de omgeving van de Havelterberg en het Ooster- en Westerzand. Tot de vindplaatsen die hij hier ontdekte, behoort een kampement van rendierjagers die omstreeks 12.000 voor Chr. een jachtkamp opsloegen aan de westrand van het Uffelterveen. De fraaie artefacten (waaronder karakteristieke steelspitsen) die ze er achterlieten, spraken zo tot de verbeelding dat archeologen er de laatste fase van deze zogenaamde Hamburg-cultuur aan hebben verbonden, namelijk de Havelter fase. Havelte is niet alleen naamgever van deze smaakmakende vindplaats van Voerman, maar is ook gekoppeld aan een bepaalde stijlfase van het aardewerk van de hunebedbouwers, op basis van het onderzoek van de Groningse hoogleraar Van Giffen in 1918 van het grootste hunebed (D54) aan de noordvoet van de Havelterberg. Recent is overigens een nieuwe indeling in horizonten van het hunebeddenaardewerk aannemelijk gemaakt, waarbij de aanduiding Havelter stijlfase is verlaten.

Het is inmiddels al weer zo'n 70 jaar geleden dat Voerman door de stuifzanden rond de Havelterberg zwierf en er menige archeologische vondst deed. Al die vondsten legde hij minutieus vast op prachtige, zelfgemaakte kaarten waarop allerlei landschappelijke facetten waren weergegeven.

Hierdoor konden zijn vindplaatsen naderhand vrij eenvoudig worden getraceerd. Zijn omvangrijke collectie schonk hij in de loop van de Tweede Wereldoorlog aan het Drents museum in Assen.

Wie zich verdiept in de Havelterberg en zijn omgeving zal niet worden teleurgesteld. Het gebied bezit een interessante en geschakeerde geschiedenis, waarvan bovendien op verschillende plaatsen nog sporen in het landschap bewaard zijn gebleven. De oudste worden gevormd door grafheuvels uit de periode 2800-2400 voor Chr., de jongste zijn aangebracht in de Tweede Wereldoorlog en houden verband met de aanleg van een militair vliegveld.

Ook elders in de gemeente Westerveld kan men nog overblijfselen bewonderen die herinneren aan een ver verleden. Veel van die sporen clusteren, zoals we verderop kunnen lezen, rond de historisch gegroeide agrarische nederzettingen. De wortels van die eerste-generatie-esdorpen voeren terug tot ver in de Prehistorie. Hun voorgangers bevinden zich (veelal) dan ook in de onmiddellijke nabijheid van deze oude agrarische nederzettingen. In Westerveld kunnen hiertoe ten minste (Olden)Diever, Wapse, Vledder, Uffelte, het voormalige Hesselte (oud Darp) en Lhee worden gerekend. Samen met het vele natuur- en landschappelijk schoon - en dat in al zijn geledingen, van hoog en laag - kan de gemeente Westerveld aanspraak maken op een boeiend en interessant verleden waar niet alleen de lokale bevolking trots op kan zijn, maar dat ook menige bezoeker zal bekoren!

Midden Paleolithicum: vuistbijlen

Voordat we ons verplaatsen naar het eind van het Weichselien en de mensen die hier toen rondzwierven, is het zaak nog even kort stil te staan bij de eerste bewoners van de gemeente Westerveld. Daarvoor moeten we terug naar de tussenliggende warmere fase tussen het Saalien en het Weichselein (het Eemien) evenals enkele warmere tussenfasen in die laatste ijstijd, toen bij tijd en wijle groepjes mensen Drenthe bezochten. Zij behoorden tot een inmiddels uitgestorven mensenras waaraan de naam Neanderthalers is gegeven. Van de aanwezigheid van die Neanderthalers wordt in Drenthe niet veel meer gevonden dan wat vuurstenen werktuigen. Vooral de zogenaamde vuistbijl spreekt tot de verbeelding. In feite is deze benaming echter misplaatst, want het is een multifunctioneel werktuig dat (onder meer) gebruikt werd bij het slachten van het wild. Uit de gemeente Westerveld zijn ook enkele van deze zogenaamde middenpaleolithen bekend. De bekendste is een spitsachtig artefact dat de geschiedschrijving is ingegaan als "de spits van de Havelterberg".

Laat Paleolithicum: rendierjagers

Door het verbeterende klimaat raakten aan het eind van het Weichselien de Nederlandse zandvlakten geleidelijk begroeid met een toendra-achtige vegetatie (zie § 2.2). Met die begroeiing waagde zich ook weer wild in ons land, waaronder grote kudden rendieren. In het kielzog van dit wild trokken omstreeks 12.500 voor Chr. de eerste mensen ons land binnen. Die mensen (Homo sapiens) hadden zich al die eeuwen in zuidelijker streken opgehouden, onder meer in Zuid-Frankrijk. In de gemeente Westerveld zijn op enkele plekken vondsten gedaan van deze rendierjagers, waaraan archeologen de naam Hamburg-cultuur hebben gegeven. Een van die vindplaatsen, gelegen aan de westrand van het Uffelterveen, leeft voort in de geschiedschrijving als de zogenaamde Havelter fase van deze 'vuursteentradië'. Met opzet wordt de term 'traditie' gebruikt, want we weten eigenlijk te weinig van deze mensen om van een 'cultuur' te kunnen spreken.

Na een korte koudere periode tussen 12.100 en 12.000 voor Chr. breidden zich vanuit het zuiden berken en naderhand dennen in noordelijke richting uit. In deze bossen, of liever gezegd de randen ervan, hielden zich mensen op die vernoemd zijn naar een van de eerste vindplaatsen in ons land die op een dekzandrug langs de Tjonger bij Oosterwolde ligt. In Westeuropees verband wordt gesproken van Federmesser-traditie. Van deze Tjonger-mensen zijn ook vondsten in de gemeente Westerveld gedaan, waaronder in het gebied ten noorden van de Havelterberg. De combinatie van hoog opgestoven dekzandruggen en watervoerende depressies heeft een grote aantrekkingskracht uitgeoefend op jager-verzamelaars. Er zijn in (Noord-)Nederland nauwelijks gebieden aan te wijzen die zich hiermee laten vergelijken.

Het wordt groen

Met de klimaatsverbetering op de overgang van het Weichselien naar het Holocene veranderde het landschap van open parklandschap met hoofdzakelijk berken en dennen in dichtere naald bossen, gevolgd door loofbomen. Tot omstreeks 8800 voor Chr. konden zich in Noord-Nederland nog groepjes rendierjagers handhaven. Daarna traden er dusdanige wijzigingen op in het vuur steengereedschap dat archeologen een nieuw tijdvak laten beginnen. Dit tijdvak wordt het Meso lithicum (Midden Steentijd) genoemd. Op tal van plekken in de gemeente Westerveld zijn vondsten gedaan die in verband kunnen worden gebracht met kampementen uit die tijd, zoals rondom de Doeze en nabij een naamloze plas aan de zuidzijde van de Havelterberg. We nemen aan dat de mesolithische jagers volgens een seizoengebonden patroon van het ene jachtkamp naar het andere trokken of (naderhand) vanuit zogenaamde basiskampen de verschillende pleisterplaatsen bezochten. In die tijd zal in de gemeente Westerveld ongetwijfeld al een voetpadenstelsel aanwezig zijn geweest, waarvan de mesolithische jagers gebruik maakten. Het is aannemelijk dat hieruit de infrastructuur is voortgekomen toen men zich naderhand op een vaste plek vestigde. Behalve vlees en vis zullen er ook allerlei (bos)vruchten en knollen op het menu van de mesolithische bewoners van de gemeente Westerveld hebben geprikt.

In de loop van de tijd werden de jager-verzamelaars overigens geconfronteerd met bossen die steeds dichter werden. Niet alleen werden die bossen gemeden vanwege de ondoordringbaarheid, ze zullen ook weinig aantrekkelijk zijn geweest voor het wild. Dit bracht met zich mee dat men meer en meer de oeverzones van brede rivierlopen en grote watervlakten opzocht om (lang du riger) een kamp op te slaan. Behalve dat het jachtrevier steeds minder toegankelijk werd vanwege dichte, aaneengesloten bossen, begon in de lager gelegen delen als gevolg van een stagnerende waterafvoer veen te groeien. Op den duur konden de mensen dan ook niet meer alle plekken bezoeken waar hun voorouders eeuwenlang een jachtkamp hadden ingericht.

Veranderingen op komst

Omstreeks 5300 voor Chr. vonden er gebeurtenissen plaats in Zuid-Limburg die het leven van de jager-verzamelaars uiteindelijk ingrijpend zouden veranderen. Aan de basis van die veranderingen stonden kolonisten die zich rond die tijd vestigden op de lössgronden. Zij brachten een boerenbestaan met zich mee met aardewerk, geslepen stenen en vuurstenen werktuigen en heuse, uit hout en leem opgetrokken huizen. Er zijn aanwijzingen dat de jager-verzamelaars in het zuiden van het ons land al snel contacten opbouwden met de nieuwkomers en ook handel hebben gedreven met die boeren. Uiteindelijk bleken ook de jager-verzamelaars in Noord- en Midden-Nederland niet ongevoelig voor een boerenbestaan en werden er gaandeweg elementen van overgenomen.

We vermoeden dat hieraan een zekere competitie ten grondslag heeft gelegen en dat het hebben van bijvoorbeeld wat varkentjes statusverhogend werkte. Uiteindelijk was er geen weg meer terug, zo wordt wel gesteld. Hoe het ook zij, vanuit het zuiden werden geleidelijk aspecten van een boerenbestaan geïntroduceerd: eerst wat vee, toen wat graan om te verbouwen op plekken die zo af en toe werden bezocht en uiteindelijk vestigde men zich op vaste plekken in het landschap. Hadden de jager-verzamelaars en de 'jagers met akkertjes' - deze parttime-boeren staan bekend onder de naam 'Swifterbant-cultuur' (4900-3400 voor Chr.) - nog een voorkeur voor dekzandruggen langs de dalen, de eerste rechte boeren verkozen hoger gelegen zandgronden die zich goed leenden om te bewerken. De nabijheid van water bleef daarbij een vereiste. Veel sporen hebben de Swifterbant-mensen niet achtergelaten in Drenthe en dat geldt ook voor de gemeente Westerveld. We moeten het doen met een gering aantal vondsten dat herinnert aan hun aanwezigheid. Uit pollenanalytisch onderzoek kan worden afgeleid dat vanaf omstreeks 4000 voor Chr. Swifterbant-boeren actief ingrepen in het landschap. We moeten ons daarbij overigens niet al te veel voorstellen. Waarschijnlijk ontstonden er door het kappen van bomen alleen open plekken waar de 'jagers met akkertjes' met regelmaat verbleven. Vermoedelijk voerden ze hun vee met de bladeren en twijgen van iepen, essen en linden.

Op zoek naar stenen

Omstreeks 3400 voor Chr. veranderde er iets wezenlijks in het denken (en doen en laten) van de Swifterbant-mensen. Ze werden namelijk plotsklaps en vol overtuiging boer, brachten op de hogere gronden kleine stukjes grond in cultuur en gingen daar vlakbij wonen in stevig gebouwde huizen van hout en leem. Ook veranderde er het een en ander in hun assortiment aan gebruiksvoorwerpen. Het is overigens zeer de vraag of deze mensen gepreoccupeerd waren op een boerenbestaan of dat er andere overwegingen de boventoon voerden. Het nieuwe denken - we kunnen eigenlijk beter spreken van een religie - bracht namelijk met zich mee dat die boeren al snel begonnen met het verslepen van grote veldkeien naar geschikte plekken om er hun monumentale grafkelders, de hunebedden, mee op te richten. Het kan zelfs haast niet anders dan dat ze zich bij hun keuzen om zich ergens te vestigen, allereerst hebben laten leiden door de aanwezigheid van grote veldkeien aan het oppervlak. Zo'n collectieve grafkelder, want dat is een hunebed in feite, nam vervolgens een centrale plaats in in het leven van de hunebedbouwers en de claim die gelijktijdig op een bepaald gebied werd gelegd. De wetenschappelijke benaming van deze mensen luidt Trechterbekercultuur (TRB). De Hondsrug en andere gebieden met grote veldkeien oefenden in ieder geval een grote aantrekkingskracht uit op de wannabe-hunebedbouwers en zullen in die tijd als A-locaties hebben gegolden.

Met het claimen van een bepaald gebied werd ook de basis gelegd voor veel van de latere ontwikkelingen in Drenthe, temeer daar de ouderdom van veel van de Drentse esdorpen regelrecht terugvoert op de tijd van de TRB-cultuur en dus ook de keuzen die deze mensen destijds maakten (al is het alleen maar dat de ligging van deze esdorpen hierdoor in belangrijke mate is bepaald). Dit geldt onder meer voor (Olden)Diever, Wapse en Lhee. De hunebedden van Havelte kunnen gekoppeld worden aan een prehistorische nederzittingsareaal dat zich uitstreckte op de zuidhelling en -voet van de Havelterberg en waaruit naderhand vermoedelijk Uffelte is voortgekomen.

Territoria en andere zaken

De belangrijkste relictten van de TRB-cultuur in de gemeente Westerveld worden gevormd door 3 hunebedden, namelijk hunebed D52 bij Diever en het hunebeddenpaar D53 en D54 aan de noordvoet van de Havelterberg (figuur 4). De gemeente Westerveld telde ooit een vierde hunebed, maar dat is met toestemming van de Staten van Drenthe in 1735 door de plaatselijke bevolking van al zijn stenen beroofd. De heuvel die dit hunebed (D52a) ooit omsloot, is gelukkig bewaard gebleven, hoewel hij niet direct opvalt in het stuifzandgebied van het landgoed Berkenheuvel even ten noord westen van Diever. Aan de aardewerkscherven en andere zaken die bij de sloop aan het licht kwamen, heeft dit vernielde hunebed zijn naam 'Pottiesbarchien' te danken. Bij onderzoek van een grafheuvel ten noordoosten van Diever trof Van Giffen in 1929 de resten aan van een steenkist (een soort miniatuurhunebed) aan. Volgens de onderzoeker bevatte het graf de sterk vergane resten van 2 individuen.

Figuur 4. Hunebed D53 en de Havelterberg.

De mensen die een laatste rustplaats vonden in een van deze hunebedden zullen ongetwijfeld in de directe omgeving van hun grafkelders hebben gewoond. We moeten ons daarbij voor ogen houden dat zo'n hunebed weliswaar een centrale plaats in het religieuze en rituele van de mensen uit die tijd innam, maar best wel op enige afstand kon liggen van de nederzetting. Dat hield verband met het feit dat de nederzettingen destijds nog regelmatig van plaats veranderden. Als de bodem uitgeput raakte, legde men even verderop in het bos nieuwe akkertjes aan om vervolgens naar die plek te verhuizen. Zo zijn er aanwijzingen dat de doden die in de hunebedden aan de

noordzijde van de Havelterberg zijn bijgezet, hoofdzakelijk aan de zuidvoet van de Havelterberg hebben gewoond. Overigens is de kennis van nederzettingen van de TRB-mensen uit Nederland zeer beperkt. Huisplattegronden zijn niet bekend. Daarvoor moeten we ons wenden tot onze oosterburen. Hier zijn plattegronden gevonden van tweeschepige huizen met een omvang van circa 13 bij 5 m. Het huis had geen stal, iets dat we later in de Bronstijd wel zien (woonstalhuizen).

De TRB-mensen hadden een voorkeur om te gaan wonen aan de bovenloop van dalen, op plekken waar het grondwater opwelde en zich verenigde tot een stroompje of op andere vergelijkbare hooggelegen plekken in de nabijheid van open water. Destijds zullen ze zich gevestigd hebben in een gebied dat gekenmerkt werd door uitgestrekte bossen. Die bossen hadden overigens niet over al dezelfde samenstelling. In de beekdalen en op andere laaggelegen plekken zullen ze bestaan hebben uit elzenbroekbos en berken-wilgenstruweel, op de hogere zandgronden uit gemengde bossen van hoofdzakelijk eik, berk en hazelaar, terwijl de stuwwallen en andere leemhoudende gronden begroeid zullen zijn geweest met een zwaar loofbos (onder meer eik, linde, es en iep) met een dichte onderbegroeiing. In die bossen hielden zich allerlei dieren op, waar nog regelmatig jacht op werd gemaakt. Hiertoe behoorden ook oerossen, herten en elanden.

De jacht stond echter niet meer centraal in het leven van de TRB-boeren. Ze legden zich toe op de verbouw van gewassen en het weiden van hun vee. De gewassen bestonden destijds uit eenvoudige graansoorten, zoals emmertarwe en eenkoren. De mensen van de TRB-cultuur kenden al wel het eergetouw, een soort primitieve ploeg, terwijl ze ook vertrouwd waren met het wiel. Of de hune bedbouwers in Drenthe gebruik maakten van voertuigen is overigens maar de vraag. Concrete aanwijzingen in die richting zijn er niet. Wel staat vast dat veel van de Drentse hunebedden zijn opgericht langs wegen, die in tijd niet veel meer zijn geweest dan eenvoudige voetpaden of (mogelijk) hier en daar een karrenspoor. Doordat hun nazaten vasthielden aan het gebruik de doden te begraven langs wegen, ontstonden in de loop van de tijd snoeren van begravingen, aan de hand waarvan prehistorische routes kunnen worden gereconstrueerd. Langs een van die wegen lag hunebed D52. Deze route verbond het zuidwesten van Drenthe met Midden-Drenthe en voerde vervolgens naar de Hondsrug. Die route bleef, evenals andere vergelijkbare verbindingen, eeuwen lang in gebruik en werd pas in de loop van de 19e eeuw verlaten toen het land werd verdeeld onder de boeren en men niet overal meer vrijelijk over de hei kon rijden.

Van hunebed naar grafheuvel

Omstreeks 2800 voor Chr. deed zich vrij plotseling een aantal veranderingen voor in het leven van de TRB-mensen en het duurde niet lang of de meeste oude gebruiken werden vervangen door nieuwe. Een ervan was dat men de doden niet meer bijzette in de hunebedden, maar dat iedereen een eigen graf kreeg dat veelal werd afgedekt met een heuvel van zand en plaggen. Uit dit gebruik is de naam Enkelgrafcultuur voortgekomen (2800-2400 voor Chr.). In de gemeente Westerveld zijn ook graven van deze mensen aangetroffen, waaronder een nog bestaande heuvel aan de noordzijde van de Havelterberg. Op de Koningskamp, een oude es bij Havelte, werden bij archeologisch onderzoek in 1972 maar liefst 5 (of mogelijk zelfs 7 graven) van de Enkelgrafcultuur blootgelegd. Deze graven vormen onderdeel van een groter grafveld dat hier is blootgelegd.

De Enkelgraf-mensen borduurden in feite voort op het leven van hun voorouders. Ze verstevigden, naar we aannemen, de band met de voorouderlijke gronden door er op in oog springende plekken grafheuvels op te richten, bijvoorbeeld langs een verbindingsweg. Ook bleef men gebruik maken

van de hunebedden, niet zozeer om er doden in bij zetten (hoewel dat geenszins kan worden uitgesloten) maar door er een andere rituele betekenis aan toe te kennen en er grote voorraadpotten in achter te laten. Ook in hunebed D53 zijn aardewerkscherven van grote potten gevonden die hiermee in verband kunnen worden gebracht.

Al die menselijke activiteit leidde ertoe dat het landschap rondom de nederzettingen gaandeweg een ander uiterlijk kreeg. Er ontstonden op veel plaatsen grote open plekken. Aanvankelijk groeiden hier nog grasachtige vegetaties, maar in de loop van de tijd begonnen de steentijdboeren meer en meer hun greep op het landschap te verliezen. Het optreden van de eerste heidevelden aan het eind van de Steentijd getuigt hiervan. Behalve dat mensen er akkerden, weidden ze hun vee in de omringende bossen. Dat vee had was niet samen met de mensen onder een dak gebracht. De eerste woonstalhuizen stammen uit de (latere) Bronstijd.

Brons

Hoewel aan het eind van de Steentijd korte tijd koper werd toegepast en in enkele graven van de zogenaamde Klokbeercultuur (2400-1900 voor Chr.) zelfs gouden sieraden zijn aangetroffen, werd koper al snel vervangen door brons. Voorwerpen van dit metaal werden aanvankelijk geïmporteerd, maar al snel opgevolgd door eigen producten. Hoewel het moeilijk is om precies aan te geven wanneer de eerste bronzen in ons land opduiken, laten we de Bronstijd rond 1900 voor Chr. beginnen.

Bronzen voorwerpen - we moeten daarbij hoofdzakelijk aan wapens en sieraden denken - waren overigens alleen voor de toenmalige elite bestemd. Ze waren zo kostbaar dat ze uiteindelijk vaak in de smeltkroes belandden om samen met andere afgedankte voorwerpen tot nieuwe producten te worden omgesmolten. Brons wordt dan ook bij hoge uitzondering in graven aangetroffen. Zo'n uitzondering betreft een grafheuvel onder Havelte. In deze heuvel, die luistert naar de naam 'Eupen Barchien', werd bij onderzoek in 1949 onder de heuvel een graf blootgelegd waarin iemand in gestrekte houding liggend op de rug was begraven. Bij de schouder lag een bronzen (koker)bijl. Uitzonderlijk was dat nog restanten van een foedraal bewaard waren gebleven, waarop als versiering een reepje berkenbast was aangebracht. Een tweede belangrijke bronsvondst werd in 1937 gedaan bij het egaliseren van een grafheuvel nabij Holtinge. Daarbij werden resten van een bronzen zwaard aangetroffen, een aanwijzing dat hier ooit een belangrijk iemand een laatste rustplaats heeft gevonden.

Van andere plekken in de gemeente Westerveld zijn ook grafheuvels uit de Bronstijd bekend. Ze liggen in de directe omgeving van oudere heuvels en dat is ook niet zo verwonderlijk, omdat de bronstijdboeren niet alleen het gebruik van het opwerpen van grafheuvels voortzetten, maar dat ook nog eens deden in dezelfde gebieden waar ook hun voorouders begraven lagen. Op deze wijze (dat nemen we tenminste aan) werd de verbondenheid met de voorouderlijke gronden tot uitdrukking gebracht. Daarbij werden in veel gevallen de doden ook begraven in reeds bestaande grafheuvels. Als in de top van zo'n heuvel iemand was bijgezet, werd die heuvel gewoonlijk wat opgehoogd en uitgebreid. Grafheuvels bestaan doorgaans dan ook uit meer dan één fase. Ook hier van zijn voorbeelden bekend uit de gemeente Westerveld. Daar komt nog bij dat vanaf omstreeks 1600 tot 1200 voor Chr. veel van de doden werden bijgezet in de heuvelvoet. Deze heu-

vels, die veelal omgeven waren door een krans van palen, worden ook wel aangeduid als familie-

heuvels omdat wordt verondersteld dat de doden die erin zijn begraven een familieband hadden. Op de Koningskamp bij Havelte is onder meer (het restant van) zo'n paalkransheuvel opgegraven. Andere voorbeelden van paalkransheuvels zijn bekend van het Smitsveen bij Lhee.

In de eindfase van de Bronstijd, tussen 1300 en 1200 voor Chr., stapte men over op een ander grafgebruik. De mensen werden vanaf dat moment uitsluitend en alleen nog verbrand, waarna de crematieresten, al dan niet in een pot (samen met de inhoud een urn genoemd), in een kuiltje aan de grond werden toevertrouwd. Rondom zo'n grafje, die in groepen bijeenliggen en waaruit de naam urnenvelden is voortgekomen, werd vaak een greppel gegraven. Met onder meer de vrijgekomen grond werd een lage heuvel over het graf opgeworpen. Uit de gemeente Westerveld zijn urnenvelden bekend van Holtinge, Havelte (Koningskamp), Vledder (Koelingsveld) en Wapse. Die urnenveld sluiten aan bij oudere grafheuvels (zoals Holtinge en Havelte) of liggen in de nabijheid ervan.

Samen met andere begravingen, aangevuld met relevante (nederzettings)vondsten, kunnen in de latere Bronstijd de volgende prehistorische woonarealen in de gemeente Westerveld worden onder scheiden: Vledder (aan de noordzijde), Wapse (aan noord- en oostzijde), Diever (de omgeving van de Hezenes), de zuidvoet van de Havelterberg, Havelte (omgeving Koningskamp), de zuidvoet en -helling van de Bisschopsberg en Lhee (omgeving Lheederzand).

Wonen tussen de wallen

Net zoals de overgang van de Steentijd naar de Bronstijd niet gekenmerkt wordt door grote veranderingen, ging de overgang van de Bronstijd naar de IJzertijd niet gepaard met ingrijpende wijzigingen. In ieder geval was er omstreeks die tijd in Drenthe nog (nauwelijks of) geen ijzer te bekennen en er zouden nog eeuwen overheen gaan voordat dit metaal beschikbaar kwam voor het maken van allerlei gereedschap. Ook veranderde er vooralsnog weinig in het grafritueel. Tot in de 5e eeuw voor Chr. bleef men gebruik maken van de urnenvelden. Archeologen laten de IJzer tijd op basis van een parallelle ontwikkeling in het buitenland omstreeks 800 voor Chr. beginnen.

Het is aannemelijk dat de mensen die in de IJzertijd (800 voor Chr. - begin jaartelling) het grondgebied van Westerveld bevolkten, in dezelfde arealen (territoria) bleven wonen en van sommige van die gebieden weten we dat ook met zekerheid. Zowel op de zuidhelling van de Havelterberg als die van de Bisschopsberg strekken zich over een groot gebied de sporen uit van het akkerland uit die tijd. Dat bestond destijds uit min of meer aaneengesloten systemen van vierkante en rechthoekige veldjes die omsloten waren door lage wallen (celtic fields). Die veldjes (met een omvang van zo'n 30 bij 40 m) werden allereerst voor agrarische doeleinden gebruikt, zoals de verbouw van gewassen en het weiden van het vee, maar deden daarnaast ook dienst als woonerf. Voorts lagen ze waar schijnlijk langdurig braak om de vruchtbaarheid van de bodem weer op peil te brengen. Die wallen zijn, zo wordt algemeen aangenomen, in de loop van de tijd ontstaan doordat allerlei afval afkom stig van de akkertjes lang de randen werd gededponeerd. Op één plaats in de gemeente Wester veld tekenen zich nog wallen van een celtic field af in het veld, namelijk de oostelijke randzone van het celtic field dat ooit op de zuidhelling van de Havelterberg het landschapsbeeld bepaalde. De doden van dit akkerareaal annex woongebied vonden een laatste rustplaats aan de noordwestzijde van het celtic field (op de kruin van de Havelterberg) of aan de ooststrand van het woongebied (in de eikenhakhoutgordel van de Holtingeres). Andere grafheuvels uit die tijd

zijn bekend van de noordzijde van het celtic field op de Bisschopsberg, terwijl zich voorts in het Lheeder zand een fraaie groep heuvels uit de IJzertijd bevindt. De bijbehorende nederzetting gaat vermoedelijk schuil in de ondergrond van de Lheederes, waar in 1955 sporen van ijzertijdbewoning zijn vastgesteld. Overigens was het niet zo dat ieder celtic field uitgroeide tot een zichtbaar fenomeen van wallen en veldjes. De bodemsamenstelling, het aantal monden dat moest worden gevoed en andere factoren (zoals de gebruiksduur) waren van invloed op de ontwikkeling van zo'n celtic field, dat er vanuit de lucht uitzielt als een soort dambord.

Hierboven is al even het woord 'ijzertijdheuvel' gevallen. Dit type grafheuvel kwam voort uit de urnenvelden en bestond feitelijk uit niet meer dan uit een heuvel van zand en plaggen waarmee de brandstapelresten werden afgedekt. Ze worden daarom ook wel brandheuvels genoemd en stammen uit de tweede helft van de IJzertijd.

Het landschap rond de nederzettingen had in de IJzertijd al een heel ander aanzien gekregen dan in de eindfase van de Steentijd. Veel bossen waren inmiddels vervangen door heidevelden en andere open vlakten. Het woongebied van de ijzertijdmensen werd daarnaast meer en meer bedreigd door de uitbreiding van het veen, dat langzaam maar zeker tegen de hogere zandgronden opkroop (hoogveen). In de loop van de tijd zou Drenthe ingekapseld worden door uitgestrekte veengebieden en moerassen, waardoor er uiteindelijk maar een paar plaatsen overbleven waar men Drenthe kon betreden. Een van die plekken was de Bisschopsberg. Of deze stuwwal in de IJzertijd als toegangspoort tot Drenthe belangrijk was, is de vraag, maar feit is dat op de Bisschopsberg 2 graven uit de 5e eeuw voor Chr. aan het licht zijn gebracht, die in de volksmond worden aangeduid als 'vorstengraven' vanwege de uitzonderlijk rijke grafinventarissen (met speerpunten, paardebitten en andere metalen voorwerpen, waaronder een fraaie, uit het Marne gebied geïmporteerde dolk). Aangenomen mag worden dat het om toenmalige bewoners van de Bisschopsberg gaat die tot ver in de omgeving aanzien zullen hebben genoten. Alleen al vanwege deze graven kan aan de Bisschopsberg een bijzondere betekenis worden toegekend. Dit wordt nog versterkt door het feit dat op deze stuwwal de Drentse ridderschap en eigenherden naderhand de bisschoppen van Utrecht als landsheer huldigden (vandaar de naam), terwijl de elite van Drenthe er bovendien jaarlijks bijeenkwam om onder het lommer van eeuwenoude eiken te vergaderen en recht te spreken.

Uittocht

Voordat we kort ingaan op het volgende tijdvak (de Romeinse tijd; begin jaartelling-400 na Chr.) is het zaak nog even stil te staan bij een soort volksbeweging waarmee Drenthe in de loop van de IJzertijd werd geconfronteerd. Veel Drentenaren verruilden toen namelijk hun geboortegrond voor een ongewis bestaan elders. Bij dat 'elders' moeten we allereerst denken aan de kwelders van het noordelijke kustgebied die in de 6de eeuw voor Chr. en mogelijk zelfs al eerder beschikbaar kwamen voor bewoning. Waarschijnlijk werd de druk op veel plaatsen in Drenthe zo groot en het bleef staan zo marginaal, dat dit voor veel van de bewoners aanleiding is geweest te vertrekken. Het is zelfs aannemelijk dat destijds 60-70% van de toenmalige woongebieden is verlaten. Het ziet er echter naar uit dat die uittocht grotendeels aan het zuidwestelijke deel van Drenthe is voorbijgegaan. Alles wijst erop dat de bewoning in de gemeente Westerveld zich in deze periode handhaafde.

Achterblijvers

De achterblijvers zullen zich uiteraard nog eens achter de oren hebben gekrabbd, want de kwel ders lonkten. Wellicht woog voor hen de binding met de oude vertrouwde omgeving zwaarder dan een nieuwe toekomst elders. Ze zullen in ieder geval al hun energie hebben samengeraapt en welgemeed weer de akkers op de zandgronden hebben bewerkt en ingezaaid. Omstreeks diezelfde tijd - en dat kan wel degelijk van invloed zijn geweest op allerlei keuzen die toen werden gemaakt - werd er ook een eerste versie van een keerploeg geïntroduceerd, die het mogelijk maakte de meer leemhoudende gronden te bewerken. We zien dan ook bij veel *celtic fields* een verschuiving naar de meer lemiger gronden, met de nadruk op 'veel', want waar deze gronden binnen het territorium niet voorhanden waren, moest men het doen met andere, minder geschikte gronden. Aan het eind van de IJzertijd kwam een eind aan het *celtic field*-systeem en in de 1e eeuw na Chr. lagen vrijwel alle *celtic fields* in Drenthe er verlaten bij. De nederzettingen zijn weer een stukje opgeschoven en lagen op plekken waar dan het akkerland in gebruik is. Van dat akkerland uit de Romeinse tijd is maar weinig bekend. Op grond van opgravingen wordt wel een verband gelegd met blokvormige ontginningen die op veel plaatsen de kern vormen van de essen en die als een eerste aanleg van deze akkercomplexen kunnen worden beschouwd. Deze zouden terugrijpen tot in de Romeinse tijd en zich in ongeveer dezelfde vorm hebben voortgezet in de Vroege Middeleeuwen.

Uit het voorgaande kan worden afgeleid dat er in Drenthe verhoudingsgewijs weinig vondsten bekend zijn uit de Romeinse tijd. Dat heeft niet zozeer te maken met een achteruitgang van de bevolking als wel met het feit dat de woongebieden uit die tijd zich in de directe nabijheid van de latere esdorpen uitstrekken. Dit heeft ertoe geleid dat ze naderhand zijn opgenomen in het akkerareaal en veelal bedekt zijn geraakt met een dik pakket humeuze grond (esdek). Van zo'n esdek gaat een conserverende werking uit. Het nadeel is (als er tenminste al in dat soort bewoondingen kan worden gesproken) dat archeologische sporen er minder snel aan het licht worden gebracht. Dat geldt in het bijzonder voor sporen uit de Romeinse tijd en de Vroege Middeleeuwen.

De belangrijkste vondsten uit de Romeinse tijd worden gevormd door een uitzonderlijk rijke grafinventaris in een bronstijdeheuvel (de Schoeberg) aan de noordkant van Diever en een grafveldje uit de overgang van de Romeinse tijd naar de Vroege Middeleeuwen bij Holtinge. Op grond van deze vondsten is het aannemelijk dat de bijbehorende bewoning zich ergens in de nabijheid van deze begravingen uitstrekt. Wat Holtinge betreft, moet daarbij gedacht worden aan de omgeving van Uffelte. Daarnaast mag worden aangenomen dat in de ondergrond van de directe omgeving van (in ieder geval) Wapse, Vledder, het voormalige Hesselte (oud Darp) en Lhee de Romeinse voorgangers van deze historisch gegroeide esdorpen schuilgaan.

Romeinse invloeden

De aanwezigheid van Romeinse overheersers in het zuiden van ons land heeft ook Drenthe niet onberoerd gelaten. Weliswaar hebben zich nimmer Romeinse troepen op Drents grondgebied gewaagd, maar Drenthe lag binnen de invloedssfeer van het Romeinse machtsimperium en werd er wel degelijk mee geconfronteerd. Dit komt niet zozeer tot uitdrukking in handelscontacten met de Romeinen, want (de schaarse) Romeinse importen werden vooral verkregen via de aangrenzende regio's, maar blijkt uit andere zaken. Het meest aansprekend zijn enkele grafvondsten die de

indruk wekken dat sommige inwoners van Drenthe destijds in het Romeinse leger hebben gediend. Daarnaast is er aanleiding te veronderstellen dat groepen mensen die op de vlucht waren voor de Romeinen zich vanuit Duitsland in het Groningse kustgebied hebben gevestigd, evenals in Zuid-oost-Drenthe. Enkele met palissaden en wallen omheinde gebouwen uit de 1e eeuw na Chr. die zijn opgegraven bij Zeijen, Vries en (mogelijk ook) Rhee worden wel beschouwd als vooruitgeschoven handelsposten van deze nieuwe kustbewoners.

Ongetwijfeld hebben de bewoners uit Zuidwest-Drenthe van dit alles weet gehad, evenals de dreiging die er uitging van de Romeinse legereenheden die zich na een serie schermutselingen ten noorden van de Rijn uiteindelijk langs de zuidoever van deze rivier terugtrokken en hier een serie grensposten en legerplaatsen inrichtten. In hoeverre het de gemoedstoestand van de mensen in deze regio heeft beïnvloed, is onduidelijk. We moeten het doen met gissingen die in het verlengde liggen van wat er elders in Drenthe uit dit tijdvak bekend is.

Een vaste plek

De val van het West-Romeinse Rijk bracht in Noord-Nederland, evenals de rest van ons land, een hoop onrust teweeg. De toenmalige bewoners van Drenthe werden er ook mee geconfronteerd, al zullen ze het niet direct aan den lijve hebben ondervonden. Lange tijd werd overigens aangenomen dat ook de bewoners van de Drentse zandgronden massaal op de vlucht waren geslagen voor het oorlogsgeweld en dat Drenthe er in de 5e en 6e eeuw verlaten bij lag. Onder zoeken hebben evenwel uitgewezen dat dit niet het geval is geweest. Wel kan uit de beschikbare informatie worden afgeleid dat het een periode van onrust en economische achteruitgang is geweest.

De gebeurtenissen in het zuidelijke deel van ons land en de wanorde die eruit voortvloeide, zullen ook de bewoners van het huidige grondgebied van Westerveld niet onberoerd hebben gelaten. Hoewel vondsten ontbreken, mag worden aangenomen dat de nederzettingen uit die tijd (Merovingische tijd: 400-700 na Chr.) schuilgaan in de ondergrond in de directe nabijheid van de huidige esdorpen en wellicht hier zelfs mee corresponderen. Mede onder invloed van het systematische bemesten van het akkerland (met bosstrooisel e.d.) "xerden de verschillende nederzettingen zich uiteindelijk en bleven min of meer op dezelfde plek liggen. Dat laatste geldt overigens niet voor Diever dat zich verplaatste naar de plek waar in Zuidwest-Drenthe de eerste (houten) kerk werd opgetrokken. Diever overvleugelde vervolgens al snel de oorspronkelijke nederzetting, die de naam Oldendiever kreeg toebedeeld.

Een nieuw geloof

Aan de periode van onrust kwam geleidelijk een einde toen Franse vorstenhuizen - eerst Merovingisch, vervolgens Karolingisch - in navolging van de Romeinen een groot imperium opbouwden. Zij slaagden waar de Romeinen het hoofd moesten buigen en aan het eind van de 8e eeuw werd, na een bloedige veldslag van meer dan 30 jaar, het noorden van ons land ingelijfd bij het grote rijk van Karel de Grote.

In het kielzog van de Frankische legers reisden missionarissen mee om er het nieuwe geloof te verkondigen. Ze lieten Drenthe daarbij niet ongemoeid. Helemaal zonder slag of stoot ging het verbreiden van het christendom niet, maar in nog geen honderd jaar was de kerstening van Drenthe een feit. Uit die periode stammen ook de eerste kerken. Tot de plekken waar de eerste kerken

werden gesticht, kan ook Diever worden gerekend. Onderzoek van de NH-kerk uitgevoerd in 1955-1956 bracht aan het licht dat het huidige gebouw niet alleen stenen, maar ook houten voorgangers heeft gehad. Voorts werd vastgesteld dat de eerste kerk is gebouwd op een plek waar zich in die tijd een begraafplaats bevond. Uit de oriëntatie van de blootgelegde graven (oost-west) kan worden afgeleid dat deze mensen reeds bekeerd waren tot het Christelijke geloof. Al met al mag worden aangenomen dat de kerk van Diever uit de 9e-10e eeuw stamt. Samen met Sleen, Anloo, Rolde, Beilen en Vries kan Diever tot de oerparochies van Drenthe worden gerekend. Vanuit Diever werden naderhand kerken in de omgeving gesticht, waaronder in het aangrenzende Oost- en Weststellingwerf. In de 10e eeuw lag dit gebied er nog verlaten bij, ook al omdat het grotendeels uit moerassen en uitgestrekte veengebieden bestond. Daarin kwam verandering nadat het gebruiksrecht van het gebied in 944 in andere handen was overgegaan, namelijk die van de Utrechtse bisschop Balderik. Onder invloed van ook andere ontwikkelingen raakte het gebied in de eeuwen erna vrij snel bevolkt en kreeg het een heel ander aanzien. Aangenomen wordt dat ook dorpelingen uit Wapse, Vledder en Diever het uitgestrekte moerasgebied van de Stellingwerven zijn binnengetrokken en zich er hebben gevestigd. Ook elders in het huidige grondgebied van Westerveld werd de ontginning van het veen ter hand genomen. Dorpen als Wapserveen zijn hieruit voortgekomen en hebben hun langgerekte karakter te danken aan ontginningen vanuit een centrale as. Soms verschoof zo'n ontginningsas naar wat hoger gelegen gronden; dat is waar schijnlijk ook het geval geweest met Wapserveen.

En Havelte?

Het dorp Havelte heeft zijn bestaan eveneens aan het Christelijke geloof te danken. Allereerst roepen we in herinnering dat dit gebied waarschijnlijk in de Prehistorie is verlaten omdat er geen vondsten bekend zijn uit de periode IJzertijd t/m Vroege Middeleeuwen uit de directe omgeving van Havelte. Ergens in (vermoedelijk) de 12e eeuw - het precieze tijdstip is niet bekend omdat historische bronnen op dit punt zwijgen - hebben de inwoners van het toenmalige Hesselte (oud Darp) en Uffelte besloten halverwege hun dorp een kerk te bouwen. Aanvankelijk was dit kerkje opgetrokken in Romaanse stijl (althans voor zover de feiten spreken), maar in 1310 werd dit kerkje vervangen door de huidige grote kerk. Overblijfselen van de voorganger van deze kerk zijn nog zichtbaar in het oudste deel. Dit godshuis trok bewoning aan, waaruit Havelte is voort gekomen.

Aangenomen mag worden dat een deel van de bewoners van Havelte afkomstig was uit het nabijgelegen Hesselte. Dit dorp werd in 1228 tijdens een kruistocht van de bisschop van Utrecht tegen de opstandige Drenten grotendeels verwoest. Doordat de bebouwing zich in de richting van Havelte verplaatste en bewoners van Hesselte naar (het aan de andere zijde van de es gele gen) Eursinge vertrokken, raakte dit esdorp meer en meer in verval. Zelfs de naam ging verloren en veranderde in het eenvoudige Derp of Darp. Bij de bombardementen van de geallieerden werd de resterende bewoning geheel vernield en werd besloten, iets westelijker tegenover de school aan de Ruitersweg, een nieuw dorp te stichten. Darp is daarmee het jongste (althans qua inrichting) van de gemeente Westerveld.

Bisschoppelijke bezittingen

We keren nog even terug naar het Drenthe van de 10e-11e eeuw. Met de verankering van het geloof in Drenthe en de omzetting ervan in wereldlijke macht verwierven de bisschoppen van Utrecht en

veel andere kerkelijke instellingen, zoals het kapittel St. Pieter, gaandeweg uitgebreide bezittingen in Drenthe, waaronder ook in de omgeving van Diever, Dwingeloo en Uffelte. Het ging om grote landbouwbedrijven, bestaande uit een hof (in het Latijn *curtis* genoemd) en een aantal verspreid liggende hoeven. Horigen van zo'n hoeve moesten hun verplichtingen, aanvankelijk *in natura* en later in geld, op de hof inleveren en daarnaast diensten verlenen aan de heer. Zo'n bisschoppelijk hof is in 2004-2005 opgegraven bij Kalteren, aan de noordwestkant van Diever. Het betreft de hof Calthorne, die ook in historische bronnen wordt aangehaald. Uit het onderzoek is gebleken dat de middeleeuwse hof Calthorne bestond uit een door een gracht en een wal omsloten erf waarbinnen zich onder meer een boerderij en een grote schuur bevonden. Het onderzoek heeft voorts uitgewezen dat de hof Calthorne uit het midden van de 12e eeuw stamt en in loop van de 13e eeuw ophield te bestaan.

Andere elite

Afgezien van de bewoners van de bisschoppelijke hoven telde de gemeente Westerveld in die tijd nog een andere elite. Zij woonde in versterkte huizen te Wittelte en Rheebruggen. De Wittesheuvel en het 'Borchbargien' herinneren hier nog aan. Deze heuvels, waarvan het 'Borchbargien' nog steeds omgeven is door de oorspronkelijke omgrachting, droegen waarschijnlijk ooit een soort houten toren waar men ten tijde van gevaar zijn toevlucht zocht. Er zijn aanwijzingen dat de woonboerderij van de Wittesheuvel gezocht moet worden aan de westzijde van de heuvel, op de overgang naar de wat hoger gelegen gronden. Geen van de Drentse borgen is overigens systematisch onderzocht, maar er is geen reden om aan een ouderdom in de 11e of 12e eeuw te twijfelen. De zogenaamde havezaten (versterkte huizen, veelal omgeven door een systeem van grachten) stammen uit latere tijd en werden eveneens bewoond door vooraanstaande Drentse families. Dwingeloo en omgeving was erg in trek bij hen. Dit dorp telt maar liefst 4 adellijke huizen: Westrup, Enthinge, Batinghe en Oldengaerde. Waarschijnlijk houdt een ander verband met de invloed van de bisschop van Utrecht in deze regio. Hoe oud Dwingeloo zelf is, is niet bekend. Waarschijnlijk stamt dit dorp uit de Vroege Middeleeuwen. In ieder geval telde het dorp omstreeks het jaar 1000 vijf boerderijen.

Het zand van Voerman

De bewoners van de verschillende dorpen hebben door de eeuwen heen veel energie gestoken in de inrichting van het landschap. Dat deden ze niet zozeer uit landschappelijke overwegingen, maar om er een bestaan aan te ontleenen, al was het een bestaan dat voor de boerenbevolking karig was en weinig ruimte bood voor luxe. Aan al die inspanningen heeft de gemeente Westerveld voor een belangrijk deel zijn huidige aanzien en landschappelijke geledingen te danken. Wie Wapserveen bezoekt, zal er niets terugvinden van wat - bijvoorbeeld - het moederdorp Wapse kenmerkt. In het ene geval heeft de bewoning zich ontwikkeld langs een oude ontginningsas, aan het ontstaan van Wapse hebben andere ontwikkelingen aan de basis gestaan. Behalve boeren land bezit de gemeente Westerveld ook veel natuur- en landschapschoon. Ooit behoorden deze natuurgebieden tot de zogenaamde 'woeste gronden' van de esdorpen (marken) die er aan spraak op maakten. Deze gronden werden gebruikt voor allerlei nevenactiviteiten, zoals het sprokkelen van hout, het steken van plaggen en het weiden van het vee. Door overexploitatie van deze gronden, met name als gevolg van een intensivering van de schapenteelt, krompen in de afgelopen eeuwen

(en dan vooral in de 18e eeuw) de nog aanwezige bossen in tot smalle strubbenzones rondom de essen, ontstonden de uitgestrekte heidevelden die Drenthe tot op de dag van vandaag kenmerken en ontwikkelden zich op veel plaatsen uitgestrekte zandverstuivingen. De gemeente Westerveld kan ook bogen op een aantal omvangrijke stuifzandcomplexen die allemaal verband houden met de oude agrarische nederzettingen. Het zijn die stuifzanden geweest die Voerman de mogelijkheid boden er in de jaren 30 van de 20e eeuw zijn belangwekkende ontdekkingen te doen. Al die archeologische vondsten in combinatie met het ontstaan en de ontwikkeling van het landschap, vertellen samen met verhaal van de geschiedenis van de gemeente Westerveld.

3 De archeologische bronnenkaart

3.1 Inventarisatie van bekende vindplaatsen

Er is geprobeerd een zo compleet mogelijk overzicht op te stellen van de in de gemeente Westerveld aanwezige en bekende archeologische vindplaatsen. De informatie over deze vindplaatsen is ontleend aan verschillende bronnen:

- de Archeologische Monumentenkaart (AMK; deze is in zijn geheel opgenomen in ARCHIS);
- het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed;
- Kennis Infrastructuur Cultuurhistorie (KICH);
- historische (kaart)gegevens, waaronder de Franse kaarten uit 1811-1813 (Versfelt & Schroor, 2001), de atlas van Huguenin uit 1819-1829 (Versfelt & Schroor, 2005) en de Kadastrale Minuutplannen en bijbehorende aanwijzende tafels (<http://www.watwaswaar.nl>);
- literatuur (zie literatuurlijst);
- geomorfologische kaart en bodemkaarten (veentjes);
- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN).

3.2 AMK-terreinen

3.2.1 Toelichting op de terreinen met een archeologische status

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (voorheen Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschappen en Monumentenzorg) is de eigenaar en beheerder van de AMK (Databankrecht; zie ROB, 2000). De provincie heeft gebruiksrecht en daaraan zijn verplichtingen verbonden. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de provincie dragen samen zorg voor de actualisering van deze kaart. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft de terreinen met een archeologische status onderverdeeld in 4 categorieën waaraan verschillende adviezen zijn gekoppeld met betrekking tot geplande ingrepen (zie § 0).

3.2.2 Beschermden rijksmonumenten

Op de AMK staan binnen de gemeente Westerveld 4 beschermde rijksmonumenten. Het gaat om de megalietgraven (hunebedden) en hun omgeving bij Diever (monumentterrein 348) en op de Havelterberg (monumentterrein 9523). Ook de middeleeuwse motte- of havezatterreinen Wittesheuvel bij Wittelte (monumentterrein 8597) en het 'Borchbargien' bij Rheebrugge (monumentterrein 9512) zijn beschermde rijksmonumenten.

3.2.3 Terreinen van zeer hoge archeologische waarde

Op de AMK staan binnen de gemeente Westerveld 33 terreinen van zeer hoge archeologische waarde. In 27 gevallen gaat het om terreinen met één of meer grafheuvels. Terreinen van zeer hoge archeologische waarde zijn terreinen van oudheidkundige betekenis die op grond van de door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed gehanteerde criteria (kwaliteit, zeldzaamheid en

contextwaarde) zijn aangemerkt als behoudenswaardig. Een aantal terreinen kan geselecteerd worden met de bedoeling deze voor te dragen voor (Rijks-)bescherming (ex artikel 3), teneinde een wettelijke bescherming te krijgen ex artikel 6 van de Monumentenwet 1988.

3.2.4 Terreinen van hoge archeologische waarde

In de gemeente Westerveld liggen 24 terreinen van hoge archeologische waarde, waaronder de 13 historische dorpskernen binnen de gemeente. Terreinen van hoge archeologische waarde zijn terreinen van oudheidkundige betekenis die op grond van de door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed gehanteerde criteria (kwaliteit, zeldzaamheid en contextwaarde) zijn aangewezen als behoudenswaardig. Deze terreinen hebben een lagere score op grond van de door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed gehanteerde criteria dan de terreinen van zeer hoge archeologische waarde. Voor een aantal terreinen geldt echter dat de exacte kwaliteit en omvang van het monument nog niet vaststaat. Wel is duidelijk dat er sprake is van een terrein van hoge archeologische waarde.

3.2.5 Terreinen van archeologische waarde

In de gemeente Westerveld liggen 53 terreinen van archeologische waarde. Het merendeel hiervan betreft prehistorische nederzettingsterreinen (vuursteen vindplaatsen), maar ook de meeste (mogelijke) *celtic fields* vallen in deze categorie. Terreinen van archeologische waarde zijn terreinen van oudheidkundige betekenis die op grond van de door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed gehanteerde criteria (kwaliteit, zeldzaamheid en contextwaarde) zijn aangewezen als archeologisch waardevol.

3.3 ARCHIS-waarnemingen

In totaal zijn uit het onderzoeksgebied 570 ARCHIS-waarnemingen bekend (peildatum juni 2009). Hierbij moet een aantal kantekeningen gemaakt worden:

- 246 ARCHIS-waarnemingen vallen binnen AMK-terreinen. Deze waarnemingen zijn daarom niet als aparte vindplaatsen beschouwd, maar worden in bijlage 1 bij het desbetreffende AMK-terrein genoemd;
- het komt regelmatig voor dat meerdere meldingen zijn gedaan over vondsten van dezelfde vindplaats, bijvoorbeeld in verschillende jaren of door verschillende amateur-archeologen. Een vindplaats kan daarom meerdere waarnemingsnummers hebben. Daarom zijn alle waarnemingen die in feite op één enkele vindplaats betrekking hebben, samengevoegd tot één 'vindplaatslocatie' op de bronnenkaart (tabel 2). De desbetreffende ARCHIS-waarnemingsnummers zijn wel allemaal vermeld in bijlage 2. Uiteindelijk betekent dit dat er veel minder ARCHIS-vindplaatsen ($n = 315$) dan ARCHIS-waarnemingsnummers ($n = 570$) zijn;
- in ARCHIS is aan vindplaatsen een beginperiode en een eindperiode toegekend. Deze rubrieken geven de marge aan waarbinnen de vindplaats gedateerd dient te worden. Als deze datering niet exact is of, in sommige gevallen, geheel onbekend is, is deze marge zeer ruim (bijv. Late IJzertijd - Late Middeleeuwen);
- ARCHIS bevat veel 'losse vondsten'. In het kader van dit onderzoek is niet nagegaan of er uit andere bronnen meer gegevens over de context van deze vondsten af te leiden zijn;

- om inzicht te krijgen in de hoeveelheid vindplaatsen uit een natte context is geanalyseerd hoeveel ARCHIS-waarnemingen zich in de beekdalen en in of rond de veentjes bevindt. De resultaten worden apart besproken in § 0 en § 0.

vind plaats	ARCHIS-waarnemings nummer	geclusterd met	vondsten	opmerking
1	12131	12132	hamerbijl en Romeinse munten	waarschijnlijk niet dezelfde vindplaats
2	214707	214711	stenen bijl en onbekende vondsten	niet te beoordelen
3	214114	214646 214693 55919 214128	vuursteen	één vindplaats
4	214654	214697	onbekend en vuursteen	niet te beoordelen
5	238626	33974 238811	vuursteen	één vindplaats

Tabel 2. Geclusterde ARCHIS-waarnemingen.

3.4 Inventarisatie overige bronnen

3.4.1 Vindplaatsen in de beekdalen

Drie AMK-terreinen liggen geheel of gedeeltelijk in een beekdal. Bij twee daarvan, de middeleeuwse havezate 'Rheeburgen' (monumentnummer 9512, ARCHIS-waarnemingsnummers 12202, 138302 en 302235) en de motteheuvel 'Borchbargien' (monumentnummer 14266), gaat het niet om vindplaatsen die specifiek aan een beekdal gerelateerd zijn. Het derde AMK-terrein (monumentnummer 14233, ARCHIS-waarnemingsnummer 214710) is dat eventueel wel. Op dit terrein zijn rijen liggende paaltjes gevonden, mogelijk resten van een veenweg. Deze veenweg wordt echter niet genoemd in het overzicht van Casparie (1987).

Behalve de hierboven genoemde AMK-terreinen en ARCHIS-waarnemingen zijn er nog 25 ARCHIS-waarnemingen die in op of de rand van het beekdal liggen. Eén daarvan (ARCHIS-waarnemingsnummer 12203) is als depotvondst in ARCHIS ingevoerd, maar ook ARCHIS-waarnemingsnummer 214665 is hoogstwaarschijnlijk een depot. Vier andere ARCHIS-waarnemingen (tabel 3) zijn mogelijk ook depots, maar er is te weinig informatie beschikbaar om dit met meer zekerheid te kunnen zeggen. Alle overige waarnemingen in de beekdalen betreffen vuursteen-vondsten of losse vondsten van middeleeuwse aardewerkscherven.

ARCHIS-waarnemings nummer	vondsten	datering	depot?
286	vuursteen	Mesolithicum	nee
287	steengoed	Middeleeuwen laat B	nee
290	vuursteen	Mesolithicum	nee
295	vuursteen	Mesolithicum	nee
317	vuursteen	Neolithicum	nee
318	vuursteen	Neolithicum	nee
319	vuursteen	Mesolithicum	nee
320	vuursteen	Neolithicum	nee
346	vuursteen	Neolithicum	nee
347	vuursteen	Mesolithicum	nee
11853	vuursteen	Mesolithicum	nee
12116	vuursteen	Mesolithicum	nee
12202	bij monumentnr. 9512	Middeleeuwen - Nieuwe tijd	nee
12203	bronzen mes en kokerbijl of beitel	Bronstijd laat - IJzertijd vroeg	ja
47003	vuursteen	Paleolithicum - IJzertijd	nee
138302	bij monumentnr. 9512	Middeleeuwen laat	nee
214653		onbekend	nee
214664	stenen bijl	Neolithicum midden - laat	mogelijk
214665	bronzen lanspunt	Bronstijd	waarschijnlijk
214710	veenweg (monumentnr. 14233)	onbekend	nee
214728	'hamer steen'	onbekend	mogelijk
239716	hondenskelet	onbekend	mogelijk
239718	maalsteen	IJzertijd	mogelijk
239915	vuursteen	Paleolithicum	nee
239919	vuursteen	onbekend	nee
300095	vuursteen	Mesolithicum	nee
300160	vuursteen	Mesolithicum	nee
300162	vuursteen	Mesolithicum	nee
300326	grafheuvel	Neolithicum laat	nee
302235	bij monumentnr. 9512	Middeleeuwen laat A	nee

Tabel 3. ARCHIS-waarnemingen uit beekdalen

3.4.2 Vindplaatsen in de buurt van veentjes

Van de ARCHIS-waarnemingen in de gemeente Westerveld bevinden er zich 29 in of binnen 100 m van veentjes. Hiervan zijn er in ieder geval 9 zeker niet gerelateerd aan de specifieke context van de veentjes. Het gaat daarbij om grafheuvels en -veldjes (7x) of om middeleeuwse of latere vondsten (2x). Verder zijn van 2 ARCHIS-waarnemingen onvoldoende gegevens bekend om een uitspraak te kunnen doen of zij bij de context van een veentje horen of niet. De overige 18 ARCHIS-waarnemingen zijn vrijwel allemaal vuursteenvondsten die op nederzettingsterreinen lijken te wijzen. Uitzonderingen zijn ARCHIS-waarnemingen 33976 (barnstenen kralen) en 33982 (een vuurstenen bijl) die ook op begravingen of een rituele context kunnen duiden. Uit de gemeente zijn geen zekere depot-/ offervondsten uit veentjes bekend.

3.4.3 Vindplaatsen op de historische kaarten

Bij de analyse van de historische kaarten is onderscheid gemaakt tussen objecten en terreinen die niet of nauwelijks sporen in het bodemarchief nagelaten hebben en objecten en terreinen waarvan nog resten in het bodemarchief aanwezig (kunnen) zijn of die het bodemarchief juist verstoord hebben. De hieronder opgesomde typen (cultuur)historische objecten op de bronnenkaart hebben het bodemarchief niet of nauwelijks verstoord en zijn niet met de standaard archeologische onderzoeksmethoden op te sporen; daarom zijn ze ook niet in bijlage 3 opgenomen of op de beleidsadvieskaart afgebeeld:

- **markegrenzen:** de marken of boermarken hadden tot in de 19e eeuw vergaande verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Als zodanig zijn ze als voorlopers van de huidige gemeenten te beschouwen. De grenzen tussen de marken zijn vaak, maar niet altijd, in de huidige topografie te herkennen;
- **ontginningsassen:** ontginningsassen zijn vaak nog te herkennen in de (oude) percelering. Van hieruit werden de veengebieden ontgonnen. Hoewel ze dus niet direct met bewoning te maken hebben, zijn ze wel van belang voor de recentere landschapsontwikkeling;
- **ontginningen:** de kolonie-ontginningen rond Frederiksoord en Wilhelminaoord zijn zeer karakteristieke cultuurhistorische elementen in de gemeente. Ze zijn daarom voorgedragen als rijksbeschermd dorpsgezicht (figuur 5). De begrenzing van het rijksbeschermd dorpsgezicht is op de archeologische bronnenkaart (kaartbijlage 1) aangegeven.

Figuur 5. Frederiksoord.

- *wegen en paden*: op de bronnenkaart staan alleen wegen en paden die op de kadastrale minuut staan aangegeven. Ook op andere historische kaarten staan wegen en paden, maar deze kaarten zijn minder nauwkeurig en vaak is het dan onmogelijk om de exacte locatie op de moderne topografie weer te geven. Van veel routes waarlangs de paden en wegen lopen, wordt aangenomen dat ze al sinds de Prehistorie in gebruik zijn;
- *wegwijzers, grenspalen en -stenen*: deze puntelementen zijn veelal verdwenen. Ze markeer den oude grenzen en wegen. Om die reden dragen ze bij aan het beeld van de ontwikkeling van het cultuurhistorische landschap in de gemeente.

Van onderstaande objecten en terreinen kunnen nog wel resten (bijv. funderingen of een vondst) aanwezig in de bodem aanwezig zijn of hebben het bodem archief juist verstoord:

- *(verdwenen) bewoning*: hierbij gaat het in de meeste gevallen om plaatsen waar op de historische kaarten meer bebouwing staat aangegeven dan op dit moment nog aanwezig is. Verder is ook een aantal 'verdwenen' buurtschappen gelokaliseerd waar momenteel geen bebouwing meer aanwezig is;
- *opvallende percelen*: op de kadastrale minuut zijn in totaal 4 percelen afgebeeld die met name door hun geringere afmetingen duidelijk anders zijn dan de omringende percelen. Vaak wijzen dergelijke kleine perceeltjes op de aanwezigheid van (middeleeuwse) huisplaatsen;
- *petgaten en veenderijen*: rondom Havelte en Uffelte en aan de zuidkant van het Dwingelder veld is in het verleden op verschillende plaatsen veen gewonnen. Hierbij is de veenlaag vaak tot op het onderliggende pleistocene substraat vergraven. Deze terreinen zijn op de beleids advieskaart als 'mogelijk verstoord' aangegeven;
- *waterlopen*: in deze categorie vallen onder andere de oorspronkelijke beeklopen, grotere ontginningssloten en -vaarten. Op de bronnenkaart zijn de beeklopen weergegeven zoals die op de kadastrale minuut staan. Ook natte terreinen, zoals poelen en moerasjes die nu gedempt of drooggelegd zijn, zijn genoteerd. Feitelijk zijn dit, net als de petgaten en veenderijen, een soort verstoringsgegevens, maar omdat het in het algemeen om lijnelementen gaat, zijn ze niet op de beleidsadvieskaart opgenomen. Ze kunnen wel helpen bij het interpreteren van de gegevens van eventueel archeologisch onderzoek.

De analyse van het beschikbare historische kaartmateriaal heeft in totaal 34 archeologisch of cultuurhistorisch interessante locaties opgeleverd. Deze staan vermeld in bijlage 3. Verstoordingsgegevens zoals waterlopen, petgaten en veenderijen zijn niet in de bijlage opgenomen, maar voor zover zinvol wel op de beleidsadvieskaart opgenomen.

3.5 Analyse van het AHN

Het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is in het kader van dit onderzoek gebruikt voor het opsporen van kleinere dekzandkopjes in de beekdalen, die niet van de gangbare bodemkaart en geomorfologische kaart bekend zijn. Omdat veentjes vaak nogal schematisch op de bodemkaart staan aangegeven of niet overeenkomen met de geomorfologische kaart, is ook hier het AHN ingezet om de juiste ligging en omvang te bepalen. Om de kleine dekzandkopjes in kaart te bren-

gen, is het AHN voor de beekdalen gecorrigeerd voor het verhang van het beekdal. Deze bewer-

king wordt hellingcompensatie of 'onthellen' genoemd (Waldus & Van der Velde, 2006). Op deze manier worden de relatief kleine hoogteverschillen tussen kopjes en omliggende, lagere beekdalafzettingen duidelijker gemaakt.

De op het onthelde AHN-beeld waargenomen hoogteverschillen zijn vergeleken met recente luchtfoto's (GoogleEarth) om te voorkomen dat ook bebouwing, begroeiing (bosjes) en dergelijke als 'dekzandkopjes' op de kaart komen te staan. Hoewel de AHN-data over het algemeen zorgvuldig voor dit soort topografische elementen gecorrigeerd worden, blijven er toch vaak zulke 'foutjes' in zitten. Verder worden niet alle hoogteverschillen (die niet te wijten zijn aan de hier boven genoemde correctiefouten) veroorzaakt door dekzandkopjes. Reliëf kan ook door andere geologische processen, zoals de vorming van oeverwallen en overslagwaaiers, ontstaan. Ook zijn er resten van oude, door ruilverkavelingen verdwenen kaden en wegen aangetroffen. Op grond van *expert judgment* is geprobeerd onderscheid te maken tussen dekzandkopjes en andere verhogingen in het landschap. Alleen dekzandkopjes met een minimumafmeting van 25 m² (ca. 5 x 5 m) zijn afgebeeld op de archeologische waarnemingenkaart. Kleinere dekzandkopjes zijn niet goed meer te zien bij een kaartschaal van 1:25.000.

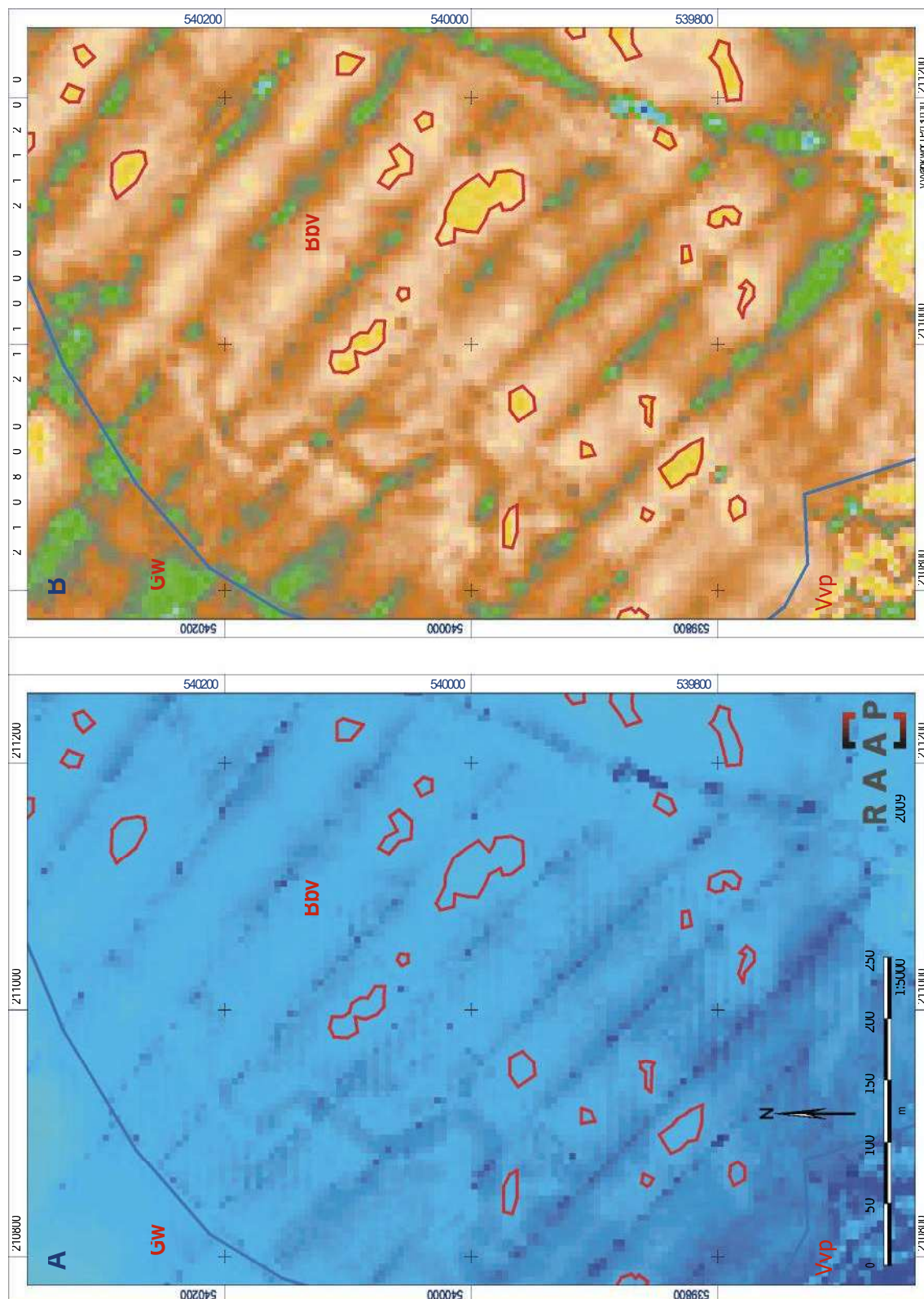
Verder is bij de analyse van het onthelde AHN-beeld opgevallen dat binnen de beekdalen niet alleen dekzandkopjes, maar ook oudere, begraven beeklopen te zien zijn die op het onbewerkte AHN niet of nauwelijks naar voren komen (zie figuur 6 voor een voorbeeld). Het is dan ook raadzaam om deze techniek ook bij vooronderzoek ten behoeve van ingrepen in de beekdalen in te zetten (zie § 0).

Het AHN is verder ook gebruikt om de geomorfologie binnen Diever, Dwingeloo, Havelte, Vledder en Uffelte te bepalen, zodat er voor de bebouwde kom van deze kernen een archeologische verwachting opgesteld kon worden.

3.6 Historische kernen

Voor de historische kernen en de bebouwde kommen van Diever, Dwingeloo, Havelte, Vledder en Uffelte zijn uitsneden op schaal 1:10.000 gemaakt, die ook op de bronnenkaart (kaartbijlage 1) staan weergegeven. Behalve de ook op de hoofdkaart gepresenteerde archeologische en cultuurhistorische gegevens staan ook de grens van de bebouwde kom (afgeleid van de geomorfologische kaart) en de omvang van de essen op basis van Spek & Ufkes (1995) op de uitsneden.

Op de uitsneden op de archeologische verwachtingskaart (kaartbijlage 2) en de beleidsadvieskaart (kaartbijlage 3) zijn respectievelijk de aan de landschappelijke eenheden gekoppelde archeologische verwachtingen en de adviezen voor archeologisch onderzoek weergegeven.

Figuur 6. Detail van het dal van de Vledder Aa. **Legenda:** A = 'normaal' AHN-beeld met weinig tot geen reliëf zichtbaar; B = 'ontheld' AHN-beeld met veel lokale reliëfverschillen zichtbaar, waaronder dekzandkopjes en een fossiele beekloop.

4 De archeologische verwachtingskaart

4.1 Inleiding

De archeologische verwachtingskaart (kaartbijlage 2) vormt het uitgangspunt voor de archeologische beleidsadvieskaart die in het volgende hoofdstuk wordt gepresenteerd. Op een archeologische verwachtingskaart is de verwachte dichtheid aan archeologische resten vlakdekkend weergegeven. Een dergelijke kaart vormt daarmee de grafische weergave van een archeologisch voorspellingsmodel, dat gebaseerd is op het principe dat archeologische resten niet willekeurig over een gebied zijn verspreid, maar gerelateerd zijn aan bepaalde landschappelijke kenmerken of eigenschappen (Van Leusen & Kamermans, 2005). In de volgende paragrafen worden de principes van de verschillende typen archeologische verwachtingen behandeld. In § 0 wordt daarna het verwachtingsmodel verder toegelicht. Tenslotte wordt in § 0 ingegaan op de manier waarop de archeologische verwachtingskaart verder is opgebouwd.

4.2 Archeologische verwachtingen

Onder archeologische verwachting wordt meestal de kans op het voorkomen van archeologische resten verstaan. De archeologische verwachting zegt dus iets over de dichtheid waarin archeologische terreinen binnen een landschappelijke eenheid voorkomen of worden verwacht. Hoe hoger de archeologische verwachting, hoe groter de verwachte dichtheid aan archeologische resten. Hoe groter de dichtheid aan archeologische resten, hoe groter de (verwachte) archeologische waarde van een bepaalde landschappelijke eenheid. Met de termen hoge, middelhoge en lage verwachte dichtheid aan archeologische resten, ook wel de archeologische verwachting genoemd, wordt dit tot uitdrukking gebracht.

De verwachte dichtheid aan archeologische resten binnen een gebied moet vooral niet verward worden met de mogelijke waarde en aard van *individuele* archeologische vindplaatsen die binnen deze eenheden voorkomen. Een archeologische vindplaats in een gebied met een hoge verwachte dichtheid aan archeologische resten is niet per definitie waardevoller dan een vindplaats in een gebied met een lage verwachte dichtheid aan archeologische resten. De waarde van individuele vindplaatsen wordt namelijk bepaald aan de hand van de criteria gaafheid, zeldzaamheid en externe (landschappelijke) context, en is niet afhankelijk van de ligging binnen een bepaalde verwachtingszone.

Als de hierboven beschreven archeologische verwachting, namelijk de (verwachte) dichtheid aan *nederzettingsterreinen*, op het beekdallandschap toegepast zou worden, dan zouden de beek dalen een overwegend lage archeologische verwachting krijgen. Behalve kleinere prehistorische jachtkampjes op dekzandkopjes in het beekdal worden er namelijk geen nederzettingsterreinen in de beekdalen verwacht. Beekdalen worden gekenmerkt door lager gelegen natte bodems (veen gronden). De (natte) omstandigheden maakten de beekdalen ongeschikt voor bewoning. Maar door

de natte vochtige omstandigheden zijn in beekdalen vaak wel organische archeologische resten bewaard gebleven (bijv. van hout of bot). Bovendien kunnen in beekdalen andere typen archeologische vondsten en structuren voorkomen.

De beekdalen zijn van oudsher belangrijk als transportroutes en als bron van onder andere bouw-materiaal en voedsel. De vondsten uit beekdalen bestaan dan ook vaak uit resten van bruggen, voorden en andere aan water gerelateerde structuren, maar ook uit afvaldumps en rituele deposits. Omdat het, met name bij de structuren, vaak om objecten van hout gaat, is de aanwezigheid van veen of organische beekafzettingen belangrijk. In tegenstelling tot de zandgronden waar dergelijke organische resten niet of nauwelijks bewaard zijn gebleven, zijn de vergankelijke objecten in de organische beekafzettingen vaak goed geconserveerd. De archeologische verwachting die aan de beekdalen wordt toegekend, is gebaseerd op een combinatie van de verwachte dichtheid aan vondsten en structuren enerzijds en de verwachte conservering van deze vondsten en structuren anderzijds.

4.3 Het archeologische verwachtingsmodel

Het archeologische verwachtingsmodel dat ten behoeve van de verwachtingskaart is opgesteld, is primair gebaseerd op de geomorfologische kaart. Binnen de gemeente Westerveld kan op basis van de geogenese, geomorfologie, bodemgesteldheid en andere bronnen onderscheid gemaakt worden in 5 landschappen, ieder met een eigen karakter en ontstaansgeschiedenis (zie § 0):

- het glaciële landschap;
- het dekzandlandschap;
- het stuifzandlandschap;
- het beekdallandschap;
- het veenlandschap.

Binnen elk landschap zijn vervolgens verschillende landschappelijke eenheden onderscheiden. Deze in totaal 27 landschappelijke eenheden vormen de basis van het archeologische verwachtingsmodel. In een enkel geval is gebruik gemaakt van bodemkaarten om de verwachting van landschappelijke eenheden te detailleren. Naast deze 5 landschappen zijn nog 3 categorieën landschappelijke elementen onderscheiden vanwege hun specifieke ontstaansgeschiedenis en daar mee samenhangende archeologische verwachting. Het gaat daarbij om de essen (oude landbouw gronden), de veentjes en antropogene landschapselementen (afgravingen, bebouwing e.d.).

4.3.1 Glaciaal landschap

(Geïsoleerde) lage smeltwaterheuvel (code Gfh)

Binnen de grondmorenewelvingen in de zuidoosthoek van de gemeente komt één lage smeltwaterheuvel voor. Dit is een relatief hooggelegen plek met een betere ontwatering omdat de smeltwaterafzettingen vooral uit zand en grind bestaan (Ter Wee, 1979: code Dr7).

Archeologische verwachting: hoog

Deze landschappelijke eenheid heeft een hoge archeologische verwachting gekregen.

Grondmoreneruggen, bedekt met dekzand, al dan niet met oud bouwlanddek (code Grd)
De kleinere (in verhouding tot de stuwwallen dan) grondmoreneruggen zijn qua geschiktheid voor (prehistorisch) onderzoek vergelijkbaar met de dekzandruggen (code Dre; zie hieronder) en qua oppervlakte vaak nog groter. Omdat ze meestal bedekt zijn met dekzand is drainage over het algemeen geen probleem.

Archeologische verwachting: hoog

Deze landschappelijke eenheid ligt relatief hoog en is geschikter voor bewoning/landbouw door het dekzanddek. Op deze eenheid ligt dan ook een groot aantal essen, waaronder de Leggelder Es en de essen ten zuidwesten van Dwingeloo. Op grond van deze gegevens is aan deze eenheid een hoge archeologische verwachting toegekend.

Stuwwallen (gestuwde grondmorene), al dan niet met dekzand (codes Gs en Gsd)

De stuwwallen vormen de hoogste delen van het landschap. De afwatering van de stuwwallen is vaak niet optimaal omdat de stuwwallen deels uit gestuwde keileem bestaan, maar de aanwezigheid van hellingen en dekzand zorgen er voor dat de stuwwallen al vroeg een aantrekkelijke vestigingsplaats vormden. Het grote aantal vindplaatsen op de Havelterberg (zie figuur 4) getuigt daar ook van. Behalve landschappelijk aantrekkelijk vormden de stuwwallen waarschijnlijk ook een bron van vuursteen en natuursteen.

Archeologische verwachting: hoog

De stuwwallen hebben, gezien het grote aantal vindplaatsen op deze landschappelijke eenheid, een hoge archeologische verwachting.

Relatief hooggelegen grondmorene, al dan niet met welvingen, bedekt met (zwak golvend) dekzand (code Ghd)

Grondmorenewelvingen zijn op zich minder geschikte bewoningslocaties omdat de aanwezigheid van keileem in de ondiepe ondergrond en het ontbreken van hellingen er vaak toe leiden dat de drainage niet erg goed is. De relatief hogere ligging van deze landschapseenheden, vaak in een gevarieerder landschap, heeft deze toch tot een aantrekkelijker vestigingslocatie gemaakt dan op het eerste gezicht lijkt. Met name in het gebied boven Dwingeloo ligt een aantal escomplexen op deze landschappelijke eenheid. In de zuidoosthoek van de gemeente komt ook een groot areaal van deze eenheid voor. Hier maakt het deel uit van het Drentse keileemplateau.

Archeologische verwachting: middelhoog

Omdat deze landschappelijke eenheid relatief hoger en vaak in een gevarieerder landschap ligt dan de grondmorenewelvingen en -vlakten (codes Gw en Gvd) is er een middelhoge archeologische verwachting aan toegekend. Dit wordt ook gerechtvaardigd door het voorkomen van escomplexen in het gebied rond Diver en Dwingeloo.

(Geïsoleerde) grondmorenerug, bedekt met klei of veen (code Grv)

De geïsoleerde grondmoreneruggen vormen, net als bijvoorbeeld de dekzandruggen, hogergelegen delen binnen een verder vrij vlak en laag landschap. Daarmee zijn ze, zeker als er nog een

dunne laag dekzand op ligt, aantrekkelijke locaties voor prehistorische nederzettingen. In de gemeente Westerveld komt deze eenheid één keer voor: in het dal van de Oude Vaart ten zuiden van Uffelte. Omdat deze rug door zijn geringere hoog eerder overdekt is geraakt door veen, is deze dus minder lang geschikt geweest voor (prehistorische) bewoning. Volgens de bodemkaart komen hier overigens bodems voor met keileem dicht onder de oppervlakte. Ook dat maakt deze eenheid minder geschikt voor prehistorische bewoning.

Archeologische verwachting: middelhoog

De aan deze eenheid toegekende verwachting is middelhoog en daarmee lager dan gewone ruggen (met dekzand).

Vlakte van smeltwaterafzettingen/sandrvlakte, bedekt met dekzand (code Gfv)

De vlakten van smeltwaterafzettingen zijn in de Prehistorie relatief onaantrekkelijk geweest voor bewoning en goed te vergelijken met de dekzandvlakten. Het zijn vaak de laagst gelegen delen van het landschap. Het ontbreken van hellingen zorgde ook voor een relatief slechte afwatering. Binnen deze landschappelijke eenheid komen dan ook vaak goor- en beekerdgronden voor.

Archeologische verwachting: laag

Aan deze landschappelijke eenheid is een lage archeologische verwachting toegekend vanwege de relatief ongunstige bodemeigenschappen en het ontbreken van reliëf.

Figuur 7. Glaciaal landschap (grondmorenewelvingen) tussen Frederiksoord en Wilhemina oord).

Grondmorenewelvingen en (relatief laaggelegen) grondmorene(vlakte) van grondmorene, al dan niet met welvingen, bedekt met dekzand (codes Gw en Gvd)

De grondmorenewelvingen (code Gw) en de lagere delen van de grondmorenevlakten (code Gvd) zijn over het algemeen slecht ontwaterd wegens ontbreken hellingen en de ondiepe ligging van het keileem. Dit blijkt ook uit de bodemtypen die in deze landschapsdelen voorkomen, name lijk vooral moerige eerdgronden, moerige podzolgronden en beekerdgronden. Verder komen podzolen voor met keileem dicht onder het oppervlakte. Met name in deze gebieden is de bodem vaak door (recente) landbouwactiviteiten verstoord om de drainage te verbeteren (zie figuur 7 voor een voorbeeld van deze landschappelijke eenheid).

Archeologische verwachting: laag

Vanwege de ligging en de relatief ongunstige bodemeigenschappen hebben deze landschappen lijke eenheden een lage archeologische verwachting gekregen.

4.3.2 Dekzandlandschap

Dekzandruggen en -koppen, al dan niet met oud bouwlanddek (code Dre)

In de Nederlandse dekzandgebieden ligt het merendeel van de archeologische vindplaatsen op of in de directe nabijheid van hoge, reliëfrijke en goed ontwaterde dekzanden die grenzen aan of worden omgeven door laaggelegen, nattere gebieden. Vanwege hun gevarieerde landschappelijke ligging en goede bewoonbaarheid zijn deze (relatief) hoge dekzanden telkens weer door de vroegere bewoners van het gebied als woonplaats, begraafplaats en/of akkerland gekozen. Als gevolg daarvan zijn ze vaak met een relatief dun plaggendek bedekt. Ook in de gemeente Westerveld liggen veel archeologische vindplaatsen op dekzandruggen of -koppen. Dit aantal is nog hoger als men zich bedenkt dat een aantal grote escomplexen, waaronder bijvoorbeeld die van Dwingeloo, op dekzandruggen liggen.

Archeologische verwachting: hoog en middelhoog

De dekzandruggen en -koppen hebben een hoge archeologische verwachting. Een uitzondering hierop vormt de noordwesthoek (ten noorden van Vledder en Wilhelminaoord en ten noordwesten van het Dieverzand) van de gemeente, waar deze eenheid in een vrij groot gebied aaneengeslo ten voorkomt. In dit gebied is de archeologische verwachting verder gedifferentieerd met behulp van de beschikbare bodemkundige gegevens. Delen met haar- en veldpodzolen (codes Hn21, Hn23 en Hd21), die gevormd zijn op de hogere en drogere delen binnen deze landschappelijke eenheid, hebben een hoge verwachting gekregen. De delen met moerige podzolgronden (codes vWp en zWp) zijn lager en natter. Omdat deze delen daarom minder aantrekkelijk waren voor bewoning, hebben ze een middelhoge verwachting gekregen.

Gordeldekzandvlakte en -welvingen, al dan niet met oud bouwlanddek (codes Dvg en Dwg)

Op de flanken van de Havelterberg komen zogenaamde gordeldekzanden voor. Dit zijn dekzandvoorkomens die, zoals de naam al aangeeft, in een gordel rond stuwwallen en dan met name aan de lijzijde ervan (meestal de zuid- en oostflanken, uitgaand van een overwegend westelijke tot noordwestelijke windrichting in het Laat Glaciaal) voorkomen. Deze gordeldekzanden liggen dus relatief hoger dan de 'gewone' dekzanden.

Archeologische verwachting: middelhoog

Voor de gordeldekzandvlakten en -welvingen geldt een middelhoge archeologische verwachting. Hoewel de landschappelijke condities gunstig zijn voor prehistorische nederzettingen blijkt men (gezien de verspreiding van vindplaatsen) er toch voor gekozen te hebben op de nog hoger gelegen stuwwallen te gaan wonen.

Droog dal, al dan niet met dekzand of lös (code Dd d)

Droge dalen zijn ontstaan door afstromend (sneeuw)smeltwater en komen vooral op de zuid- en westflanken van de Havelterberg voor. Aan het eind van het Weichselien zijn ze vaak (deels) op gevuld met dekzand. Tegenwoordig spelen deze dalen geen rol meer in de afwatering en hebben dat in de Prehistorie waarschijnlijk ook niet gedaan. Veel van de kleinere droge dalen rond Havelte en Uffelte zijn overigens nu bedekt door escomplexen.

Archeologische verwachting: middelhoog

De middelhoge archeologische verwachting voor deze eenheid is vooral gebaseerd op positie binnen het stuwwallencomplex van de Havelterberg, een gebied met een overwegend hoge verwachtingen.

Dekzandwelvingen, bedekt met ten dele afgegraven veen (code Dwv)

Op de dekzandwelvingen is de kans op het voorkomen van archeologische resten lager dan op de dekzandruggen- en koppen. Het zijn gebieden die qua hoogteligging, reliëf en bodemvochtigheid een tussenpositie innemen in het dekzandlandschap. Vooral onder de restanten veen die plaatselijk nog aanwezig kunnen zijn, zullen eventuele archeologische vindplaatsen een goede conservering hebben omdat ze iets minder kwetsbaar zijn voor diepe bodemingrepen.

Archeologische verwachting: middelhoog

Aan deze landschappelijke eenheid is een middelhoge archeologische verwachting toegekend.

Dekzandvlakte, al dan niet vervlakt door veen en/of overstromingsmateriaal en vlakte van sneeuwsmeeltwaterafzettingen bedekt met dekzand (codes Dv, Dvv en Dvn)

Zowel de dekzandvlaktes als de vlakten van sneeuwsmeeltwaterafzettingen zijn in de Prehistorie relatief onaantrekkelijk geweest voor bewoning. Het zijn vaak de laagst gelegen delen van het dekzandlandschap. Het ontbreken van hellingen zorgde ook voor een relatief slechte afwatering. Op deze landschappelijke eenheden komen dan ook vaak goor- en beekerdgronden voor.

Archeologische verwachting: laag

Aan deze landschappelijke eenheid is een lage archeologische verwachting toegekend.

4.3.3 Stuifzandlandschap

Hoge en lage landduinen met bijbehorende vlakten en laagten (code Sdv)

Als gevolg van intensief gebruik van de dekzandgebieden (landbouw, begrazing, plaggenwinning, etc.) heeft in de dekzandgebieden met name vanaf de Middeleeuwen opnieuw verstuiwing van zand plaatsgevonden. Hierdoor is het oorspronkelijke bodemprofiel plaatselijk verdwenen en plaatselijk

afgedekt door stuifzand. In deze gebieden is meestal sprake van een grillig stuifduinen reliëf met hoog opgestoven stuifzandruggen en -duinen, woeste stuifzandgronden en tussen lig gende vlakten. Veel van deze (voormalige) stuifzandgebieden zijn pas in de 20e eeuw met bos beplant om verdere verstuing tegen te gaan. Hierbij is de bodem vaak over grote oppervlaktes verstoord.

Op de gangbare bodemkaarten (schaal 1:50.000) is in grote stuifzandgebieden vanwege de grote variatie in reliëf, stuifzanddikte en ondergrond geen differentiatie gemaakt tussen afgedekte bodemprofielen en verstoven bodemprofielen. Deze gebieden staan op de kaart weergegeven als een associatie van vlakvaaggronden (al dan niet met keileem dicht aan het oppervlak: codes Zn21 en Zn21x) op uitgestoven delen, en duinvaaggronden (code Zd21) op duinen. Ook op grond van de geomorfologische kaart (schaal 1:50.000) kan geen onderscheid gemaakt worden. Voor het Dieverzand (ten noorden van Diever; Mekink & Kleijer, 1985), het Lheederzand en het Dwingelder veld (Vrielink e.a., 1976) zijn gedetailleerde bodemkaarten (schaal 1:10.000) beschikbaar. Op deze bodemkaarten worden afgedekte (overstoven) podzolprofielen wel apart aangegeven en wordt ook onderscheid gemaakt tussen dunne en dikke stuifzandpakketten.

Archeologische verwachting: laag, middelhoog en hoog

De stuifzandgebieden waarvoor geen gedetailleerde bodemkaarten beschikbaar zijn, hebben een middelhoge verwachting gekregen. Hoewel in deze gebieden ook overstoven, intacte bodemprofielen zullen voorkomen, zijn delen van het landschap ook dieper verstoven. De verwachte dichtheid aan archeologische vindplaatsen is daarom minder hoog dan in volledig intacte dekzandgebieden.

De archeologische verwachting in de stuifzandgebieden waarvoor wel gedetailleerde bodemkaarten beschikbaar zijn, is gebaseerd op deze kaarten. Gebieden met intacte, al dan niet overstoven podzolprofielen hebben hierbij een hoge archeologische verwachting gekregen. Gebieden met bodemprofielen met een opeenvolging van stuifzand op veen (of sterk humeus zand) op dekzand hebben een middelhoge verwachting gekregen omdat het dekzandoppervlak hier relatief onverstoorde kan zijn. Gebieden waarin stuifzand direct op dekzand ligt waarin geen (begraven) bodemhorizonten meer aanwezig zijn, hebben een lage archeologisch verwachting gekregen omdat het archeologisch relevante niveau (de top van het dekzand) verdwenen is. Gebieden tenslotte met bodemprofielen waarin het stuifzandpakket dikker is dan 1,8 m hebben een hoge archeologische verwachting gekregen omdat onbekend is of de top van het dekzand eronder nog intact is.

Stuifzand landschap: (geïsoleerde) lage landduinen (code Sd)

Deze eenheid bestaat uit dikke stuifzandpakketten en duinen. Hieronder kunnen eventueel nog wel intacte bodemprofielen voorkomen. Over eventueel dekzandreliëf is op grond van de bestudeerde bronnen geen uitspraak te doen.

Archeologische verwachting: hoog

Evenals bij de hierboven beschreven dikke stuifzandpakketten binnen de eenheid Sdv is er voor gekozen een hoge archeologische verwachting aan deze landschappelijke eenheid toe te kennen omdat onbekend is of de top van het dekzand eronder nog intact is.

4.3.4 Beekdallandschap

Beekdalbodems en dalvormige laagten met veen (codes Bbv en Bdv)

Beekdalen staan sinds enige tijd volop in de archeologische belangstelling. De dalen zijn zelden geschikt geweest voor prehistorische bewoning en nederzettingsterreinen worden er dan ook niet verwacht. De beekdalen waren echter wel belangrijk als transportroutes en als bron van onder andere bouw materiaal en voedsel. De vondsten uit beekdalen bestaan dan ook vaak uit resten van bruggen, voordes en andere aan water gerelateerde structuren, maar ook uit afval dumps en rituele deposities. Omdat het met name bij de structuren vaak om objecten van hout gaat, is de aanwezigheid van veen of organische beekafzettingen belangrijk. Hierin blijven de vergankelijke objecten goed bewaard, dit in tegenstelling tot de zandgronden waar dergelijke organische resten niet of nauwelijks bewaard zijn gebleven.

Archeologische verwachting: hoog

De beekdalbodems en dalvormige laagten met veen hebben een hoge archeologische verwachting.

Dekzandkopjes in het beekdal (code Bk)

Binnen het beekdallandschap komen relatief kleine dekzandkopjes voor die eigenlijk pas sinds enkele jaren te herkennen zijn en dus niet op de geomorfologische of bodemkaart staan. Door het ontwateren en oxideren van de organische beekdalafzettingen zakt het maaiveld en kunnen dekzandopduikingen die eerder geheel door beekafzettingen waren afgedekt aan de oppervlakte komen. Ze zijn dan als geringe verhogingen in het landschap te herkennen, vooral op het AHN (zie § 0). De ligging van deze dekzandkopjes is dan ook daarvan afgeleid. Over het algemeen gaat het om relatief kleine opduikingen die waarschijnlijk niet groot genoeg waren voor permanente nederzettingen, maar wel erg geschikt voor tijdelijke jacht- en extractiekampjes. Daarbij speelt ook een rol dat juist deze kleine opduikingen in de laagst gelegen gebieden ook het eerst te maken kregen met de algehele vernatting van het landschap (zie § 0). Waarschijnlijk zijn veel van deze dekzandkopjes alleen tijdens het Mesolithicum te gebruiken geweest.

Archeologische verwachting: hoog

De dekzandkopjes in het beekdal hebben een hoge archeologische verwachting.

Relatief laaggelegen beekdalbodems en dalvormige laagten zonder veen (codes Bd en Bb)

Het grote verschil tussen deze landschappelijke eenheden en de hierboven beschreven beekdalbodems en dalvormige laagten met veen (codes Bbv en Bdv) is het (vrijwel) ontbreken van organisch materiaal. Dit betekent dat de conservering van archeologisch materiaal ook beduidend minder goed zal zijn; daarmee is de kans op het aantreffen ervan ook minder hoog.

Archeologische verwachting: middelhoog

De archeologische verwachting voor deze landschappelijke eenheid is middelhoog vanwege de minder gunstige conserveringsomstandigheden.

4.3.5 Veenlandschap

Veenrest-ruggen (code Vr)

Deze landschappelijke eenheid bestaat uit ten behoeve van veenwinning afgegraven laagten, van elkaar gescheiden door smalle ruggen waar het veen nog min of meer intact is.

Archeologische verwachting: laag

De archeologische verwachting voor deze eenheid is middelhoog omdat de veenresten het onderliggende dekzand beschermen tegen bodemingrepen. Overigens blijkt dit gebied op de bodemkaart al als vergraven te zijn afgebeeld; op de topografische kaarten bestaat het gebied vooral uit open water met restjes veen. Daarom is aan deze landschappelijke een lage archeologische verwachting toegekend.

(Relatief hooggelegen) veenkoloniale ontginningsvlakte en ontgonnen veenvlakte met petgaten (codes Vvo en Vvp)

De veenkoloniale ontginningsvlakte (code Vvo) is al danig verstoord door de veenkoloniale ontginning en vaak ook door latere ruilverkavelingen. De gebiedjes die als veenvlakte met petgaten (code Vvp) geclassificeerd zijn, staan al op historische kaarten als petgaten en veenderijen aangegeven. Van een middeleeuws bewoningsniveau is hier geen sprake meer. Hoewel het dekzand onder het veen nog wel intact zou kunnen zijn, blijkt uit de aanwezigheid van (een winbare hoeveelheid) veen wel dat de afwatering van dergelijke locaties niet goed was. Deze omstandigheden waren dus minder geschikt voor prehistorische nederzettingen.

Archeologische verwachting: laag

De veenkoloniale ontginningsvlakte en de ontgonnen veenvlakte met petgaten hebben een lage archeologische verwachting.

4.3.6 Overige landschappelijke elementen

Essen (code Es)

Essen zijn met plaggen opgehoogde akkers. Ze liggen vaak op locaties die al van oudsher voor bewoning en landbouwactiviteiten gebruikt zijn. Onder esdekken liggen dikwijls sporen van nederzettingen en begraafplaatsen die dateren van voor de aanleg van het esdek. De vondsten en sporen zijn vaak goed bewaard gebleven omdat ze dankzij het afdekkende esdek niet of minder blootgesteld zijn verstorende invloeden zoals later landgebruik. De begrenzingen van de essen zoals die op de verwachtingskaart staan, zijn ontleend aan Spek & Ufkes (1995) en de door de provincie Drenthe aangeleverde gegevens. De provincie Drenthe heeft de essen aan gemerkt als van provinciaal belang archeologie.

Archeologische verwachting: hoog

De essen hebben een hoge archeologische verwachting.

Laagte/depressie (veentje) met of zonder randwal, al dan niet moerassig (codes Lrw, Lm en Ld)

Binnen de gemeente Westerveld staan circa 200 dobbes op de bodemkaart aangegeven. Ook op de geomorfologische kaart staan dergelijke depressies aangegeven (codes 3N3, 3N4, 4N4, 3N5 en 4N5; zie figuur 8 voor een voorbeeld van een veentje). De genese van deze depressies, die in de provincie Drenthe meestal worden aangeduid met de term 'veentjes', is divers. Sommige veentjes zijn pingoruïnes (zie figuur 2), andere zijn ontstaan door uitblazing van het dekzand of door zandafgraving. De Doeze op het Holtingerzand is een goed voorbeeld van een uitblazings bekken; het Finse Meertje daarentegen is ontstaan door afgraving (Van Ginkel, 2005). Noch op de bodemkaart, noch op de geomorfologische kaart wordt genetisch onderscheid gemaakt tussen de verschillende typen veentjes. Hoewel het voorkomen van een randwal een kenmerk van pingo ruïnes is, zijn daarmee niet alle veentjes met een randwal (code 3N3 op de geomorfologische kaart) ook direct pingoruïnes. De 'Ronde Wei' ten zuiden van Wateren bijvoorbeeld lijkt op grond van de geomorfologie en het AHN een schoolvoorbeeld van een pingoruïne, maar uit booronderzoek blijkt dat er in deze depressie nooit veen gegroeid heeft (Bente, 2001).

Figuur 8. Een voorbeeld van een veentje (foto: J.B. Hielkema).

Archeologische verwachting: hoog

De archeologische verwachting van veentjes is mede afhankelijk van hun genese. Pingoruïnes zijn vanaf het moment van afsmelten aan het eind van het Weichselien aantrekkelijke plaatsen voor (tijdelijke) kampementen van jager-verzamelaars geweest. De centrale depressie vormde gedurende lange tijd een zoetwaterbron voor zowel mensen als voor dieren, terwijl de hoger gelegen,

drogere pingowal een geschikte locatie voor de kampementjes vormde. In de latere Pre historie zijn pingoruïnes vaak gebuikt voor rituele deposities. Behalve aardkundige en archeologische waarde hebben pingoruïnes met een onaangetaste organische vulling ook een hoge paleobotanische waarde. In de gyttja- en veenvulling bevinden zich goed geconserveerde plantenresten en stuifmeel. Aan de hand van hiervan kunnen gedetailleerde reconstructies van de vegetatie en vegetatieontwikkeling door de tijd heen gemaakt worden; ook kan de invloed van de mens op vegetatie en landschap worden gereconstrueerd.

Bij de uitblazingsbekkens kan onderscheid gemaakt worden tussen de oudere depressies die aan het einde van het Weichselien tijdens de afzetting van het dekzand zijn ontstaan en de jongere depressies die ontstaan zijn bij de verstuiving en afzetting van het stuifzand in het latere Holoceen. De Doeze is een ouder uitblazingsbekken, dat ook nog eens relatief snel vernat is. Der gelijke depressies waren, zodra ze moerassig of watervoerend werden, ook aantrekkelijke locaties getuige het grote aantal mesolithische vindplaatsen rondom De Doeze. Voor de jongere uitblazingsbekken geldt juist dat door de uitblazing het archeologisch interessante niveau (de top van het dekzand) geheel of deels verdwenen is. Deze zouden daarom een lagere archeologische verwachting moeten krijgen.

In het kader van onderhavig onderzoek is het niet doenlijk gebleken om de genese van alle veentjes binnen de gemeente Westerveld te bepalen, vooral ook omdat in veel gevallen hiervoor veldonderzoek noodzakelijk is. Alle veentjes hebben daarom een hoge archeologische verwachting.

4.3.7 Antropogene elementen

Antropogene verstoringen (afgravingen, groeves, geëgaliseerde percelen, etc.; code Av) Onder deze landschappelijke eenheid vallen alle (recente) diepe ontgravingen die op de geomorfologische en topografische staan aangegeven. Ook geëgaliseerde percelen die op gedetailleerde bodemkaarten staan aangegeven, worden hierbij gerekend.

Archeologische verwachting: laag

Omdat bij ontgraving en egalisatie de archeologisch relevantie niveaus geheel verstoord of zelfs verdwenen zijn, hebben deze elementen een lage archeologische verwachting gekregen.

Bebouwing (code Ab)

Omdat de bebouwde kommen van de kernen in de gemeente Westerveld als 'bebouwd' op de geomorfologische kaart staan, hebben deze een onbekende archeologische verwachting gekregen. Aangenomen mag worden dat door de bouwactiviteiten de kwalitatieve verwachting laag is, onafhankelijk van de kwantitatieve verwachting van de landschappelijke eenheid waarop de bebouwing ligt.

Alleen voor de bebouwde kommen van Diever, Dwingeloo, Havelte, Uffelte en Vledder is een aangepaste archeologische verwachting opgesteld. Hiervoor is met behulp van recente lucht foto's gekeken waar binnen de bebouwing grote 'open ruimten' zoals sportvelden en parken voorkomen. Aan de hand van het AHN zijn de landschappelijke eenheden waarop de kern ligt bepaald, zodat aan deze open ruimten een archeologische (kwantitatieve) verwachting volgens het hierboven beschreven verwachtingenmodel toegekend kon worden. Daarbij is ook de ligging van de (grenzen van de) essen volgens Spek & Ufkes (1995) en volgens de kadastrale minuten meegenomen.

Voor de overige kernen zou middels een vergelijkbaar onderzoek gekeken kunnen worden naar de historische bronnen en de ligging van de essen om alsnog een uitspraak over de archeologische verwachting te kunnen doen.

4.4 Opbouw van de archeologische verwachtingskaart

De opbouw en de legenda van de archeologische kaart zijn gebaseerd op het hierboven beschreven verwachtingsmodel. Elk landschapstype heeft een eigen hoofdkleur of kleurgroep gekregen:

- het glaciale landschap heeft rood als hoofdkleur;
- het dekzandlandschap heeft beige/bruin als hoofdkleur;
- het stuifzandlandschap is in geel weergegeven;
- het beekdallandschap is groen;
- het veenlandschap is paars;
- de essen zijn met helder bruin en een dikke zwarte omlijning aangegeven;
- veentjes zijn blauw met een donkerblauwe omlijning;
- antropogene elementen zijn lichtgrijs.

Binnen elk landschap zijn de landschappelijke elementen met een hoge, middelhoge en lage archeologische verwachting met een variatie van de hoofdkleur aangegeven. Daarbij hebben elementen met een hoge verwachting de donkerste tint en de elementen met een lage verwachting de lichtste. De landschappelijke elementen zijn verder gelabeld met hun code. Omdat de essen niet en de veentjes maar deels afkomstig zijn van de geomorfologische kaart, liggen deze elementen als het ware bovenop de andere landschappelijke elementen. Verder zijn gebieden die op grond van de bodem- en geomorfologische kaart en historische kaarten als 'verstoord' zijn geïdentificeerd, aangegeven met een eigen signatuur over de verwachtingskleur heen.

5 De beleidsadvieskaart

5.1 Inleiding

De beleidsadvieskaart (kaartbijlage 3) is samengesteld op basis van de volgende gegevens:

- de archeologische verwachtingskaart (zie hoofdstuk 4);
- het overzicht van de geïnventariseerde vindplaatsen (hoofdstuk 3);
- het overzicht van al (archeologisch) onderzochte terreinen (dit hoofdstuk);
- de in Drenthe gangbare onderzoeksrichtlijnen (Beleidsbrief Provinciaal archeologiebeleid, 2007);
- de kaart provinciaal archeologie belang (december 2009).

5.2 Al (archeologisch) onderzochte terreinen

Op de beleidsadvieskaart is een selectie van de al archeologisch onderzochte terreinen opgenomen. Alleen de terreinen die door middel van een verkennend en/of een karterend onderzoek zijn onderzocht en waarvoor op basis van het uitgevoerde onderzoek geen vervolgonderzoek meer nodig is, zijn afgebeeld als witte vlakken. De selectie is gemaakt op basis van de onderzoeksmeldingen uit ARCHIS (peildatum 13 augustus 2009).

5.3 De beleidsadvieskaart

Op de beleidsadvieskaart zijn de verschillende adviezen met kleurvlakken weergegeven. Verder zijn de terreinen van provinciaal belang archeologie en de AMK-terreinen aangegeven. In de legenda wordt voor de verschillende kleurvlakken, de terreinen van provinciaal belang archeologie en de AMK-terreinen een advies gegeven. Er is geprobeerd de lagen van de beleidsadvieskaart zo te rangschikken dat een overzichtelijk beeld ontstaat. In de volgende paragrafen worden de verschillende adviezen nader toegelicht.

5.3.1 Definities

Intacte bodem

In de criteria die gehanteerd worden om te bepalen of er na een verkennend onderzoek vervolgonderzoek noodzakelijk is, wordt gesproken over de aanwezigheid van een "intacte bodem". In archeologische context wordt deze term vrijwel altijd gebruikt als synoniem voor 'intacte podzolbodem'. In grote delen van de gemeente Westerveld zijn echter nooit podzolbodems gevormd. Een voorbeeld hiervan zijn de beekdalen, waar het altijd dermate nat is geweest dat er beekbedgronden of veengronden ontstaan zijn. De kleinere dekzandkopjes binnen de beekdalen waren weliswaar droger en beter ontwaterd zodat hier in principe podzolen hadden kunnen ontstaan, maar deze situatie heeft niet lang genoeg geduurd om inderdaad in podzolvorming te resulteren. Met andere woorden: het hanteren van het criterium 'intacte (podzol)bodem' kan leiden tot het onterecht afschrijven van terreinen. In feite is de intactheid van de top van het dekzand, dus van

het prehistorische landoppervlak, het belangrijkste criterium, maar dit is over het algemeen moeilijk te bepalen en vereist vrij specialistische kennis van bodems en of fysische geografie. Hier onder worden daarom richtlijnen gegeven voor de invulling van de term 'intacte bodem' voor de verschillende landschappen en de daarop voorkomende bodemtypen.

Glaciaal landschap, dekzandlandschap en stuifzandlandschap

Zowel in het glaciaal landschap, waarvan de landschappelijke elementen vaak met een laag dekzand bedekt zijn, als in het dekzandlandschap zijn de podzolgronden de meest voorkomende bodems. De top van het dekzand is te beschouwen als het prehistorische landoppervlak en resten van bewoning en landgebruik uit deze periode worden dan ook vaak in de top van het dekzand aangetroffen. In de stuifzandgebieden komen plaatselijk begraven podzol bodems voor, waarbij het oorspronkelijke dekzandoppervlak (en daarmee het prehistorische landoppervlak) is afgedekt door een laag jonger stuifzand. Podzolbodems ontstaan in de relatief hooggelegen, goed ontwaterde delen van de hierboven genoemde landschappen en bestaan van boven naar beneden uit een accumulatiehorizont (A-horizont), een uitspoelingshorizont (E-horizont), een in spoelingshorizont (B-horizont) en het onverstoorte moedermateriaal (C-horizont). In de provincie Drenthe wordt een podzolbodem als intact beschouwd als in ieder geval de E-horizont of een deel daarvan nog aanwezig is. De A-horizont is over het algemeen al in de moderne bouwvoor opgenomen. Deze archeologische definitie wijkt dus nogal af van de bodemkundige definitie, waarbij het voorkomen van een B-horizont het belangrijkste indelingscriterium is.

Beekdallandschap

Vanwege de slechte afwatering (in de ondergrond) en overwegend natte omstandigheden hebben zich in beekdalen nooit podzolbodems kunnen ontwikkelen. Op deze natte locaties vergaat organisch materiaal niet of nauwelijks. Waar lang sprake is geweest van moerasachtige omstandigheden, ontstaat veen; waar stroompjes met enige regelmaat klei en zand aanvoeren, ontstaan beek- of gooreerdgronden.

In het beekdallandschap moet bij het vaststellen of een bodem al dan niet intact is vooral gekeken worden of de beekafzettingen boven het dekzand verstoord zijn. De top van het dekzand is hier minder interessant omdat de omstandigheden nooit gunstig zijn geweest voor prehistorische ne der zettingen. Alleen waar sprake is van dekzandkopjes binnen het beekdal moet opgelet worden of de top van het dekzand nog intact is. Dit is bijvoorbeeld te herkennen aan beginnende bodemvorming (humusaanrijking).

Veenlandschap

In het veenlandschap is de intactheid van het bodemprofiel moeilijk te definiëren. De top van het veen is vaak afgegraven of door ontwatering geoxideerd en verdwenen. In het veenlandschap zal de aandacht daarom vooral uit moeten gaan naar de top van het dekzand onder het veenpakket en het al dan niet aanwezig zijn van een podzolbodem daarin.

Essen

Omdat essen vaak op dekzandruggen of andere hooggelegen land schappelijke delen zijn aan gelegd, kunnen hieronder ook nog podzolbodems voorkomen. Het is echter vaak zo dat de essen op

locaties liggen die al sinds de Prehistorie in gebruik zijn als nederzettingsterrein. Van intacte podzolprofielen is dan ook vaak geen sprake meer. Daarnaast is de top van het dekzand, met daarin relevante de bodemhorizonten of archeologische vondstlagen, meestal opgenomen in het esdek. De sporen die bij deze prehistorische nederzettingen horen, zijn overigens vaak nog wel bewaard gebleven onder het esdek. Voor de essen geldt dan ook dat sprake is van een 'intacte bodem' als de basis van het esdek niet verstoord is.

Controlerend verkennend booronderzoek

Het doel van een controlerend verkennend booronderzoek is het controleren van een gebied op verwachte bodemverstoringen. Een controlerend verkennend booronderzoek heeft een boor dichtheid van minimaal 3 boringen per ha. De boringen moeten met een gutsboor (2 of 3 cm Ø) of Edelmanboor (5 of 7 cm Ø) worden gezet tot in de ongestoorde pleistocene ondergrond.

Als uit dit onderzoek blijkt dat de bodem niet (ernstig) verstoord is en dat de archeologisch relevante niveaus plaatselijk nog intact zijn, moet het onderzoek uitgebreid worden tot een verkennend booronderzoek.

Verkennend booronderzoek

Een verkennend booronderzoek heeft tot doel de gaafheid van de bodem of van de relevante archeologische niveaus te bepalen in gebieden waarvan niet op voorhand bekend is dat er grootschalige bodemverstoringen hebben plaatsgevonden. Daarnaast kunnen met een verkennend booronderzoek begraven dekzandkoppen en -ruggen en ook grotere archeologische nederzettingsterreinen met een vondstlaag worden opgespoord.

Bij een verkennend booronderzoek worden tenminste 6 boringen per ha gezet, met een minimum van 6 boringen per plan. De boringen moeten met een gutsboor (2 of 3 cm Ø) of edelmanboor (5 of 7 cm Ø) worden gezet tot in de ongestoorde pleistocene ondergrond.

Op plaatsen waar uit het verkennende booronderzoek blijkt dat de bodem intact is (zie hierboven voor de daarvoor geldende criteria), moet overgegaan worden op een karterend booronderzoek.

Karterend booronderzoek

Met een karterend booronderzoek kunnen kleinere archeologische nederzettingsterreinen worden opgespoord. Het karterend booronderzoek bestaat uit booronderzoek met een boordichtheid van tenminste 20 boringen per hectare. Afhankelijk van de specifieke doelstelling van het onderzoek kunnen de boringen met een gutsboor of klein diameter Edelmanboor of met een groot diameter Edelmanboor ('megaboor': 15 cm Ø) gezet worden. Als een megaboor gebruikt wordt, moet de opgeboorde grond uit de relevante archeologische niveaus gezeefd worden over een zeef met een maaswijdte van maximaal 4 mm en onderzocht worden op archeologische indicatoren.

Waarderend onderzoek

Het doel van een waarderend onderzoek is het vaststellen van de aard, ouderdom, omvang, diepte ligging en kwaliteit van een archeologische vindplaats. De vorm en omvang van het waarderend onderzoek zijn afhankelijk van het (verwachte) type vindplaats en zal in overleg met de gemeente en, wanneer het om provinciaal belang gaat, de provincie bepaald moeten worden.

5.3.2 Meldingsplicht

Voor gebieden waarvoor hetzij vanwege de archeologische verwachting, hetzij vanwege de te verwachten omvang van de ingrepen geen archeologisch vooronderzoek vereist is, geldt een meldingsplicht conform de Monumentenwet. Als bij het uitvoeren van de ingrepen toch grondsporen en/of archeologische vondsten worden aangetroffen, dan moet hiervan direct melding gemaakt worden bij de provinciaal archeoloog, die de met archeologie belaste ambtenaar van de gemeente Westerveld informeert.

5.3.3 Vrijstellingen

In algemene zin is onderzoek niet vereist als het gaat om herbouw met dezelfde maatvoering als het oorspronkelijke bouwwerk, dat wil zeggen dat de funderingen dezelfde horizontale en verticale afmetingen hebben of wanneer werkzaamheden vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd. Archeologisch onderzoek is niet nodig bij ingrepen die niet dieper reiken dan 0,3 m beneden maaiveld. Tevens geldt een onderzoeksvrijstelling van 1000 m² voor alle gebieden met een hoge of middelhoge verwachting op de archeologische beleidsadvieskaart. Het gaat hierbij om het totaal aan te verstoren bodemoppervlak binnen een plangebied of bouwblok van een samenhangend project dat niet opgedeeld kan worden in deelsluitwerkingen. De vrijstelling geldt uiteraard niet voor bekende vindplaatsen van zeer hoge archeologische waarde (waaronder de rijksmonumenten), hoge archeologische waarde en archeologische waarde. Feitelijk betreft het de terreinen van de Archeologische Monumentenkaart Drenthe die zijn overgenomen op de Gemeentelijke beleidsadvieskaart. Uitzondering hierop zijn de historische kernen van Diever, Doldersum, Dwingeloo, Eemster, Havelte, Leggeloo, Lhee, Uffelte, Vledder en Wittelte, die op de AMK staan aangegeven als 'terreinen van hoge archeologische waarde'. Voor deze historische kernen is een onderzoeksvrijstelling van 70 m² mogelijk. Dat wil zeggen dat voor ruimtelijke ingrepen met een oppervlakte kleiner dan of gelijk aan 70 m² geen archeologische onderzoek noodzakelijk is.

5.4 Beleidsadviezen voor bijzondere terreinen, gebieden en landschapselementen

5.4.1 Rijksmonumenten

Van deze terreinen is bekend dat ze waardevolle archeologische resten bevatten. Ze zijn wettelijk beschermd krachtens de Monumentenwet 1988. Het is verboden zonder of in afwijking van een vergunning een beschermd monument te verstoren of in enig opzicht te wijzigen (artikel 11-12 van de Monumentenwet 1988). Wanneer er plannen bestaan die het bodemarchief ter plaatse kunnen schaden, is een vergunning van de Minister van OC&W noodzakelijk en dient via de gemeente bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed daartoe een aanvraag te worden gedaan.

Voor bodemingrepen in een zone van 50 m om het terrein heen dient contact te worden opgenomen met de gemeente en, als sprake is van een terrein van provinciaal belang archeologie, ook met de provincie/provinciaal archeoloog. Een vergunning van de Minister van OC&W is bij ingrepen in deze 50 m zone niet nodig.

5.4.2 AMK-terreinen

Bij deze terreinen dient gestreefd te worden naar behoud *in situ*, dus dat bodemingrepen in de terreinen voorkomen dienen te worden. Bij geplande ingrepen in het monument en in een zone van 50 m daar omheen dient contact opgenomen te worden met de gemeente. indien sprake is van provinciaal belang archeologie dient eveneens, via de gemeente, contact te worden opgenomen met de provincie/provinciaal archeoloog.

5.4.3 Veentjes

Voor veentjes wordt geadviseerd een waarderend onderzoek uit te laten voeren. Dit waarden de onderzoek bestaat uit een booronderzoek met gutsboringen in een kruisraai over de (centrale) depressie om de genese van het veentje te bepalen. Het maximale boorinterval is 20 m. Als inderdaad sprake is van een pingoruïne of een andere, meer dan 1,5 m diepe met organisch materiaal gevulde depressie, moet het onderzoek uitgebreid worden met booronderzoek op en in de randzone van de depressie. Dit onderzoek is erop gericht kleine nederzettingen uit het Paleo lithicum en Mesolithicum, die vaak op dergelijke locaties voorkomen, op te sporen. Het booronderzoek in de randzone heeft een boordichtheid van tenminste 20 boringen per hectare en moet met een megaboor worden uitgevoerd.

Verder moeten, bij watervoerende veentjes, ingrepen in de waterbodem worden vermeden om de paleo-ecologische informatie (record) die in de organische opvulling van de depressie besloten ligt, tegen verstoring en oxidatie te beschermen.

5.4.4 Essen

De essen in de gemeente Westerveld zijn aangemerkt als provinciaal belang archeologie. Wanneer hier bodemingrepen worden voorgenomen, moet via de gemeente contact opgenomen worden met de provincie/provinciaal archeoloog. De eerste fase van het archeologisch onderzoek bestaat hier uit een verkennend en karterend proefsleuvenonderzoek.

5.4.5 Beekdalen

Alle beekdalen zijn aangemerkt als provinciaal belang archeologie. Omdat de in beekdalen verwachte structuren niet met booronderzoek op te sporen zijn, is booronderzoek gericht op het opsporen van archeologische vindplaatsen hier niet zinvol en moeten alle ingrepen in beekdalen in principe onder archeologische begeleiding plaatsvinden. Hierover moet via de gemeente contact opgenomen worden met de provincie/provinciaal archeoloog. In overleg met de provincie kan dan besloten worden over de wijze waarop de archeologische begeleiding plaats moet vinden. Hierbij worden de volgende richtlijnen gehanteerd:

- in beekdalen met een hoge verwachting moeten de bodemingrepen archeologisch begeleid worden (archeologische begeleiding conform KNA-protocol opgraven);
- in beekdalen met een hoge verwachting, waarschijnlijk verstoord wordt eerst door middel van een controlerend verkennend booronderzoek (3 boringen/ha) onderzocht of en zo ja hoe diep de beekafzettingen verstoord zijn. Als hieruit blijkt dat de beekafzettingen ernstig verstoord blijken, dan kan volstaan worden met een veldinspectie na afloop van de ingrepen met nadruk op mogelijk nog wel aanwezige diepere delen, zoals geultjes waarin nog wel archeologische resten

bewaard gebleven kunnen zijn. Als uit het booronderzoek blijkt dat de beekafzettingen nog wel intact zijn, dan moeten de bodemingrepen archeologisch begeleid worden (archeologische begeleiding conform KNA-protocol opgraven);

- in *beekdalen met een middelhoge verwachting* worden geen organische afzettingen (meer) verwacht en is de kans op goed geconserveerd vondsten en structuren minder groot dan in de beekdalen met een hoge verwachting. Daarom kan in deze delen met een veldinspectie na afloop van de ingrepen volstaan worden. Deze begeleiding is dan vooral gericht op mogelijk nog wel aanwezige diepere delen (bijv. begraven geultjes) waarin nog wel archeologische resten bewaard gebleven kunnen zijn;
- in *beekdalen met een middelhoge verwachting, waarschijnlijk verstoord* moet eerst door middel van een controlerend verkennend booronderzoek (3 boringen/ha) onderzocht worden of en zo ja hoe diep de beekafzettingen verstoord zijn. Als deze verstoord blijken dan kan het gebied worden vrijgegeven. Als de beekafzettingen nog intact zijn dan kan volstaan worden met een veldinspectie na afloop van de ingrepen, waarbij de nadruk ligt op mogelijk nog wel aanwezige diepere delen, zoals geultjes waarin nog wel archeologische resten bewaard gebleven kunnen zijn;
- wanneer zich *dekzandkopjes binnen de beekdalen* bevinden die bedreigd worden door de bodemingrepen, is een andere vorm van onderzoek vereist. Over het algemeen zal dit een verkennend onderzoek (6 boringen per hectare) zijn, zonodig gevolgd door karterend onderzoek (20 boringen per hectare) omdat de te verwachten nederzettingen (jacht- en extractie kampjes) vrij klein zijn.

In het algemeen wordt verder geadviseerd ook een AHN-analyse in het voor onderzoek te betrekken. Uit het voor onderhavig rapport uitgevoerde onderzoek blijkt dat niet alleen dekzandkopjes, maar ook fossiele geulstructuren uit onthelde AHN-beelden naar voren komen (zie figuur 6).

5.4.6 Overige terreinen van Provinciaal belang archeologie

Bij deze terreinen gaat het om de Havelterberg, de *celtic fields*, een aantal grafheuvelgebieden en de verlaten nederzetting Hesselte (oud Darp). Voor al deze gebieden geldt dat gestreefd dient te worden naar behoud *in situ*. Het is raadzaam om bij ingrepen al in de planfase via de gemeente contact op te nemen met de provincie.

5.5 Beleidsadviezen voor de overige gebieden

5.5.1 Delen met een hoge verwachting: dikke stuifzandpakketten

De stuifzandgronden met een stuifzanddek dat dikker is dan 1,8 m nemen binnen de gebieden met een hoge verwachting een uitzonderingspositie in. Alleen als de voorgenomen bodem ingrepen dieper reiken dan 1,5 m -Mv en een oppervlak van 1000 m² of meer beslaan, moet archeologisch vooronderzoek (verkennend onderzoek) plaatsvinden.

5.5.2 Overige delen met een middelhoge en hoge archeologische verwachting

In de delen van de gemeente met een middelhoge of hoge archeologische verwachting (uitgezonderd de hierboven genoemde dikke stuifzandpakketten, de essen, de veentjes en de beekdalen) dient bij bodemingrepen die dieper reiken dan 0,3 m -Mv en die een oppervlak van 1000 m² of meer

beslaan eerst een verkennend booronderzoek uitgevoerd te worden. Bij ingrepen kleiner dan 1000 m² hoeft geen archeologisch vooronderzoek uitgevoerd te worden. Voor deze ingrepen geldt wel een meldingsplicht (zie § 0). Afhankelijk van de resultaten van het verkennende booronderzoek kan het gebied vrijgegeven worden of er moet vervolgonderzoek (karterend booronderzoek of, wanneer een vindplaats is aangetroffen, een waarderend onderzoek) plaatsvinden.

5.5.3 Delen met een middelhoge en hoge archeologische verwachting maar waarschijnlijk verstoord

Op grond van de bestudeerde bronnen zijn deze gebieden hoogstwaarschijnlijk verstoord. Geadviseerd wordt om, bij bodemingrepen die dieper reiken dan 0,3 m -Mv en die een oppervlak van 1000 m² of meer beslaan, de mate van verstoring middels een controlerend booronderzoek (3 boringen/ha) te onderzoeken. Mocht blijken dat de bodem in het gebied inderdaad verstoord is, dan hoeft verder geen archeologisch onderzoek plaats te vinden. Waar de bodem plaatselijk nog wel intact is, dient te worden overgegaan op een verkennend onderzoek.

5.5.4 Delen met een lage archeologische verwachting en delen met een lage verwachting, waarschijnlijk verstoord

In de delen van de gemeente Westerveld die een lage archeologische verwachting hebben op de verwachtingskaart, hoeft bij bodemingrepen geen archeologisch vooronderzoek plaats te vinden. Voor deze gebieden geldt wel een meldingsplicht (zie § 0).

6 Wettelijk kader van het archeologie-beleid

6.1 Europees beleid: Verdrag van Valletta

Het Europese verdrag betreffende de bescherming van het archeologische erfgoed is in 1992 in Valletta (Malta) ondertekend door de ministers van Cultuur van de landen aangesloten bij de Raad van Europa. Dit verdrag wordt het 'Verdrag van Valletta' genoemd (Ministeries van WVC & BZ, 1992). Het verdrag van Malta heeft als doel archeologische waarden in Europa te beschermen als onvervangbaar onderdeel van het culturele erfgoed (artikel 1). Het accent ligt op het streven naar het behoud en beheer van archeologische waarden in de bodem en op het zoveel mogelijk beperken van (de noodzaak van) archeologische opgravingen (artikel 2). Het verdrag bepaalt dat archeologische waarden voortaan expliciet bij de besluitvorming over ruimtelijke ingrepen moeten worden meegewogen. Waar mogelijk dienen de archeologische waarden te worden ontzien (behoud *in situ*). Wanneer bescherming en inpassing van archeologisch waardevolle terreinen niet mogelijk blijkt, zal de historische informatie door middel van verantwoord archeologisch onderzoek moeten worden veilig gesteld (behoud *ex situ*). Om deze doelstelling te bereiken, moet het archeologische belang volledig erkend worden in planologische besluitvormingsprocessen (artikel 5).

De veroorzaker van de bodemverstoring is verantwoordelijk voor het vroegtijdig (laten) uitvoeren van archeologisch onderzoek en de financiering daarvan (het 'veroorzaker-betaalt-principe'; artikel 6). Onderzoek moet worden uitgevoerd door deskundigen en worden afgesloten met een schriftelijke wetenschappelijke verslaglegging (artikel 7).

Een informatieplicht is vastgelegd in de vorm van verplichte uitwisseling van informatie en het actueel houden van een databank met archeologische gegevens (artikelen 7 en 8). Het verdrag verplicht ook voorlichting aan het publiek en publiekgerichte ontsluiting van archeologische waarden om bij het publiek meer begrip te ontwikkelen voor het belang van het archeologische erfgoed (artikel 9).

De volledige tekst van het verdrag van Malta is te lezen op de website van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (<http://www.cultureelerfgoed.nl>).

6.2 Nationaal beleid: Wet op de archeologisch Monumentenzorg

De invoering van het Verdrag van Malta in de Nederlandse wetgeving heeft plaatsgevonden door de bestaande Monumentenwet 1988 (Ministerie van OCenW, 1988) gedeeltelijk te wijzigen en aan te vullen door middel van de wijzigingswet: de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz; Ministerie van OCenW, 2006). Door de Wamz is ook een aantal wijzigingen doorgevoerd in de Ontgrondingenwet, de Woningwet, de Wet Milieubeheer en het Besluit Ruimtelijke Ordening. Er is voor gekozen om zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande regelgeving, om extra wet- en regelgeving te

vermijden en om de integratie te bevorderen. De wetswijziging is op 1 september 2007 van kracht geworden. Op de website www.wetten.overheid.nl zijn de volledige wetteksten in te zien.

De (herziene) Monumentenwet 1988 bevat de meest relevante bepalingen op het gebied van de archeologie. Doelstelling van deze wet is archeologische waarden waar nodig te beschermen, zonder meer maatschappelijke lasten in het leven te roepen dan strikt noodzakelijk is. Verge leken met de doelstelling van het Verdrag van Malta kent de Monumentenwet 1988 dus een nuancering. Hiermee heeft de wetgever aangegeven dat de bescherming van archeologie pro portioneel dient te zijn. Dit geeft ruimte voor een belangenafweging. De herziene monumenten wetgeving kent een aantal uitgangspunten die veelal aansluiten bij het verdrag van Malta. De meest relevante zijn als volgt:

- er zal door alle overheden beleid moet worden geformuleerd en toegepast;
- archeologische waarden moeten zoveel mogelijk in de bodem bewaard worden (behoud *in situ*) en alleen opgegraven worden als behoud in de bodem niet mogelijk is;
- de relatie tussen archeologie en RO moet worden versterkt zodat behoud, beheer en ontwikkeling van het bodemarchief onderdeel worden van het planologische besluitvormingsproces;
- bodemverstoorders betalen archeologisch onderzoek en mogelijke opgravingen (het 'verstoorder-betaalt-principe');
- verbetering van de informatievoorziening over cultureel erfgoed moet er voor zorgen dat het draagvlak voor archeologie wordt vergroot.

In onderstaande paragrafen worden de uit de Monumentenwet 1988 voortvloeiende taken en bevoegdheden voor het Rijk, provincie en gemeente kort toegelicht.

6.2.1 Taken en bevoegdheden van het Rijk

Het archeologisch rijksbeleid wordt in naam van de minister van OC en W uitgevoerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Daar waar monumentale, archeologische of cultuur landschappelijke waarden van nationaal of internationaal belang in het geding zijn, is de Rijksdienst het bevoegd gezag inzake behoud, bescherming, onderhoud en onderzoek. Het Rijk heeft samengevat de volgende bevoegdheden en taken:

- Het Rijk zorgt ervoor dat het archeologische belang wordt betrokken in rijksprojecten (Rijk als initiatiefnemer);
- Het Rijk heeft een wettelijke adviesrol bij projecten waarvoor een m.e.r. wordt opgesteld;
- Het Rijk kan gebieden aanwijzen tot beschermd (archeologisch) rijksmonument (artikel 3, lid 1);
- Het Rijk verleent de vergunningen tot wijziging, afbraak of verwijdering (artikel 11 e.v.) van een archeologisch rijksmonument;
- Het Rijk verstrekt - uiteraard na toetsing - de opgravingsvergunningen aan opgravende instanties (artikel 45-48);
- Het Rijk kan bepaald onderzoek aan een universiteit toewijzen in het kader van ondersteuning van het wetenschappelijk onderwijs (artikel 49);
- Het Rijk dient een centraal archeologisch informatiesysteem in stand te houden (artikel 55);
- De minister (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) kan werk stilleggen (artikel 56) en betrekking

van terreinen opleggen (gedoogplicht conform artikel 57).

6.2.2 Taken en bevoegdheden van de provincie

De provincie is bevoegd gezag bij onder andere ontgrondingen en moet als gevolg van de Monumentenwet het archeologische belang toetsen en meewegen bij deze projecten. Datzelfde geldt als zij bevoegd gezag is of een regierol heeft bij regionale projecten en m.e.r.'s. Bovendien heeft de provincie door de nieuwe wet de bevoegdheid om archeologische attentiegebieden aan te wijzen. Attentiegebieden zijn gebieden die archeologisch waardevol zijn, of naar verwachting archeologisch waardevol zijn, maar die binnen bestaande bestemmingsplannen onvoldoende worden beschermd. Indien een bepaald gebied door de Provincie wordt aangewezen als attentiegebied, moet de gemeenteraad - binnen een door Provinciale Staten te stellen termijn - voor dit gebied een nieuw bestemmingsplan vaststellen (artikel 44).

De provincie is verantwoordelijk voor de instandhouding van een depot en kan eisen stellen aan het deponeren van vondsten. Op verzoek van een gemeente kan de provincie ook een gemeentelijk depot aanwijzen (artikel 51).

6.2.3 Taken en bevoegdheden van de gemeente

Met de invoering van de herziene Monumentenwet is sprake van decentralisatie van taken en verantwoordelijkheden. Gemeenten krijgen een kerntaak in de uitvoering van de archeologische monumentenzorg, zodat ze bij de ruimtelijke besluitvorming het archeologische belang zullen moeten afwegen tegen de andere belangen. De artikelen 38 tot en met 43 van de Monumentenwet geven een overzicht van de belangrijkste verplichtingen die de gemeente heeft en de instrumenten die de gemeente hiervoor ten dienste staan. Het betreft:

- *verordening*: juridisch instrument waarin nadere regels kunnen worden vastgelegd voor verstorende activiteiten in een archeologisch monument of verwachtingsgebied (artikel 38);
- *bestemmingsplan*: het centrale juridische beleidsinstrument in het nieuwe archeologiebestel (artikel 38a);
- *vergunningen*: aan vergunningverlening kunnen - in het belang van de archeologische monumentenzorg - voorwaarden worden gekoppeld (artikelen 37, 39, 40 en 41);
- *oppervlakte onderzoeksverplichting*: vanuit de wet wordt 100 m² als vrijstellings-/ondergrens ten aanzien van de onderzoeksverplichting voor 'projecten' gehanteerd (artikel 41a). Op basis van een zorgvuldige (archeologisch inhoudelijke) afweging, kan de gemeenteraad een hier van afwijkende oppervlakte vaststellen;
- *schadevergoeding*: wanneer een initiatiefnemer/verstoorder in het belang van de archeologische monumentenzorg schade lijdt die redelijkerwijs niet of niet geheel te zijner laste behoort te blijven, kent B&W hem op zijn verzoek een naar billijkheid te bepalen schade vergoeding toe (artikel 42);
- *attentiegebieden*: indien de Provincie een attentiegebied aanwijst, is de gemeente verplicht binnen een door Provinciale Staten vast te stellen termijn een bestemmingsplan vast te stellen (artikel 44).

6.3 Nationaal beleid: Wet ruimtelijke ordening

Decentralisatie is de kern van de nieuwe Wro (Ministerie van VROM, 2006). Het bestemmings plan is in de Wet ruimtelijke ordening ge(her)positioneert als het centrale instrument binnen de ruimtelijke ordening. De sturingsfilosofie ten opzichte van de oude WRO is sterk gewijzigd. In plaats van toetsing achteraf is er nu sprake van het zoveel mogelijk van te voren aangeven van provinciale en nationale belangen richting de gemeente.

De nieuwe Wro kan worden geraadpleegd via <http://wetten.overheid.nl>. De belangrijkste veranderingen als gevolg van de nieuwe Wro zijn (Ministerie van VROM, 2007):

- gemeenten zijn verplicht een structuurvisie op te stellen waarin zij de hoofdpunten van hun ruimtelijk beleid neerleggen;
- gemeenten stellen voor het gehele grondgebied één of meerdere bestemmingsplannen vast;
- bestemmingsplannen hoeven niet langer te worden goedgekeurd door de provincie;
- voor gebieden waar geen ruimtelijke ontwikkelingen worden voorzien, kan een beheersverordening worden gemaakt in plaats van een bestemmingsplan;
- Provincie en Rijk geven zo veel mogelijk van tevoren aan welke provinciale en nationale belangen doorwerken richting de gemeente (structuurvisie en andere sturingsmechanismen);
- Provincie en Rijk kunnen tijdens de bestemmingsplanprocedures zienswijzen indienen of een aanwijzing geven;
- Provincie en Rijk kunnen een bestemmingsplan opstellen (inpassingsplan) of een project besluit nemen;
- gemeenten moeten eens in de 10 jaar controleren of hun bestemmingsplannen en beheersverordeningen nog actueel zijn;
- gemeenten doen jaarlijks verslag van hun ruimtelijk beleid;
- gemeenten krijgen de plicht hun ruimtelijke plannen digitaal op te slaan en te beheren (Digitale Uitwisseling in Ruimtelijke Processen, DURP);
- om bepaalde projecten voortvarend aan te kunnen pakken, kan gebruik worden gemaakt van een projectbesluit. Het projectbesluit moet wel gevolgd worden door aanpassing van het bestemmingsplan c.q. de beheersverordening.

7 Beleidskader

7.1 Rijksbeleid

7.1.1 Algemeen

Het cultuurbeleid van het Rijk is vastgelegd in de Cultuurnota 2005-2008 (Ministerie van OCenW, 2004). Deze is met ingang van 1 januari 2004 in werking getreden. In 2007 is door het Rijk een koerswijziging in het landelijke cultuurbeleid aangekondigd. In het 'visievormend' stuk wordt onder meer een modernisering van het huidige Monumentenzorgstelsel aangekondigd.

De wettelijke taken worden namens de minister uitgevoerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Afspraken tussen de Rijksdienst en de provincies worden vastgelegd in zogenaamde cultuurconvenanten. Afstemming en doorwerking van het ruimtelijke rijksbeleid vindt ondermeer plaats via de Provinciaal Planologische Commissie (PPC). De Rijksdienst heeft ook met andere instanties convenanten afgesloten voor de uitvoering van de zorg voor het archeologische erfgoed, zoals met Rijkswaterstaat, Dienst Landelijk Gebied, Staatsbosbeheer, de Gasunie en het Ministerie van Defensie. De Rijksdienst is in deze convenanten gesprekspartner en adviseur. Alleen in het geval van archeologische rijksmonumenten is de Rijksdienst het bevoegde gezag.

Als nationaal kenniscentrum voor het archeologische, gebouwde en landschappelijke erfgoed levert de Rijksdienst informatie, kennis en expertise. De belangrijke instrumenten zijn:

- de archeologische monumentenkaart (AMK);
- de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW);
- de digitale database ARCHIS;
- de kennisinfrastructuur cultuurhistorie (KICH);
- de nationale onderzoeksagenda archeologie (NOaA; Projectgroep NOaA, 2006).

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft ook de taak toezicht te houden op de uitvoering van archeologische werkzaamheden en de naleving van de Monumentenwet 1988. Namens de Minister van OCenW draagt zij de zorg voor de vergunningverlening aan instanties die archeologische opgravingen dienen uit te voeren. Instanties die een vergunning aanvragen, dienen aan een aantal voorwaarden te voldoen. Een van de belangrijkste voorwaarden is dat het archeologische onderzoek volgens de in de beroepsgroep geldende normen wordt gewerkt: de Kwaliteitsnorm van de Nederlandse Archeologie (KNA). In de KNA staan de diverse processen van archeologische onderzoek (booronderzoek, proefsleuven, opgravingen, etc.) beschreven met de daarbij geldende normen. Het beheer van de KNA ligt in handen van de SIKB (Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer). De Erfgoedinspectie houdt toezicht op het naleven van de KNA.

7.1.2 Cultuurhistorie en ruimte

Behalve de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het rijksarcheologiebeleid en de handhaving van de Monumentenwet 1988 is de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed ook medeverantwoordelijk voor het gebouwde en landschappelijke erfgoed. De uitgangspunten van het te voeren beleid zijn verwoord in de Nota Belvedere (Ministeries van OCenW, LNV, VROM & VenW, 1999) en de Nota Ruimte (Ministeries van VROM, LNV, VenW & EZ, 2006). Relevant voor het toekomstige rijksbeleid met betrekking tot cultuurhistorie en ruimte is ook de rijksnotitie Kunst van Leven (Ministerie van OCenW, 2007), waarin de hoofdlijnen van het toekomstige cultuurbeleid zijn uiteengezet en de modernisering van de Monumentenzorg (MoMo) is aangekondigd. De beleidsuitgangspunten die in deze documenten staan verwoord, hebben rechtstreeks invloed op het provinciale en gemeentelijke beleid.

Nota Belvedere & Modernisering Monumentenzorg

In het verleden verdwenen bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen vaak waardevolle cultuurhistorische kenmerken. Om dat tegen te gaan, is door de rijksoverheid een beleid opgesteld dat voorwaarden schept om de cultuurhistorische identiteit sterker richtinggevend te laten zijn bij deze processen. Daartoe is in juni 1999 de nota Belvedere (Ministeries van OCenW, LNV, VROM & VenW, 1999) uitgebracht. De 2 belangrijkste doelen van de Nota Belvedere zijn:

- het erkennen en herkenbaar houden van de cultuurhistorische identiteit in het stedelijk en landelijk gebied als kwaliteit en uitgangspunt voor verdere ontwikkelingen;
- het versterken en benutten van de cultuurhistorische identiteit en de daarvoor bepalende kwaliteiten van de cultuurhistorisch meest waardevolle gebieden van Nederland, de zogenaamde Belvederegebieden en -steden.

Het Belvederebeleid is inmiddels onderdeel geworden van het ruimtelijk beleid. In verschillende rijksnota's, zoals de Nota Ruimte, zijn de ideeën uit de Nota Belvedere terug te vinden. Het Belvederebeleid is in 2007 geëvalueerd. Uit deze evaluatie bleek dat veel bereikt is, maar er ook nog veel werk verzet moet worden. In 2009 wordt het tienjarige Belvedereprogramma afgesloten en gaat het beleid een nieuwe fase in. De toekomst van Belvedere hangt daarbij samen met de voorgestelde modernisering van de monumentenzorg (MoMo) in 2009. De moderne monumentenzorg moet meer gebieds- en ontwikkelingsgericht worden. Belangrijk element in de voorstellen voor het nieuwe stelsel is dat de cultuurhistorie vroeg in het ontwikkelingsproces wettelijk geborgd wordt (Ministerie van OCenW, 2008). Naar verwachting wordt de MoMo in 2011 geïmplementeerd.

Nota Ruimte

In de Nota Ruimte heeft het Rijk de uitgangspunten voor de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland vastgelegd. Het gaat om inrichtingsvraagstukken die spelen tussen nu en 2020, met een doorkijk naar 2030. In de nota worden de hoofdlijnen van beleid aangegeven, waarbij de ruimtelijke hoofdstructuur van Nederland een belangrijke rol zal spelen. De nota heeft 4 algemene doelen, waarvan de waarborging van waardevolle groengebieden door het behouden en versterken van de natuurlijke, landschappelijke en culturele waarden er één is. In de nota worden 20 nationale landschappen onderscheiden. Deze landschappen hebben elk een unieke combinatie van cultuurhistorische en natuurlijke elementen en vertellen daarmee het verhaal van Nederland. Vandaar dat ze binnen

het beleid een extra impuls krijgen. Meer hierover is te vinden in het dossier Nota Ruimte op de website van het Ministerie van VROM (<http://www.vrom.nl>).

7.2 Provinciaal beleid

Het provinciale beleid voor archeologie en cultuurhistorie is neergelegd in:

- het concept ontwerp Omgevingsvisie Drenthe (versie december 2009);
- de Kaart Cultuurhistorische Hoofdstructuur en de Kaart Provinciaal belang archeologie van het concept ontwerp Omgevingsvisie Drenthe (versie december 2009);
- de Provinciale beleidsnota Cultuurhistorisch Kompas Drenthe (2009);
- de Provinciale monumentenlijst Drenthe (gedeeltelijk in voorbereiding);
- Cultuurnota 2009-2012: Cultuur als Magneet;
- De provinciale databank cultuurhistorie en archeologie: gevoed en beheerd door Drents Plateau.

De provinciale doelstellingen voor archeologie zijn:

- behoud *in situ* van waardevol Drents archeologische erfgoed;
- duurzaam behoud *ex situ* in het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis als behoud *in situ* niet mogelijk is;
- behoudenswaardige vindplaatsen kunnen niet ongezien verdwijnen;
- goede uitvoering van archeologisch onderzoek in het kader van ruimtelijke plannen; - vergroting van het draagvlak voor het archeologisch erfgoed;
- ontsluiting van het "archeologische verhaal van Drenthe".

In het kader van het nieuwe omgevingsbeleid (in voorbereiding 2009) heeft de provincie haar provinciaal belang cultuurhistorie, archeologie en aardkundige waarden geformuleerd. Het definiëren van het provinciaal belang archeologie en de daarbij behorende sturing is een handreiking en kader voor gemeenten bij het formuleren van hun eigen gemeentelijk archeologiebeleid. Voor het benoemen van het provinciaal belang archeologie is gefocust op een samenhangende en/of representatieve selectie van het Drents archeologisch erfgoed. Het gaat daarbij om waarden en verwachtingen. Deze staan aangegeven op de Kaart provinciaal belang archeologie. Uitgangspunt voor deze selectie is dat het regionale bewoningsgeschiedenisverhaal van Drenthe voor nu en toekomstige generaties leesbaar moet blijven in het landschap of in de bodem. Voor de gemeente Westerveld gaat het om beekdalen, essen, *celtic fields*, de Havelterberg, hunebedden, een aantal grafheuvelgroepen en de Wüstung Hesselte bij Darp (oud Darp). De sturing op het provinciaal belang archeologie volgt het stamien van de Cultuurhistorische hoofdstructuur. Voor bekende archeologische waarden is het uitgangspunt behoud *in situ* (eisen stellen) en voor verwachte archeologische waarden wordt gestreefd naar een goede uitvoering van archeologisch onderzoek (voorwaarden stellen). De derde sturingsfilosofie 'respecteren' loopt als een rode draad door de omgang met het archeologisch erfgoed. Uitwerking van deze sturing is dat de provincie zo vroeg mogelijk in de planvorming met de initiatiefnemer(s) van een ontwikkeling aan tafel wil zitten en het archeologieonderdeel in de planvorming zal begeleiden. In geval van voor genomen bodem ingrepen in waarden of verwachtingen aangaande het provinciaal belang archeologie dient, via de gemeente, contact te worden opgenomen met de provincie, namens deze de provinciaal archeoloog.

De provincie is verder verantwoordelijk voor de inbreng van het aspect archeologie bij ontgron dingen, m.e.r-procedures en bovenlokale ruimtelijke ontwikkelingen zoals landinrichting, water berging, natuurontwikkeling en provinciale infrastructuur, wanneer zij bevoegd gezag is, initiatiefnemer is of een regierol heeft.

De provinciale taken op het gebied van archeologie zijn niet alleen een ruimtelijke opgave. De Wet archeologische monumentenzorg regelt dat alle vondsten en opgravingsdocumentatie uit archeologisch onderzoek in Drenthe eigendom zijn van de provincie. Daartoe wordt, samen met de provincies Groningen en Friesland, het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis in stand gehouden. Hier wordt het archeologisch erfgoed *ex situ* beheerd op een wijze die uit oogpunt van behoud en toegankelijkheid verantwoord is. De provincie staat voor een ruimhartig uitleenbeleid ten behoeve van exposities en wetenschappelijk onderzoek.

7.3 Gemeentelijk beleid

Gemeenten hebben de verantwoordelijkheid om waardevolle archeologische sites niet te (laten) verstoren en als dat toch gebeurt, ervoor te zorgen dat 'de verstoorder betaalt'. Zij zijn verantwoordelijk voor vergunningverlening en het opnemen van archeologie in bestemmingsplannen. Verder kunnen zij opdracht geven tot archeologisch onderzoek. Dit vraagt om gemeentelijke capaciteit (archeologische kennis), beleid en beleidskaarten op gemeentelijke schaal (verdie pingslag IKAW).

De gemeente Westerveld heeft met het laten vervaardigen van een archeologische beleidsadvieskaart een belangrijke eerste stap gezet in het opstellen van een eigen gemeentelijk archeologiebeleid. De gemeente heeft het voornemen het beleid verder uit te werken. Hiertoe wil zij (eventueel met andere gemeenten) een gemeentelijk archeoloog aanstellen. Ten aanzien van het gemeentelijk beleid kunnen de in de volgende paragrafen geformuleerde uitgangspunten worden gehanteerd.

7.3.1 Algemeen

Het gemeentelijk beleid richt zich primair op behoud *in situ* van waardevolle archeologische vindplaatsen. Bij ruimtelijke ingrepen met een groot maatschappelijk belang en als er geen alternatieven zijn om de vindplaats te behouden, moeten de archeologische waarden worden opgegraven (behoud *ex situ*). Belangrijke beleidsinstrument voor het archeologiebeleid is de Archeologische Beleidsadvieskaart van de gemeente Westerveld.

7.3.2 Onderzoek

Archeologisch onderzoek dient conform de vigerende versie van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) te worden uitgevoerd. Voor het maken van de archeologische beleidsadvieskaart is gebruik gemaakt van makkelijk toegankelijke bronnen. Archiefonderzoek naar historische bronnen viel buiten de scope van het onderzoek. Historische gegevens kunnen echter van eminent belang zijn voor de interpretatie van archeologische gegevens. Recente voorbeelden daarvan zijn de belangrijke opgravingen in Kalteren (Diever) van een bisschoppelijk hof en in Dwingeloo (locatie Aldi) van een boerderij behorend bij een historisch bekend hof. Zonder onderzoek van historische

bronnen zouden we nooit achter de naam en betekenis van de opgegraven erven met huisplattengronden zijn gekomen. Archiefonderzoek kan, net als bouwhistorisch onderzoek, in bepaalde omstandigheden aanvullende gegevens opleveren voor het archeologisch bureau onderzoek. Het verdient daarom aanbeveling om voorafgaand aan het veldwerk altijd de lokale historische vereniging te raadplegen over de beschikbaarheid van historische bronnen die het plangebied betreffen.

De gemeente en de provincie ontvangen beide minstens een exemplaar van het definitieve archeologische onderzoeksrapport. Ook het Noordelijk archeologisch depot ontvangt een exemplaar van het onderzoeksrapport. De provinciaal archeoloog stelt, in geval van een afwijkend standpunt inzake het gegeven selectieadvies, de gemeente hiervan op de hoogte.

7.3.3 Vrijstelling van onderzoek

Archeologisch onderzoek is niet nodig bij ingrepen die niet dieper reiken dan 0,3 m beneden maaiveld (-Mv). Tevens geldt een onderzoeksvrijstelling van 1000 m² voor alle gebieden die op de archeologische beleidsadvieskaart staan aangegeven met een hoge of middelhoge verwachting. Het gaat om het totaal aan te verstoren bodemoppervlak binnen een plangebied of bouwblok van een samenhangend project dat niet opgedeeld kan worden in deelsluitwerkingen. De vrijstelling geldt niet voor bekende vindplaatsen van zeer hoge archeologische waarde (waaronder de rijksmonumenten), hoge archeologische waarde en archeologische waarde. Feitelijk betreft het de terreinen van de Archeologische Monumentenkaart Drenthe die zijn overgenomen op de Gemeentelijke beleidsadvieskaart. Uitzondering hierop zijn de historische kernen van Diever, Doldersum, Dwingelo, Eemster, Havelte, Leggeloo, Lhee, Uffelte, Vledder en Wittelte, die op de AMK staan aangegeven als 'terreinen van hoge archeologische waarde'. Voor deze historische kernen is een vrijstelling van 70 m² mogelijk.

In de gebieden in de gemeente Westerveld waarvoor een lage archeologische verwachting geldt op de beleidsadvieskaart, hoeft bij bodemingrepen geen archeologisch vooronderzoek plaats te vinden. Als bij de graafwerkzaamheden toch onverwacht archeologische vondsten worden gedaan, gelden deze als toevalsvondsten en moeten ze gemeld worden bij de provinciaal archeoloog, die daarna contact opneemt met de gemeente.

In de gebieden in de gemeente Westerveld waarvoor een lage archeologische verwachting geldt op de beleidsadvieskaart, hoeft bij bodemingrepen geen archeologisch vooronderzoek plaats te vinden. Als bij de graafwerkzaamheden toch onverwacht archeologische vondsten worden gedaan, gelden deze als toevalsvondsten en moeten ze gemeld worden bij de provinciaal archeoloog, die daarna contact opneemt met de gemeente.

In algemene zin is onderzoek niet vereist als het gaat om herbouw met dezelfde maatvoering als het oorspronkelijke bouwwerk, dat wil zeggen dat de funderingen dezelfde horizontale en verticale afmetingen hebben of wanneer werkzaamheden vergunningvrij kunnen worden uitgevoerd.

7.3.4 Toetsing Programma van Eisen (PvE), Plan van Aanpak (PvA) en rapporten

De gemeente wil nadrukkelijk een regierrol nemen ten aanzien van het gemeentelijk archeologisch erfgoed. Daarom wil zij vanuit haar rol als bevoegd gezag, voorafgaand aan de uitvoering van het onderzoek, alle PvE's voor archeologisch onderzoek ter instemming voorgelegd krijgen. De provincie dient ook een exemplaar van het PvE te ontvangen zodat zij, vanuit haar rol als eigenaar van de vondsten, eventuele wensen met betrekking tot de omgang met vondstmateriaal kenbaar kan maken.

Daarnaast worden ook alle Plannen van Aanpak (PvA's) voor non-destructief onderzoek getoetst die betrekking hebben op plangebieden groter of gelijk aan 10 ha. Voor de toetsing wordt een termijn aangehouden van maximaal 4 weken.

Literatuur

- Aalbersberg, G. & T. Litt, T., 1998. Multiproxy climate reconstructions for the Eemian and Early Weichselian. *Journal of Quaternary Science* 13(5): 367-390.
- Bakker, J.A., 1979. *The TRB Westgroup. Studies in the Chronology and Geography of the Makers of Hunebeds and Tiefsch Pottery*. Amsterdam.
- Bakker, R., 2003. The emergence of agriculture on the Drenthe Plateau: a palaeobotanical study supported by high-resolution C-14 dating. *Archaeologische Berichten* 16. Thesis, Bonn.
- Beek, J.L. van, 2008. Natura2000: Havelte Oost, gemeente Westerveld; een cultuurhistorische inventarisatie. *RAAP-rapport 1719*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Bente, D.A., 2001. Natuurontwikkelingsplan Hertenkamp te Wateren, gemeente Westerveld; een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI). *RAAP-rapport 684*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Berendsen, H.J.A., 2000. *Landschappelijk Nederland*. Van Gorcum, Assen.
- Beuker, J.R. & M.J.L.Th. Niekus, 1996. Verder met Vledder. Rendierjagers aan de rand van een ven. *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 113: 91-129.
- Beuker, J.A., W.A.B. van der Sanden & V.T. van Vilsteren, 1993. *Wonen en werken. Honderdduizend jaar dagelijks leven in Drenthe*. Assen.
- Blok, D.P., 1985. De vroege Middeleeuwen tot ca. 1150. In: J. Heringa, P. Blok, M.G. Buist & H.T. Waterbolk (red.); *Geschiedenis van Drenthe* (pag. 141-170). Amsterdam.
- Bos, J., F.J. Hulst & P. Brood (red.), 1989. *Huizen van stand: geschiedenis van de Drentse havezaten en andere herenhuizen en hun bewoners*. Uitgeverij Boom, Meppel.
- Brongers, J.A., 1976. Air Photography and Celtic Field Research in the Netherlands. *Nederlandse Oudheden* 6. Amersfoort.
- Buitenhuis, A. & H.J.M. Zegers, 1968. De bodemgesteldheid van de boswachterij Smilde. *Stiboka-rapport 725*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Butler, J.J., 1979. *Nederland in de Bronstijd*. Haarlem.
- Butler, J.J. & H. Fokkens, 2005. Van steen naar brons. Technologie en materiële cultuur. In: L.P. Louwe Kooijmans, P.W. van der Broeke, H. Fokkens & A. van Gijn (red.); *Nederland in de prehistorie* (pag. 371-399). Amsterdam.
- Butler, J.J. & J.D. van der Waals, 1966. Bell-beaker and early metal-working in the Netherlands. *Palaeohistoria* 12: 41-139.
- Casparie, W.A., 1987. Bog trackways in the Netherlands. *Palaeohistoria* 29. Rotterdam.
- Castel, I.I.Y., 1991. *Late Holocene eolian drift sands in Drenthe (The Netherlands)*. Academisch proefschrift, Rijksuniversiteit Utrecht.
- Dodewaard, E. van, A. Buitenhuis & G. Rutten, 1977. De bodemgesteldheid van het ruilverkavelingsgebied Ruinen. *Stiboka-rapport 1226*. Stiboka, Wageningen.
- Dodewaard, E. van & G. Rutten, 1972. De bodemgesteldheid van het ruilverkavelingsgebied Ruinerwold - Koekange. *Stiboka-rapport 878*. Stiboka, Wageningen.

- Drenth, E. & A.E. Lanting, 1997. On the importance of the ard and the wheeled vehicle for the transition from the TRB culture to the Single Grave Culture in the Netherlands. In: P. Siemen (red.); Early Corded Ware Culture. The A-Horizon - fiction or fact? International Symposium in Jutland, 1994. *Arkeologische Rapporten Esbjerg Museum* 2: 53-73. Esbjerg.
- Es, W.A. van, 1968. *Grafritueel en kerstening*. Fibula-Van Dishoeck N.V. Bussum.
- Es, W.A. van, 1995. Drenthe's plaats in de Romeinse tijd (en de vroege middeleeuwen). *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 107: 181-192.
- Fokkens, H., 1998. *Drowned Landscape. The occupation of the Western Part of the Frisian-Drentian Plateau, 4400 BC - AD 500*. Amersfoort.
- Fokkens, H., 2005a. Boeren met een gemengd bedrijf: synthese. In: L.P. Louwe Kooijmans, P.W. van der Broeke, H. Fokkens & A.L. van Gijn (red.); *Nederland in de prehistorie* (pag. 463-474). Amsterdam.
- Fokkens, H., 2005b. Laat-neolithicum, vroege en midden-bronstijd: inleiding. In: L.P. Louwe Kooijmans, P.W. van der Broeke, H. Fokkens & A.L. van Gijn (red.); *Nederland in de prehistorie* (pag. 357-369). Amsterdam.
- Gans, W. de, 1981. *The Drentsche Aa Valley system. A study in Quaternary Geology*. Academisch proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam.
- Giffen, A.E. van, 1919. Mededeelingen omtrent onderzoek en restauratie van het groote hunebed te Havelte. *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 37: 109-139.
- Giffen, A.E. van, 1925-1927. *De hunebedden in Nederland*. Utrecht.
- Giffen, A.E. van, 1930. Die Bauart der Einzelgräber. Beitrag der Kenntnis der älteren individuellen Grabhügelstrukturen in den Niederlanden. *Mannus Bibliothek* 44-45. Leipzig.
- Giffen, A.E. van, 1936. De "Tweeënbarg" en het kringgrepuurnenveld op de Oeren bij Wapse. *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 54: 2-20.
- Giffen, A.E. van, 1938. Das Kreisgraben-Urnenfeld bei Vledder, Provinz Drenthe, Niederlande. *Mannus* 30: 331-384.
- Giffen, A.E. van, 1939. De tumuli a en b te Doldersum, gem. Wapse. *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 57.
- Giffen, A.E. van, 1943. Opgravingen in Drenthe. In: J. Poortman (red.); *Drenthe, een handboek voor het kennen van het Drentsche leven in voorbije eeuwen* (pag. 393-568).
- Giffen, A.E. van, 1946. Een vernield hunebed, DLIIa, het zoogenaamde Pottiesbargien, in het (vroegere) Wapserveld bij Diever, gem. Diever. *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 64: 61-71.
- Giffen, A.E. van, 1951. Oudheidkundige aantekeningen over Drentse vondsten (XVIII): De Havelterberg en omgeving bij Havelte, opgravingen in 1918, 1943, 1944 en 1946. *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 69: 97-162.
- Ginkel, E. van, 2005. Havelte, rendierjagers, jachtvliegtuigen en een ondergedoken hunebed. *Archeologische routes in Nederland* 45: *Havelte Drenthe*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Gijn, A.L. van & H.T. Waterbolk, 1984. The colonization of the salt marshes of Friesland and Groningen: the possibility of a transhumant prelude. *Palaeohistoria* 26: 101-121.
- Gijn, A.L. van & J.A. Bakker, 2005. Hunebedbouwers en steurvisser. Midden-neolithicum B: Trechterbekercultuur en Vlaardingen-groep. In: L.P. Louwe Kooijmans, P.W. van der Broeke, H. Fokkens & A.L. van Gijn (red.); *Nederland in de prehistorie* (pag. 281-306). Amsterdam.

- Ginkel, E.J. van, S.W. Jager & W.A.B. van der Sanden, 1999. *Hunebedden. Monumenten van een Steentijdcultuur*. Abcoude.
- Ginkel, E.J. van, 2004. Dwingeloo, Lhee en Smilde. Wandelen en fietsen tussen nat en droog, over veen en zand. *Archeologische routes in Nederland* 35. Amersfoort.
- Harsema, O.H., 1982. Settlement Site Selection in Drenthe in later prehistoric times: criteria and considerations. *Analecta Praehistorica Leidensia* 15: 145-159.
- Harsema, O.H., 1987. Change and continuity in rural settlement in Drenthe from the Neolithic onwards: a reconsideration of traditional and current opinions. *Palaeohistoria* 29: 103-118.
- Harsema, O.H., 1992. *Geschiedenis in het landschap. Hoe het Drentse Landschap werd gebruikt, van de toendratijd tot in de 20^e eeuw*. Drents Museum, Assen.
- Harsema, O.H., 1995. Drenthe's plaats en rol in de ijzertijd. *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 107: 169-179.
- Harsema, O.H., 1997. House form, farmstead and settlement structure in the northern Nether lands in the Middle and Late Bronze Age. In: H. Beck & H. Steuer (red.); *Haus und Hof in ur- und früh-geschichtlicher Zeit* (pag. 137-161). Göttingen.
- Harsema, O.H., 2005. Boerderijen tussen de raatakkers. Nederzettingen op de noordelijke zand-gronden. In: L.P. Louwe Kooijmans, P.W. van der Broeke, H. Fokkens & A.L. van Gijn (red.); *Nederland in de prehistorie* (pag. 543-555). Amsterdam.
- Hielkema, J.B., A. Ufkes & M.J.M. de Wit, 2007. De middeleeuwse hof Calthorne teruggevon den. Een archeologische opgraving op de Kalterbroeken te Diever, gem. Westerveld (Dr.). *ARC-pub-licaties* 120. ARC, Groningen.
- Huijzer, A.S. & J. Vandenberghe, 1998. Climatic reconstruction of the Weichselian Pleniglacial in northwestern and central Europe. *Journal of Quaternary Science* 13(5): 391-417.
- Jager, S.W., 1985. A prehistoric route and ancient cart-tracks in the gemeente of Anloo (Province of Drenthe). *Palaeohistoria* 27: 185-245.
- Jager, S.W., 1992. Havelte - rondom de Havelterberg - een archeologische kartering, inven tarisatie en waardering. *Nederlandse Archeologische Rapporten* 14. Amersfoort.
- Jager, S.W., 2008. Celtic Fields in Zuid-Drenthe. Archeologisch vooronderzoek: een inventa ri serend bureauonderzoek. *RAAP-rapport* 1731. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Jager, S.W., in voorbereiding. *Van hunebedbouwer tot Drentenaar*. [Dit manuscript maakt deel uit van een interdisciplinair onderzoek in het kader van het project Drentse Aa.]
- Kooi, P.B., 1979. *Pre-Roman urnfields in the north of the Netherlands*. Thesis, Groningen.
- Kooi, P.B., 1982. *De urnenvelden in Drenthe*. Assen.
- Lanting, J.N., 1973. Laat-Neolithicum en Vroege Bronstijd in Nederland en N.W.-Duitsland: conti-nue ontwikkelingen. *Palaeohistoria* 15: 215-319.
- Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 1995-96. De ¹⁴C-chronologie van de Nederlandse pre- en proto-historie I: Laat-Paleolithicum. *Palaeohistoria* 37/38: 71-125.
- Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 1997-98. De ¹⁴C-chronologie van de Nederlandse pre- en proto-historie. II Mesolithicum. *Palaeohistoria* 39/40: 99-162.
- Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 1999-2000. De ¹⁴C-chronologie van de Nederlandse pre- en pro-tohistorie III: Neolithicum. *Palaeohistoria* 41/42: 1-110.
- Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 2001-02. De ¹⁴C-chronologie van de Nederlandse pre- en proto-

historie IV: bronstijd en vroege ijzertijd. *Palaeohistoria* 43/44: 117-262.

- Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 2005-06. De ¹⁴C-chronologie van de Nederlandse pre- en proto-historie V: midden en late ijzertijd. *Palaeohistoria* 47/48: 241-427.
- Lanting, J.N. & J.D. van der Waals, 1976. Beaker Culture relations in the Lower Rhine Basin. *Glockenbechersymposium Oberried* 1974: 1-80. Bussum/Haarlem.
- Lohof, E.H., 1991. *Grafritueel en sociale verandering in de Bronstijd van Noordoost-Nederland*. Thesis, Amsterdam.
- Mekkink, P., 1995. De bodemgesteldheid van bosreservaten in Nederland. Deel 15: Bosreser vaat 'Dieverzand'. *DLO-Staringcentrum rapport* 98.15. DLO-Staring Centrum, Wageningen.
- Mekkink, P. & H. Kleijer, 1985 De bodemgesteldheid en bodemgeschiktheid van de boswach te rij "Smilde-Berkenheuvel". *Stiboka-rapport* 175. Stiboka, Wageningen.
- Ministerie van OCenW, 2004. *Meer dan de som: cultuurnota 2005-2008*. Ministerie van OCenW, Den Haag.
- Ministerie van OCenW, 2006. *Wijziging van de Monumentenwet 1988 en enkele andere wetten ten behoeve van de Archeologische Monumentenzorg mede in verband met de imple mentatie van het Verdrag van Valletta*. Ministerie van OCenW, Den Haag.
- Ministerie van OCenW, 2007. *Kunst van Leven. Hoofdpijnen cultuurbeleid*. Ministerie van OCenW, Den Haag.
- Ministerie van OCenW, 2008. *Visie op de modernisering van de monumentenzorg Een lust, geen last*. Ministerie van OCenW, Den Haag
- Ministeries van OCenW, LNV, VROM & VenW, 1999. *Nota Belvedere; beleidsnota over de relatie cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting*. VCNG Uitgeverij, Den Haag
- Ministeries van OCenW & VROM, 1988. *Monumentenwet. Staatsblad van de 23e december 1988*. VCNG Uitgeverij, Den Haag.
- Ministerie van VROM, 2006. *Wet ruimtelijke ordening*. Ministerie van VROM, Den Haag.
- Ministerie van VROM, 2007. *De nieuwe Wro geeft ruimte* (brochure). Ministerie van VROM, Den Haag.
- Ministeries van VROM, LNV, VenW & EZ, 2006. *Nota Ruimte: ruimte voor ontwikkeling*. Den Haag.
- Ministeries van WVC & BZ, 1992. *Europees verdrag inzake de bescherming van het archeo logisch erfgoed*. Europese Commissie, Valletta. Den Haag.
- Price, T.D., R. Whallon & S. Chappell, 1974. Mesolithic Sites near Havelte, Province of Drenthe (Netherlands). *Palaeohistoria* 16: 7-61.
- Projectgroep NOaA, 2006. *Nationale Onderzoeksagenda Archeologie. Versie 1.0*. Ontleend aan <http://www.noaa.nl>.
- Provincie Drenthe, 2008. *Cultuur als magneet. Culturele & Museale agenda 2009-2012*
- Rappol, M. (red.), 1992. *In de bodem van Drenthe. Geologische gids met excursies*. Lingue Terrae, Amsterdam.
- Sanden, W.A.B. van der, 2005. Veenlijken. Menselijke lichamen uit Noord-Nederland. In: L.P. Louwe Kooijmans, P.W. van der Broeke, H. Fokkens & A.L. van Gijn (red.); *Neder land in de pre-historie* (pag. 679-681). Amsterdam.
- Sanden, W.A.B van der & V.T. van Vilsteren, 1991. *Zorg voor de doden. Vijfduizend jaar begraven in Drenthe*. Assen.
- Spek, T., W. Groenman-Van Wateringe, M. Kooistra & L. Bakker, 2003. Formation and land-use history of Celtic fields in North-West Europe. An interdisciplinary case study at Zeijen, The Netherlands. *European Journal of Archaeology* 6(2): 141-173.

- Spek, T. & A. Ufkes, 1995. Archeologie en cultuurhistorie van de essen in de provincie Drenthe. Inventarisatie, waardering en aanbevelingen ten behoeve van het stimuleringsbeleid bodembeschermingsgebieden. DLO-Staring Centrum/BAI, Wageningen/Groningen.
- Stiboka/Provinciale Planologische Dienst Drenthe, 1987. *Op weg met het verleden. Cultuur historische kartering van Drenthe: toelichting en kaartbijlagen*. Provinciaal bestuur van Drenthe, Assen.
- Stoffelsen, G.H. & H.R.J. Vroon, 1990. Bodemkundig-hydrologisch onderzoek in het water wingebied Havelte. *Staring Centrum rapport 58*. Staring Centrum, Wageningen.
- Taayke, E., 1996. Die einheimische Keramiek der nördlichen Niederlande, 600 voor Chr. bis 300 na Chr. Thesis, Groningen. [Tevens in delen verschenen in: Berichten van de Rijks dienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek 40 (1990), 41 (1995) en 42 (1996-97).
- Veenenbos, J.S., 1950. De bodemgesteldheid van Vledderveld en Vledderveen in de provincie Drenthe. *Stiboka-rapport 201*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Verhart, L.B.M., 2000. *Times fade away. The neolithization of the southern Netherland in an anthropological and geographical perspective*. Thesis, Leiden.
- Versfelt, H.J. & Schroor, M., 2001. *De Franse kaarten van Drenthe en de noordelijke kust, 1811-1813*. Heveskes Uitgevers, Groningen.
- Versfelt, H.J. & Schroor, M., 2005. *De atlas van Huguenin. Militair-topografische kaarten van Noord-Nederland 1819-1829*. Heveskes Uitgevers, Groningen.
- Vrielink, J.G., J.A. van den Hurk & A.W. Waenink, 1976. Boswachterij Dwingeloo: bodemgesteldheid en bodemgeschiktheid. *Stiboka-rapport 1164*. Stiboka, Wageningen.
- Waals, J.D. van der, 1964. *Prehistoric disc wheels in the Netherlands*. Thesis, Groningen.
- Wal, A. ter, 1997-98. Twee graven met Romeins bronzen vaatwerk uit Drenthe. *Palaeohistoria* 39/40: 513-526.
- Waldus, W.B. & H.M. van der Velde (red.), 2006. Archeologie in vogelvlucht. Toepassings mogelijkheden van het AHN in de archeologie. *Geoarchaeological and Bioarchaeological Studies* 6. Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam.
- Waterbolk, H.T., 1954. *De praehistorische mens en zijn milieu*. Thesis, Assen.
- Waterbolk, H.T., 1957. Een kringgrepuurnveld bij Wapse. *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 75: 42-67.
- Waterbolk, H.T., 1977. Walled enclosures of the Iron Age in the North of the Netherlands. *Palaeohistoria* 19: 97-172.
- Waterbolk, H.T., 1980. Hoe oud zijn de Drentse dorpen. Problemen van nederzettingen continuïteit in Drenthe van de bronstijd tot de middeleeuwen. *Westerheem* 29: 192-212.
- Waterbolk, H.T., 1982. Mobilität van Dorf, Ackerflur und Gräberfeld in Drenthe seit der Latène zeit. *Berichte und Mitteilungen zur Urgeschichte, Frühgeschichte und Mittelalter archäologie (Offa)* Band 39: 97-137.
- Waterbolk, H.T., 1984. Gebruik van het landschap in de Romeinse tijd en de Vroege Middel eeuwen. In: J. Abrahamse, S. Bottema, M.H. Buruma, H.W. de Vroome & H.T. Waterbolk (red.); *Het Drentse landschap* (pag. 40-47). Assen.
- Waterbolk, H.T., 1985. Archeologie. In: J. Heringa, P. Blok, M.G. Buist & H.T. Waterbolk (red.); *Geschiedenis van Drenthe* (pag. 15-90). Amsterdam.
- Waterbolk, H.T., 1990. Zeventig jaar archeologisch nederzettingsonderzoek in Drenthe. *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 107: 137-168.

- Waterbolk, H.T., 1991. Das mittelalterliche Siedlungswesen in Drenthe. Versuch eine Synthese aus archäologischer Sicht; In: H.W. Böhme (red.); *Siedlungsausbau zur Salierzeit Teil I. In den nördlichen Landschaften des Reiches* (pag. 47-108). Sigmaringen.
- Waterbolk, H.T., 2007. Zwervend tussen de venen. Een poging tot reconstructie van het woongebied van de hunebedbouwers op het centrale deel van het Fries-Drents plateau. In: J.H.F. Bloemers (red.); *Tussen D26 en P14: Jan Albert Bakker 65 jaar* (pag. 181-208). Amsterdams Archeologisch Centrum, Universiteit van Amsterdam.
- Wit, M.J.M., 1997-98. Elite in Drenthe? Een analyse van twaalf opmerkelijke Drentse grafinventarissen uit de vroege en het begin van de midden-ijzertijd. *Palaeohistoria* 39/40: 323-373.
- Wee, M.W. ter, 1979. *Toelichtingen bij de geologische kaart van Nederland 1:50.000. Blad Emmen West (17W) en Emmen Oost (17O)*. Rijks Geologische Dienst, Haarlem.
- Woudstra, R., 1956. Oudheidkundige opgravingen in de Ned. Herv. Kerk te Diever, Drenthe. *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* VII: 15-35.
- Zeist, W. van, 1980. Prehistorische cultuurplanten. In: M. Chamalaun & H.T. Waterbolk (red.); *Voltooid verleden tijd?: Een hedendaagse kijk op de prehistorie* (pag. 147-165). Amsterdam.

Gebruikte afkortingen

AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
BP	Before present (voor 1950)
B&W	Burgemeester en Wethouders
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KICH	Kennis Infrastructuur Cultuurhistorie
KNA	Kwaliteits norm van de Nederlandse Archeologie
m.e.r.	milieu-effectrapportage
MoMo	Modernisering van de Monumentenzorg
-Mv	beneden maaiveld
NOaA	nationale onderzoeksagenda archeologie
PPC	Provinciaal Planologische Commissie
PvA	Plan van Aanpak
PvE	Programma van Eisen
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
TRB	Trechterbekercultuur
Wamz	Wet op de archeologische monumentenzorg
Wro	Wet ruimtelijke ordening

Verklarende woordenlijst

Allerød interstadiaal)

Korte, relatief warme periode tijdens het Laat Glaciaal (Weichse lien), ca. 11.500-11.050 voor Chr.
artefact

Alle door de mens gemaakte of gebruik te voorwerpen.
atelier

Werkplaats, meestal gebruikt voor een plaats waar vuursteen is be werkt.

Bøling interstadiaal)

Korte, relatief warme periode tijdens het Laat Glaciaal (Weichselien), ca. 12.500-12.000 jaar
voor Chr.

borg

Een borgterrein bestaat uit een borgstee (een hoofdter rein waarop een borg staat/stand), een eventueel bijter rein en een singel die om het gehele complex loopt. Het borg terrein is in de meeste gevallen om gracht. Ook kan het bijterrein om gracht zijn. De singel wordt vaak door een sloot begrensd.

Celtic Fields

Akkercomplex uit de Late Bronstijd en IJertijd met een regelma tig pa troon en dammetjes tussen de percelen (raat ak kers).

dekzand

Fijnzandige afzettingen die onder periglaciale omstandigheden voorna me lijk door windwer king ontstaan zijn; de dekzanden van het Weich se lien vormen in grote delen van Nederland een 'dek': Saal ien: Forma tie van Boxtel (voorheen Formatie van Eindhoven); Weichse lien: Formatie van Boxtel (voorheen Formatie van Twente).

detritus-gyttja

Fijn organisch bezinksel in stilstaand, relatief diep water (meren).

dobbe

Al of niet kunstmatige depressie in gebruik als bijv. veedrink plaats in buitendijks land of als reservoir voor bluswater.

es

Oud bouwland, door eeuwenlange be mesting opge hoogd en dat daar door een relatief hoge ligging en een hu meuze bodem (enkeerd-grond) heeft. (De term es wordt in Noord- en Oost-Nederland ge bruikt. In Mid den-Nederland spreekt men van enk of eng en in Zuid-Nederland van akker of veld).

glaciaal

A) IJstijd: koude periode uit het Pleistoceen; b) betrekking hebbende op het landijs.

grondmorene

Het door het landijs aangevoerde en na afsmelten achtergebleven mengsel van leem, zand en stenen. De afzetting wordt vaak aangeduid als keileem.

gyttja

Fijne organische meerafzetting (zie *detritus-gyttja*).

Ridderlijk goed of kasteel in de oostelijke provincies.

Holoceen

Jongste geologisch tijdvak (vanaf de laatste IJstijd: ca. 9700 jaar voor Chr. tot heden).

in situ

Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponeerd, weggegooid of verloren. Beleidsmatig wordt de term vaak gebruikt voor het behoud van archeologische waarden in de bodem.

interglaciaal

Warme periode tussen twee glacialen (ijstijden).

interstadiaal

Een korte warmere periode tijdens een glacial.

keileem

Grondsoort bestaande uit een mengsel van leem, zand, grind en stenen (in het spraakgebruik gekoppeld aan het begrip *grondmooie*).

löss

Eolische (= wind-) afzetting van zeer fijnkorrelig materiaal waarvan het overgrote deel van de korrels (60-85%) kleiner is dan 63 µm.

motte

Type laat-middeleeuws kasteel (vaak een ronde burcht met toren) waarvoor het kenmerkend is dat het is geplaatst op een meestal kleine, kunstmatige verhoging.

oeverwal

Langgerekte rug langs een rivier of kreek, ontstaan doordat bij het buiten de oevers treden van de stroom het grovere materiaal het eerst bezinkt.

oxidatie

Reactie met zuurstof (roesten/corrosie bij metalen; 'verbranding' bij veen).

palissade

Omheining.

periglaciaal

Heeft betrekking op de stroken rondom het door landijs bedekte gebied, op het daarop heersende klimaat en op kenmerkende verschijnselen in dit gebied.

permafrost

Permanent bevroren bodem.

petgat

Ruimte tussen de legakkers of zetwallen waaruit veen is gedolven en waarin na het afgraven van het veen de boven grond is teruggestort.

pingo

Heuvel, ontstaan door de vorming van een ijslens in de grond tijdens de ijstijd; de ijslens vormt de kern van de heuvel. Bij afsmelting van de ijslens ontstaat een depressie waaromheen vaak een wal voorkomt (de afgegleden pingo-'huid') (ook: hydrolacco liet en bulguniak).

pingo-ruïne

De door afsmelting van een pingo ontstane depressie waar omheen vaak een wal voorkomt die is ontstaan door afglijding van de pingo-'huid'.

Pleistoceen

Geologisch tijdperk dat ca. 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatwisselingen van gematigd warm tot zeer koud (de vier bekende IJstijden). Na de laatste IJstijd begint het Holoceen (ca. 9.700 voor Chr.).

Pleniglaciaal

Koudste periode van de laatste ijstijd, het Weichselien, ca. 71.000 -12.500 jaar geleden.

podzol

Bodem met een accumulatielaag (A-horizont), uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). Het proces van het uitloggen van de E-horizont en de vorming van een B-horizont door inspoeling van amorfe humus en ijzer wordt podzole ring genoemd.

Prehistorie

Dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bevestigd zijn gebleven.

Saalien

Voorlaatste glaciaal, waarin het landijs tot in Nederland door drong (vorming stuwwallen), ca. 300.000-126.000 jaar geleden.

sandr (sander)

Fluvioglaciale puin waaier afgezet in het ijsvrije gebied voor of naast een gletsjer en waarover het smeltwater in sterk verwilderde stromen wegl loopt.

stadiaal

Een relatief korte, koude periode binnen een glaciaal.

Steentijd

Archeologische periode die zich kenmerkt door het gebruik van stenen werktuigen.

stuwwal

Door de druk van het landijs in het Saalien opgedrukt te rug van scheef gestelde preglaciale sedimenten.

taiga

Streek met naaldbossen.

toendra

Boomloze vlakte die acht à tien maanden per jaar bevroren is en in de korte zomer verandert in een moerassig gebied.

tongbekken

De uitgeschuurde en verbrede laagte aan het einde van een gletsjer lob (-tong), welke is omgeven door stuwwallen of eind morenen.

voorde

Doorwaadbare plek in een rivier of beek.

Weichselien

Geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 114.000-9.700 jaar geleden.

Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. De gemeente Westerveld en haar belangrijkste kernen.

Figuur 2. Ontstaan van een pingoruïne.

Figuur 3. Het Doldersummer zand: een voorbeeld van een dekzandlandschap.

Figuur 4. Hunebed D53 en de Havelterberg.

Figuur 5. Frederiksoord.

Figuur 6. Detail van het dal van de Vledder Aa. Legenda: A = 'normaal' AHN-beed met weng tot geen reliëf zichtbaar; B = 'ontheld' AHN-beed met veel lokale reliëfverschillen zichtbaar, waaronder dekzandkopjes en een fossiele beekloop.

Figuur 7. Glaciaal landschap (grondmorenewelvingen) tussen Frederiksoord en Wilhemina oord).

Figuur 8. Een voorbeeld van een veentje.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Tabel 2. Geclusterde ARCHIS-waarnemingen.

Tabel 3. ARCHIS-waarnemingen uit beekdalen.

Bijlage 1. AMK-terreinen in de gemeente Westerveld.

Bijlage 2. ARCHIS-waarnemingen in de gemeente Westerveld.

Bijlage 3. Vindplaatsen en objecten op de historische kaarten.

Bijlage 4. CD-rom met bijlagen en kaarten.

Kaartbijlage 1. Archeologische bronnenkaart.

Kaartbijlage 2. Archeologische verwachtingskaart.

Kaartbijlage 3. Beleidsadvieskaart.

Bijlage 1: AMK-terreinen in de gemeente Westerveld

Monumentnummer: 348 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd)
Monument-code: 16F-001
Centrumcoördinaten: 218572/541736
Plaats, toponiem: Diever; Oude Groningerweg; Hezenesch
Complextype(n): Megalietgraf (Neolithicum midden (4200 - 2850 voor Chr.))
Waarnemingsnummers: 12118, 238678
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 2505 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16E-013
Centrumcoördinaten: 205200/540540
Plaats, toponiem: Wilhelminaoord; Nijensleekerveld
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat A (2850 - 2450 voor Chr.) - Bronstijd midden (1800 - 1100 voor Chr.))
Waarnemingsnummers:
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 2506 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16E-014
Centrumcoördinaten: 205440/540200
Plaats, toponiem: Wilhelminaoord; Nijensleekerveld
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) - IJzer-tijd (800 - 12 voor Chr.))
Waarnemingsnummers:
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 2509 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16E-A02
Centrumcoördinaten: 205440/540170
Plaats, toponiem: Wilhelminaoord; Nijensleekerveld
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (datering onbekend)
Waarnemingsnummers:
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 8597 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd)
Monument-code: 16F-002
Centrumcoördinaten: 217200/538400
Plaats, toponiem: Wittelte; Wittesheuvel
Complextype(n): Motte/kasteelheuvel/vliedberg (Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 12124, 214732

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 8598 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16F-003
Centrumcoördinaten: 218940/541990
Plaats, toponiem: Diever; Oude Groningerweg; Dieverzand
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum midden (4200 - 2850 voor Chr.) - Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.))
Graf, onbepaald (IJertijd (800 - 12 voor Chr.) - IJertijd (800 - 12 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 12114

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 8599 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16F-006
Centrumcoördinaten: 218020/545700
Plaats, toponiem: Oude Willem; Streng; Schepershut; Boswachterij Smilde
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) - IJzer-tijd (800 - 12 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 12126, 38388

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 8600 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16F-007
Centrumcoördinaten: 218870/541940
Plaats, toponiem: Diever; Oude Groningerweg
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 9908, 33961

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 8602 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16H-008

Centrumcoördinaten: 212936/534258
Plaats, toponiem: Holtinge; Holtingeresch
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 11964 t/m 11976, 35017, 35019 t/m 35030

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen: 13 grafheuvels

Monumentnummer: 8603 (Terrein van hoge archeologische waarde)

Monument-code: 16H-015

Centrumcoördinaten: 212300/533863

Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg

Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))
Celtic field/raatakker (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))
Nederzetting, onbepaald (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.) - Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 299, 1158, 11926 t/m 11931

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 8604 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)

Monument-code: 16H-005

Centrumcoördinaten: 211756/535067

Plaats, toponiem: Holtinge; De Doeze; Havelterberg

Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 11978 t/m 11988, 34994

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 8605 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)

Monument-code: 16H-006

Centrumcoördinaten: 212394/535370

Plaats, toponiem: Holtinge; Holtingerzand; Uffelterveen

Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Paleolithicum laat (35.000 C14 - 8800 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 11857 t/m 11859, 11989 t/m 11991, 12001 t/m 12003, 34984

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 8614 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)

Monument-code: 17C-005

Centrumcoördinaten: 224870/533430
Plaats, toponiem: Kraloo; Kraloërheide; Postweg; Paaschberg
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) - Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9057 (Terrein van hoge archeologische waarde)

Monument-code: 17A-001

Centrumcoördinaten: 220378/539125

Plaats, toponiem: Dwingeloo; Boerenvlakte

Complextype(n): Havezate/ridderhofstad (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.) - Nieuwe tijd B (1650 - 1850 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 239727

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9062 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)

Monument-code: 16F-004

Centrumcoördinaten: 211833/543875

Plaats, toponiem: Doldersum; Solweg; Boschoord; De Majoor

Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9063 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)

Monument-code: 16F-005

Centrumcoördinaten: 211786/543813

Plaats, toponiem: Doldersum; Solweg; Boschoord; De Generaal

Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) - Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9064 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)

Monument-code: 16F-009

Centrumcoördinaten: 215872/543213

Plaats, toponiem: Veenhuizen; Wapser Zand; Pottiesbargien

Complextype(n): Megalietgraf (Neolithicum midden (4200 - 2850 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 12122, 33959, 214674. 214689. 238677

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9065 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16F-010
Centrumcoördinaten: 211110/543150
Plaats, toponiem: Vledder; Vledderhof; Turfveen; Solweg
**Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) -
Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))**

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9066 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16F-011
Centrumcoördinaten: 211110/543120
Plaats, toponiem: Vledder; Vledderhof; Turfveen; Solweg
**Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) -
Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))**

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9067 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16F-A02
Centrumcoördinaten: 211647/543268
Plaats, toponiem: Vledder; Koelingsveld; Madeweg
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9438 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16G-001
Centrumcoördinaten: 209450/532340
Plaats, toponiem: Darp; Ruiteweg
**Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Bronstijd vroeg (2000 - 1800 voor Chr.) - Brons-
tijd midden A (1800 - 1500 voor Chr.))
Onbekend (Neolithicum midden (4200 - 2850 voor Chr.))**

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9512 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd)
Monument-code: 16H-009
Centrumcoördinaten: 216366/533062
Plaats, toponiem: Uffelte; Rheebruggenborcht; Borgbargien
Complextype(n): Motte/kasteelheuvel/vliedberg (Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 12202, 138302, 302235

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9513 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16H-011
Centrumcoördinaten: 212779/533886
Plaats, toponiem: Holtinge; Holtingerhoek; Uffelterzand
Complextype(n): Akker/tuin (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))
Nederzetting, onbepaald (Paleolithicum laat B (18000 C14 -8800 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 11932 t/m 11934, 11950, 11951, 11955 t/m 11959, 11962, 239913, 239951

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9514 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16H-012
Centrumcoördinaten: 213205/535022
Plaats, toponiem: Holtinge; Studentenkampweg
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Bronstijd midden (1800 - 1100 voor Chr.) - Bronstijd midden (1800 - 1100 voor Chr.))
Urnenveld (Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))
Grafveld, onbepaald (Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.) - Middeleeuwen vroeg (450 - 1050 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 12021, 12022, 12024

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9515 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16H-013
Centrumcoördinaten: 212278/535753
Plaats, toponiem: Holtinge; Westertzand
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Paleolithicum laat (35.000 C14 - 8800 voor Chr.) - Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 11851, 11861, 239946, 239947

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9516 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16H-014
Centrumcoördinaten: 212516/534808
Plaats, toponiem: Holtinge; Holtingerzand
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - Bronstijd midden (1800 - 1100 voor Chr.))
Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Nederzetting, onbepaald (Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))
Waarnemingsnummers: 12004, 12007 t/m 12009, 12013, 12014

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9517 (Terrein van hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16H-016
Centrumcoördinaten: 213307/535015
Plaats, toponiem: Holtinge
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Bronstijd vroeg (2000 - 1800 voor Chr.) - Bronstijd midden (1800 - 1100 voor Chr.))
Nederzetting, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 12020, 12025

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9518 (Terrein van hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16H-017
Centrumcoördinaten: 212919/534094
Plaats, toponiem: Holtinge; Holtingerhoek
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Nederzetting, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 11960, 11963

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9519 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16H-018
Centrumcoördinaten: 213710/532960
Plaats, toponiem: Havelte; Uffelter Binnenveld; Eupenbarchien; Kloppersbarchien
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 239162

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9520 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16H-019
Centrumcoördinaten: 213120/535120
Plaats, toponiem: Havelte; Studentenkampweg/Holtinge
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) -
Bronstijd vroeg (2000 - 1800 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 12200

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9521 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16H-020
Centrumcoördinaten: 213150/535070
Plaats, toponiem: Holtinge; Studentenkampweg
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - Bronstijd
midden (1800 - 1100 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 12199

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9522 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16H-021
Centrumcoördinaten: 213180/535082
Plaats, toponiem: Holtinge; Studentenkampweg
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Bronstijd midden A (1800 - 1500 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 12201

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9523 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd)
Monument-code: 16H-022
Centrumcoördinaten: 211045/534044
Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg
Complextype(n): Megalietgraf (Neolithicum midden (4200 - 2850 voor Chr.)
Megalietgraf (Neolithicum midden (4200 - 2850 voor Chr.)
Nederzetting, onbepaald (Paleolithicum laat (35000 C14 - 8800 voor
Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Grafheuvel, onbepaald (IJertijd (800 - 12 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 11879, 11881 t/m 11892, 11895 t/m 11919, 1296, 239908, 23949

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen: hunebedden D53 en D54; 34 grafheuvels

Monumentnummer: 9524 (Terrein van archeologische waarde)

Monument-code: 16H-A01

Centrumcoördinaten: 212279/533345

Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg

Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 281

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9525 (Terrein van archeologische waarde)

Monument-code: 16H-A02

Centrumcoördinaten: 211926/533341

Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg

Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 300

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9526 (Terrein van archeologische waarde)

Monument-code: 16H-A03

Centrumcoördinaten: 211795/533262

Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg

Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 336

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9527 (Terrein van archeologische waarde)

Monument-code: 16H-A04

Centrumcoördinaten: 211631/533621

Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg

Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Nederzetting, onbepaald (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 11925

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9528 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A05
Centrumcoördinaten: 211567/533831
Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))
Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 11924
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 9529 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A06
Centrumcoördinaten: 211468/533943
Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))
Waarnemingsnummers:
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 9530 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A07
Centrumcoördinaten: 211436/534110
Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Nederzetting, onbepaald (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 11922
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 9531 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A08
Centrumcoördinaten: 210839/534432
Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg; Van Helomaweg
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Paleolithicum laat (35.000 C14 - 8800 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 11878, 11880
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 9532 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A09

Centrumcoördinaten: 210563/534786
Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg; Genieput
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Waarnemingsnummers: 329
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 9533 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A10
Centrumcoördinaten: 210848/ 534856
Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg; Genieput
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Waarnemingsnummers: 11869, 11874
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 9534 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A11
Centrumcoördinaten: 210832/535108
Plaats, toponiem: Havelte; Van Zijlweg; Genieput
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Waarnemingsnummers: 11871
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 9535 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A12
Centrumcoördinaten: 210953/535902
Plaats, toponiem: Wapserveen; Schipslootweg
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Waarnemingsnummers: 11870
Onderzoeksmeldingen:

Monumentnummer: 9536 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A13
Centrumcoördinaten: 212787/536154
Plaats, toponiem: Wapserveen; Westerveld
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Paleolithicum laat (35.000 C14 - 8800 voor Chr.) - Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Waarnemingsnummers: 11839 t/m 11848, 12026 t/m 12029, 239934, 2339954
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 9537 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A14
Centrumcoördinaten: 214904/536515
Plaats, toponiem: Wapserveen; Oosterzand
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Paleolithicum laat (35.000 C14 - 8800 voor Chr.) - Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Waarnemingsnummers:
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 9538 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A15
Centrumcoördinaten: 215709/536574
Plaats, toponiem: Wapserveen; Oosterzand
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Paleolithicum laat (35.000 C14 - 8800 voor Chr.) - Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Waarnemingsnummers:
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 9539 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A16
Centrumcoördinaten: 212778/534655
Plaats, toponiem: Holtinge; Holtingerzand; Uffelterzand
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.) - Middel-eeuwen vroeg (450 - 1050 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 239943
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 9540 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A17
Centrumcoördinaten: 212262/534634
Plaats, toponiem: Holtinge; Holtingerzand
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 11977
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 9541 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A18
Centrumcoördinaten: 212720/533522

Plaats, toponiem: Havelte; Uffelterzand

Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9542 (Terrein van archeologische waarde)

Monument-code: 16H-A19

Centrumcoördinaten: 213038/533467

Plaats, toponiem: Havelte; Uffelterzand

Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 11944, 11946

Onderzoeksmeldingen:

Monumentnummer: 9543 (Terrein van archeologische waarde)

Monument-code: 16H-A20

Centrumcoördinaten: 213329/533494

Plaats, toponiem: Havelte; Uffelterzand

Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9544 (Terrein van archeologische waarde)

Monument-code: 16H-A21

Centrumcoördinaten: 213576/533806

Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelterzand; Finse Meertje

Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9563 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)

Monument-code: 17C-001

Centrumcoördinaten: 220272/536266

Plaats, toponiem: Westeinde; Noormansveld

Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) - IJzer-tijd (800 - 12 voor Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9565 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 17C-007
Centrumcoördinaten: 223480/535740
Plaats, toponiem: Lhee; Moordenaarsveen
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) -
Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9566 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 17C-009
Centrumcoördinaten: 223820/536580
Plaats, toponiem: Lhee; Smitsveen; Het Noordenveld
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) -
Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 12174, 239052

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9567 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 17C-010
Centrumcoördinaten: 223830/536630
Plaats, toponiem: Lhee; Smitsveen; Het Noordenveld
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) -
Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 12173, 239051

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9568 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 17C-011
Centrumcoördinaten: 223880/536580
Plaats, toponiem: Lhee; Smitsveen; Het Noordenveld
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) -
Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9569 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 17C-012
Centrumcoördinaten: 223900/536630

Plaats, toponiem: Lhee; Smitsveen; Het Noordenveld
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald(Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) -
Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9570 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)

Monument-code: 17C-013

Centrumcoördinaten: 223990/536540

Plaats, toponiem: Lhee; Smitsveen; Het Noordenveld

Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) -
Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 9575 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)

Monument-code: 17C-018

Centrumcoördinaten: 223060/536500

Plaats, toponiem: Lhee; Dwingeloosche Heide; Radiotelescoop

Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - Bronstijd
(2000 - 800 voor Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 11151 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)

Monument-code: 17C-019

Centrumcoördinaten: 225190/536900

Plaats, toponiem: Lhee; Lheederzand; Lange Veen

Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) - IJzer-
tijd (800 - 12 voor Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14224 (Terrein van hoge archeologische waarde)

Monument-code: 16E-028

Centrumcoördinaten: 208539/539942

Plaats, toponiem: Frederiksoord; Westerbeek

Complextype(n): Havezate/ridderhofstad (Nieuwe tijd A (1500 - 1650 na Chr.) - Nieuwe
tijd B (1650 - 1850 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 214715

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14228 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16F-A03
Centrumcoördinaten: 217791/538464
Plaats, toponiem: Diever; Wittelte
Complextype(n): Celtic field/raatakker (IJzertijd vroeg (800 - 500 voor Chr.) - Romeinse tijd midden (70 - 270 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 1163

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14229 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16F-A04
Centrumcoördinaten: 219053/541294
Plaats, toponiem: Diever
Complextype(n): Celtic field/raatakker (IJzertijd vroeg (800 - 500 voor Chr.) - Romeinse tijd midden (70 - 270 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 1166

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14230 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16F-A05
Centrumcoördinaten: 215941/540291
Plaats, toponiem: Kalteren; Oldendieversveld
Complextype(n): Celtic field/raatakker (IJzertijd vroeg (800 - 500 voor Chr.) - Romeinse tijd midden (70 - 270 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 1168, 214678

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14231 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16F-A06
Centrumcoördinaten: 215112/541006
Plaats, toponiem: Zoerte
Complextype(n): Celtic field/raatakker (IJzertijd vroeg (800 - 500 voor Chr.) - Romeinse tijd midden (70 - 270 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 1169

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14232 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16F-A07
Centrumcoördinaten: 219206/545532
Plaats, toponiem: Diever; Beuzeveen
Complextype(n): Celtic field/raatakker (IJzertijd vroeg (800 - 500 voor Chr.) - Romeinse tijd midden (70 - 270 na Chr.))
Waarnemingsnummers: 1171
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 14233 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16F-A08
Centrumcoördinaten: 219908/541897
Plaats, toponiem: Diever; Drentsche Hoofdvaart-West
Complextype(n): Veenweg/veenbrug (onbekend)
Waarnemingsnummers: 214710
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 14234 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16F-A09
Centrumcoördinaten: 212800/543817
Plaats, toponiem: Doldersum; Vledder Aa-Noordwest
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (IJzertijd vroeg (800 - 500 voor Chr.))
Waarnemingsnummers: 214701
Onderzoeksmeldingen:

Monumentnummer: 14235 (Terrein van hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16F-012
Centrumcoördinaten: 214440/545700
Plaats, toponiem: Doldersum; Vledder Aa-Oost
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.))
Waarnemingsnummers: 214158
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 14236 (Terrein van hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16F-013
Centrumcoördinaten: 216640/545700
Plaats, toponiem: Onbekend; Dieverveld
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 214159

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14237 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16F-A10
Centrumcoördinaten: 217067/539068
Plaats, toponiem: Wittelte; Oostersch-Noord
Complextype(n): Onbekend (Middeleeuwen laat A (1050 - 1250 na Chr.) - Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14238 (Terrein van hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16F-014
Centrumcoördinaten: 219575/537731
Plaats, toponiem: Westeinde; Oldengaerde
Complextype(n): Havezate/ridderhofstad (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.) - Nieuwe tijd (1500 na Chr. - heden))

Waarnemingsnummers: 214737

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14239 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16F-A11
Centrumcoördinaten: 210837/541764
Plaats, toponiem: Vledder; Vledder Es
Complextype(n): Onbekend (Middeleeuwen vroeg (450 - 1050 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 214714

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14240 (Terrein van hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16F-015
Centrumcoördinaten: 218600/541450
Plaats, toponiem: Diever; Molenesch-Noord
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 238448

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14241 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16F-A12
Centrumcoördinaten: 215932/538333
Plaats, toponiem: Het Moer; Wittelerveld-Oost
Complextype(n): Onbekend (Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.))
Waarnemingsnummers: 214672, 214734
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 14242 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16F-A13
Centrumcoördinaten: 216867/541938
Plaats, toponiem: Diever; Kalterbroeken
Complextype(n): Huisplaats, onverhoogd (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.) - Nieuwe tijd B (1650 - 1850 na Chr.))
Waarnemingsnummers: 57162, 214675, 403473
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 14243 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16F-A14
Centrumcoördinaten: 216579/541282
Plaats, toponiem: Kalteren; Kalteren
Complextype(n): Onbekend (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))
 Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Waarnemingsnummers: 214677
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 14244 (Terrein van hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16F-016
Centrumcoördinaten: 217526/540604
Plaats, toponiem: Oldendiever; Oldendiever-Dorp
Complextype(n): Stad(Middeleeuwen vroeg (450 - 1050 na Chr.) - Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.))
 Onbekend (Neolithicum vroeg (5300 - 4200 voor Chr.))
Waarnemingsnummers: 214699, 214700, 214709
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 14245 (Terrein van hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16F-017

Centrumcoördinaten: 211713/542991
Plaats, toponiem: Vledder; Madeweg-Noord
Complextype(n): Urnenveld (Bronstijd laat (1100 - 800 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 12121, 38389

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14246 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16G-A09
Centrumcoördinaten: 208486/531520
Plaats, toponiem: Nijeveen; Nijeveen
Complextype(n): Celtic field/raatakker (IJzertijd vroeg (800 - 500 voor Chr.) - Romeinse tijd midden (70 - 270 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 1156, 239895, 239896

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14247 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16G-A10
Centrumcoördinaten: 209483/531125
Plaats, toponiem: Havelterberg; Lage Veld
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 35367

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14249 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16G-A12
Centrumcoördinaten: 208258/531482
Plaats, toponiem: Nijeveen; Nijeveen
Complextype(n): Celtic field/raatakker (IJzertijd vroeg (800 - 500 voor Chr.) - Romeinse tijd midden (70 - 270 na Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14255 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A22
Centrumcoördinaten: 215847/533645
Plaats, toponiem: Uffelte; Oude Vaart
Complextype(n): Onbekend (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 285

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14256 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A23
Centrumcoördinaten: 215763/535356
Plaats, toponiem: Uffelte; Ootmaan
Complextype(n): Onbekend (Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))
Nederzetting, onbepaald (Paleolithicum laat (35000 C14 - 8800 voor Chr.) - Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 293, 294, 239920

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14257 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A24
Centrumcoördinaten: 215053/535474
Plaats, toponiem: Uffelte; Ootmaan
Complextype(n): Onbekend (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))
Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 297, 239928, 23933

Onderzoeksmeldingen:

Monumentnummer: 14259 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A25
Centrumcoördinaten: 214977/535194
Plaats, toponiem: Uffelte; Noordesch
Complextype(n): Onbekend (Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.))
Nederzetting, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 324

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14260 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A26
Centrumcoördinaten: 215628/534799
Plaats, toponiem: Uffelte; Winkelsteeg
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onbekend (onbekend)

Waarnemingsnummers: 338, 238210

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14263 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A29
Centrumcoördinaten: 216111/537109
Plaats, toponiem: Diever; Wittelte
Complextype(n): Celtic field/raatakker (IJzertijd vroeg (800 - 500 voor Chr.) - Romeinse tijd midden (70 - 270 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 1164

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14264 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A30
Centrumcoördinaten: 213034/532469
Plaats, toponiem: Havelte; Het Koningskamp
Complextype(n): Celtic field/raatakker (IJzertijd vroeg (800 - 500 voor Chr.) - Romeinse tijd midden (70 - 270 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 13569

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14266 (Terrein van zeer hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16H-024
Centrumcoördinaten: 216589/533416
Plaats, toponiem: Uffelte; Huis Rheebruggen
Complextype(n): Havezate/ridderhofstad (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.) - Nieuwe tijd B (1650 - 1850 na Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14268 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 16H-A31
Centrumcoördinaten: 210999/532491
Plaats, toponiem: Darp; Eursinger Binnenesch
Complextype(n): Onbekend (Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.))
Nederzetting, onbepaald (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.) - Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 239918

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14296 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 17C-A05

Centrumcoördinaten: 226097/535538
Plaats, toponiem: Nuij; Moddergat
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Waarnemingsnummers: 300329
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 14297 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 17C-A06
Centrumcoördinaten: 225224/533778
Plaats, toponiem: Eursinge; Kraloo
Complextype(n): Grafheuvel, onbepaald (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Nederzetting, onbepaald (Paleolithicum laat B (18000 C14 - 8800 voor Chr.))
Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Waarnemingsnummers: 300059, 300330
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 14298 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 17C-A07
Centrumcoördinaten: 227184/536255
Plaats, toponiem: Spier
Complextype(n): Onbekend (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.) - Middeleeuwen (450 - 1500 na Chr.))
Nederzetting, onbepaald (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Waarnemingsnummers: 300334
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 14404 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 17A-A10
Centrumcoördinaten: 220429/541339
Plaats, toponiem: Leggeloo; Leggeloo
Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.) - Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.))
Waarnemingsnummers:
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 14407 (Terrein van archeologische waarde)
Monument-code: 17A-A11

Centrumcoördinaten: 220125/539062
Plaats, toponiem: Dwingeloo; Batinghe
Complextype(n): Havezate/ridderhofstad (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.) - Nieuwe tijd (1500 na Chr. - heden))

Waarnemingsnummers: 33719

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14410 (Terrein van hoge archeologische waarde)

Monument-code: 17A-013

Centrumcoördinaten: 222813/537840

Plaats, toponiem: Lhee; Zuid-Lheederesch

Complextype(n): Stad (Middeleeuwen vroeg (450 - 1050 na Chr.) - Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 238450, 239646

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14422 (Terrein van archeologische waarde)

Monument-code: 17A-A15

Centrumcoördinaten: 222173/538007

Plaats, toponiem: Lhee; Zuid Lheederesch

Complextype(n): Nederzetting, onbepaald (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Vlakgraf, inhumatie (Neolithicum midden (4200 - 2850 voor Chr.))

Nederzetting, onbepaald (Middeleeuwen vroeg C (725 - 900 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 238451, 238452

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14423 (Terrein van archeologische waarde)

Monument-code: 17A-A16

Centrumcoördinaten: 220567/538778

Plaats, toponiem: Dwingeloo; Poolweg

Complextype(n): Urnenveld (Bronstijd laat (1100 - 800 voor Chr.))

Waarnemingsnummers: 238453

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14463 (Terrein van hoge archeologische waarde)

Monument-code: 17A-010

Centrumcoördinaten: 220820/538999

Plaats, toponiem: Dwingeloo; Dwingeloo-Dorp

Complextype(n): Stad (Middeleeuwen vroeg (450 - 1050 na Chr.) - Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 33728, 35204

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14464 (Terrein van hoge archeologische waarde)

Monument-code: 17A-011

Centrumcoördinaten: 222151/540980

Plaats, toponiem: Eemster; Eemster-Dorp

Complextype(n): Stad (Middeleeuwen vroeg (450 - 1050 na Chr.) - Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14478 (Terrein van hoge archeologische waarde)

Monument-code: 16F-018

Centrumcoördinaten: 210435/541565

Plaats, toponiem: Vledder; Vledder-Dorp

Complextype(n): Stad (Middeleeuwen vroeg (450 - 1050 na Chr.) - Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14479 (Terrein van hoge archeologische waarde)

Monument-code: 16F-019

Centrumcoördinaten: 212760/544566

Plaats, toponiem: Doldersum; Doldersum-Dorp

Complextype(n): Stad (Middeleeuwen vroeg (450 - 1050 na Chr.) - Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14480 (Terrein van hoge archeologische waarde)

Monument-code: 17A-012

Centrumcoördinaten: 220328/541298

Plaats, toponiem: Leggeloo; Leggeloo-Dorp

Complextype(n): Stad (Middeleeuwen vroeg (450 - 1050 na Chr.) - Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 239640

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14481 (Terrein van hoge archeologische waarde)

Monument-code: 16F-020

Centrumcoördinaten: 212786/538319

Plaats, toponiem: Wapserveen; Wapserveen-Dorp

Complextype(n): Stad (Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14482 (Terrein van hoge archeologische waarde)

Monument-code: 16F-021

Centrumcoördinaten: 216988/538465

Plaats, toponiem: Wittelte; Wittelte-Dorp

Complextype(n): Stad (Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.) - Nieuwe tijd C (1850 na Chr. - heden))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14484 (Terrein van hoge archeologische waarde)

Monument-code: 16H-026

Centrumcoördinaten: 214920/534078

Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelte-Dorp

Complextype(n): Stad (Middeleeuwen vroeg (450 - 1050 na Chr.) - Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.))

Waarnemingsnummers: 239942

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 14486 (Terrein van hoge archeologische waarde)

Monument-code: 16H-028

Centrumcoördinaten: 212763/531527

Plaats, toponiem: Havelte; Havelte-Dorp

Complextype(n): Stad (Middeleeuwen vroeg (450 - 1050 na Chr.) - Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.))

Waarnemingsnummers:

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Monumentnummer: 15297 (Terrein van hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16F-023
Centrumcoördinaten: 217695/541387
Plaats, toponiem: Diever; Diever-Dorp
Complextype(n): Stad (Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.) - Nieuwe tijd C (1850 na Chr. - heden))
Waarnemingsnummers: 12113
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 15304 (Terrein van hoge archeologische waarde)
Monument-code: 16H-030
Centrumcoördinaten: 213125/532250
Plaats, toponiem: Havelte; Havelte-Kerk
Complextype(n): Kerk (Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.) - Nieuwe tijd C (1850 na Chr. - heden))
Waarnemingsnummers:
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Monumentnummer: 15316 (Terrein van hoge archeologische waarde)
Monument-code: 17A-014
Centrumcoördinaten: 222795/538033
Plaats, toponiem: Lhee; Lhee-Dorp
Complextype(n): Stad (Middeleeuwen laat (1050 - 1500 na Chr.) - Nieuwe tijd C (1850 na Chr. - heden))
Waarnemingsnummers:
Onderzoeksmeldingen:

Bijlage 2: ARCHIS-waarnemingen in de gemeente Westerveld

Waarnemingsnummer(s): 73

Centrumcoördinaten: 209000/540100

Plaats, toponiem: Frederiksoord; Frederiksoord

Complextype(n): onbekend (Bronstijd laat (1100 - 800 voor Chr.) - IJzertijd midden (500 - 250 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 278

Centrumcoördinaten: 211920/542700

Plaats, toponiem: Vledder; Vleddermade

Complextype(n): onbekend (Neolithicum midden (4200 - 2850 voor Chr.) - Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 279

Centrumcoördinaten: 209300/531000

Plaats, toponiem: Eursinge; Bergsloot

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 280

Centrumcoördinaten: 211880/533750

Plaats, toponiem: Holtinge; Havelterberg

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 286

Centrumcoördinaten: 217080/535730

Plaats, toponiem: Ansen; Madeweg

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 287

Centrumcoördinaten: 217800/535730
Plaats, toponiem: Dwingeloo; Achterste Weide
Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 288

Centrumcoördinaten: 216300/534530
Plaats, toponiem: Uffelte; Hooge Stukken
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 289

Centrumcoördinaten: 216000/534280
Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelterbrug
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 290

Centrumcoördinaten: 217150/535130
Plaats, toponiem: Uffelte; Hooge Stukken
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 295

Centrumcoördinaten: 215300/535780
Plaats, toponiem: Uffelte; Ootmaan
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 296

Centrumcoördinaten: 215050/535700
Plaats, toponiem: Uffelte; Ootmaan
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 298

Centrumcoördinaten: 213630/533000
Plaats, toponiem: Uffelte; Kerkweg
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 301

Centrumcoördinaten: 211850/532700
Plaats, toponiem: Havelte; Van Helomaweg
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 302

Centrumcoördinaten: 211830/532750
Plaats, toponiem: Havelte; Nieuwe Ruiterweg
Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 303

Centrumcoördinaten: 210900/533350
Plaats, toponiem: Darp; Kamperzand
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 304

Centrumcoördinaten: 210550/533730
Plaats, toponiem: Darp; Het Schier
Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 305

Centrumcoördinaten: 210630/534250
Plaats, toponiem: Darp; Het Schier
Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 306

Centrumcoördinaten: 211050/533430

Plaats, toponiem: Havelte;

Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.) - Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 307

Centrumcoördinaten: 211200/533300

Plaats, toponiem: Havelte; Van Helomaweg

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 308

Centrumcoördinaten: 210330/532980

Plaats, toponiem: Darp; Kampen

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 309

Centrumcoördinaten: 210200/532900

Plaats, toponiem: Darp; Kampen

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 310

Centrumcoördinaten: 210500/532800

Plaats, toponiem: Darp; Kampen

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 311

Centrumcoördinaten: 214700/533700

Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelte

Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 312

Centrumcoördinaten: 215200/534600
Plaats, toponiem: Uffelte; Halholten
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 313

Centrumcoördinaten: 213500/533400
Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelte
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 314

Centrumcoördinaten: 213930/532180
Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelter Binnenveld
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 315

Centrumcoördinaten: 210630/531650
Plaats, toponiem: Eursinge; Eursinger Binnenesch
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 316

Centrumcoördinaten: 210200/531130
Plaats, toponiem: Eursinge; Busselte
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 317

Centrumcoördinaten: 210380/530750
Plaats, toponiem: Eursinge; Braamhorst
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 318

Centrumcoördinaten: 210180/529850
Plaats, toponiem: Veendijk; Veenrustweg
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 319

Centrumcoördinaten: 211550/530780
Plaats, toponiem: Eursinge; Bulten
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen: rand beekdal

Waarnemingsnummer(s): 320

Centrumcoördinaten: 211300/530780
Plaats, toponiem: Eursinge; Bulten
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 321

Centrumcoördinaten: 215100/535200
Plaats, toponiem: Uffelte; Halholten
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 322

Centrumcoördinaten: 215800/535230
Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelte
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 323

Centrumcoördinaten: 215100/535280
Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelterpostweg
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 325

Centrumcoördinaten: 214400/535180
Plaats, toponiem: Uffelte; Noordesch
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 326

Centrumcoördinaten: 214530/535000
Plaats, toponiem: Uffelte; Noordesch
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 327

Centrumcoördinaten: 213830/534930
Plaats, toponiem: Holtinge; Westeresch
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 328

Centrumcoördinaten: 213830/535150
Plaats, toponiem: Holtinge; Uffelterveen
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 330

Centrumcoördinaten: 210500/534800
Plaats, toponiem: Onbekend; Darp
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 331

Centrumcoördinaten: 210400/533830
Plaats, toponiem: Darp; Het Schier
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 332

Centrumcoördinaten: 210430/533780
Plaats, toponiem: Darp; Kamperzand
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 333

Centrumcoördinaten: 210850/533900
Plaats, toponiem: Darp; Het Schier
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 334

Centrumcoördinaten: 210600/533850
Plaats, toponiem: Darp; Het Schier
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 335

Centrumcoördinaten: 210650/533800
Plaats, toponiem: Darp; Het Schier
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 337

Centrumcoördinaten: 211500/533200
Plaats, toponiem: Havelte; Van Helomaweg
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 339

Centrumcoördinaten: 215230/534900
Plaats, toponiem: Uffelte; Halholten
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 340

Centrumcoördinaten: 215300/535430
Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelterpostweg
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 341

Centrumcoördinaten: 215930/535350
Plaats, toponiem: Uffelte;
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 342

Centrumcoördinaten: 212900/532130
Plaats, toponiem: Havelte; Binnenesch
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 343

Centrumcoördinaten: 211380/531780
Plaats, toponiem: Eursinge; Eursinger Binnenesch
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 344

Centrumcoördinaten: 210250/530950
Plaats, toponiem: Eursinge; Pluimerije
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 345

Centrumcoördinaten: 210250/531400
Plaats, toponiem: Eursinge; Busselte
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 346

Centrumcoördinaten: 210580/530850
Plaats, toponiem: Eursinge; Braamhorst
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 347

Centrumcoördinaten: 210330/529750
Plaats, toponiem: Veendijk; Veenrust
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 348

Centrumcoördinaten: 215880/533400
Plaats, toponiem: Uffelte; S Herenhof
Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat A (1050 - 1250 na Chr.) - Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 349

Centrumcoördinaten: 215150/535250
Plaats, toponiem: Uffelte; Halholten
Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 350

Centrumcoördinaten: 213730/535800
Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelterveen
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 351

Centrumcoördinaten: 213500/534930
Plaats, toponiem: Holtinge; Smeenholtten
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 352

Centrumcoördinaten: 213500/534930
Plaats, toponiem: Holtinge; Smeenholt
Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 353

Centrumcoördinaten: 214100/534280
Plaats, toponiem: Uffelte; Holtingerweg
Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 354

Centrumcoördinaten: 214800/534600
Plaats, toponiem: Uffelte; Westeresch
Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 355

Centrumcoördinaten: 212600/529980
Plaats, toponiem: Havelte; De Darperweiden
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 1165

Centrumcoördinaten: 218300/537550
Plaats, toponiem: Dwingeloo; Koeweiden
Complextype(n): celtic field/raatakker (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.) - Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 1167

Centrumcoördinaten: 217300/541300
Plaats, toponiem: Diever; Westeresch/Sportveld
Complextype(n): celtic field/raatakker (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.) - Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 1170

Centrumcoördinaten: 215500/548100

Plaats, toponiem: Diever; T Broek

Complextype(n): celtic field/raatakker (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.) - Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 10126

Centrumcoördinaten: 220300/541350

Plaats, toponiem: Leggeloo; Leggeloo

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (IJzertijd midden (500 - 250 voor Chr.) - Romeinse tijd midden (70 - 270 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11849

Centrumcoördinaten: 212330/535890

Plaats, toponiem: Havelte; Westerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Paleolithicum laat B (18000 C14 - 8800 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11850

Centrumcoördinaten: 212330/535890

Plaats, toponiem: Havelte; Westerzand

Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11852

Centrumcoördinaten: 212410/535780

Plaats, toponiem: Havelte; Westerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum midden (7100 - 6450 voor Chr.) - Neolithicum vroeg B (4900 - 4200 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11853

Centrumcoördinaten: 212320/538860

Plaats, toponiem: Havelte; Westerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 11854

Centrumcoördinaten: 212360/535840

Plaats, toponiem: Havelte; Westerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum laat A (2850 - 2450 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11855

Centrumcoördinaten: 212360/535840

Plaats, toponiem: Havelte; Westerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11856

Centrumcoördinaten: 212330/535850

Plaats, toponiem: Havelte; Westerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11862

Centrumcoördinaten: 212240/535710

Plaats, toponiem: Havelte; Westerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum laat (6450 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11863

Centrumcoördinaten: 212190/535710

Plaats, toponiem: Havelte; Westerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum midden (7100 - 6450 voor Chr.) - Bronstijd vroeg (2000 - 1800 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11864

Centrumcoördinaten: 212030/535710

Plaats, toponiem: Havelte; Westerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11865

Centrumcoördinaten: 212080/535770

Plaats, toponiem: Havelte; Westerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11866

Centrumcoördinaten: 212150/535870

Plaats, toponiem: Havelte; Westerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) -
Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11867

Centrumcoördinaten: 212050/535870

Plaats, toponiem: Havelte; Westerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Paleolithicum laat B (18000 C14 - 8800
voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11868

Centrumcoördinaten: 210500/534800

Plaats, toponiem: Onbekend; Westerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) -
Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Waarnemingsnummer(s): 11872

Centrumcoördinaten: 210500/534700

Plaats, toponiem: Havelte; Holtinge-Smeenholt

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11873

Centrumcoördinaten: 210500/534700

Plaats, toponiem: Havelte; Havelte

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11875

Centrumcoördinaten: 211000/535000

Plaats, toponiem: Havelte; Havelte

Complextype(n): onbekend (Paleolithicum laat B (18000 C14 - 8800 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11876

Centrumcoördinaten: 211020/534570

Plaats, toponiem: Havelte; Havelte

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11877

Centrumcoördinaten: 210900/534520

Plaats, toponiem: Havelte; Havelte

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11893

Centrumcoördinaten: 211060/533930

Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg

Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (IJzertijd midden (500 - 250 voor Chr.) - IJzertijd laat (250 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Waarnemingsnummer(s): 11894

Centrumcoördinaten: 211090/533920

Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg

Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (IJzertijd midden (500 - 250 voor Chr.) - IJzertijd laat (250 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11920

Centrumcoördinaten: 211220/533740

Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg

Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (IJzertijd midden (500 - 250 voor Chr.) - IJzertijd laat (250 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11921

Centrumcoördinaten: 211350/534000

Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg

Complextype(n): onbekend (Paleolithicum laat B (18000 C14 - 8800 voor Chr.) - Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11923

Centrumcoördinaten: 211460/533880

Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11935

Centrumcoördinaten: 212680/533750

Plaats, toponiem: Uffelte; Holtingerhoek

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11936

Centrumcoördinaten: 212680/533750

Plaats, toponiem: Uffelte; Holtingerhoek

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11937

Centrumcoördinaten: 212650/533760

Plaats, toponiem: Uffelte; Holtingerhoek

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11938

Centrumcoördinaten: 212630/533740

Plaats, toponiem: Uffelte; Holtingerhoek

Complextype(n): akker/tuin (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11939

Centrumcoördinaten: 212640/533700

Plaats, toponiem: Onbekend; Holtingerhoek

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11940

Centrumcoördinaten: 212640/533700

Plaats, toponiem: Onbekend; Holtingerhoek

Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat A (1050 - 1250 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11941

Centrumcoördinaten: 213640/535700

Plaats, toponiem: Uffelte; Holtingerhoek

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11942

Centrumcoördinaten: 212960/533590

Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg

Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (IJzertijd midden (500 - 250 voor Chr.) - IJzertijd laat (250 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11943

Centrumcoördinaten: 212830/533530

Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelterzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11945

Centrumcoördinaten: 212900/533500

Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelterzand

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11947

Centrumcoördinaten: 213400/533500

Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelterzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11948

Centrumcoördinaten: 213020/534000

Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelterzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Neolithicum midden B (3400 - 2850 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11949

Centrumcoördinaten: 213020/534000

Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelterzand

Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11952

Centrumcoördinaten: 212930/533960

Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelterzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Neolithicum midden B (3400 - 2850 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11953

Centrumcoördinaten: 212930/533960

Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelterzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11954

Centrumcoördinaten: 213600/533200

Plaats, toponiem: Uffelte; Uffelterzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Neolithicum midden B (3400 - 2850 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11993

Centrumcoördinaten: 212630/535110

Plaats, toponiem: Havelte; Holtingerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Paleolithicum laat B (18000 C14 - 8800 voor Chr.) - Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11994

Centrumcoördinaten: 212630/535110

Plaats, toponiem: Havelte; Holtingerzand

Complextype(n): onbekend (Nieuwe tijd A (1500 - 1650 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11995

Centrumcoördinaten: 212580/535120

Plaats, toponiem: Havelte; Holtingerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Paleolithicum laat B (18000 C14 - 8800 voor Chr.) - Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11996

Centrumcoördinaten: 212580/535120

Plaats, toponiem: Havelte; Holtingerzand
Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.) - Nieuwe tijd A (1500 - 1650 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11997

Centrumcoördinaten: 212590/535110
Plaats, toponiem: Havelte; Holtingerzand
Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Paleolithicum laat B (18000 C14 - 8800 voor Chr.) - Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11998

Centrumcoördinaten: 212630/535110
Plaats, toponiem: Havelte; Holtingerzand
Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Paleolithicum laat B (18000 C14 - 8800 voor Chr.) - Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 11999

Centrumcoördinaten: 212400/535000
Plaats, toponiem: Havelte; Holtingerzand
Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum laat (6450 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum laat A (2850 - 2450 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12000

Centrumcoördinaten: 212430/534940
Plaats, toponiem: Havelte; Holtingerzand
Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12005

Centrumcoördinaten: 212360/534730
Plaats, toponiem: Havelte; Holtingerzand
Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Bronstijd midden (1800 - 1100 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12006

Centrumcoördinaten: 212410/534790

Plaats, toponiem: Havelte; Holtingerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12010

Centrumcoördinaten: 212600/534880

Plaats, toponiem: Havelte; Holtingerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Neolithicum midden B (3400 - 2850 voor Chr.) - Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12011

Centrumcoördinaten: 212650/534910

Plaats, toponiem: Havelte; Holtingerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12016

Centrumcoördinaten: 212810/535110

Plaats, toponiem: Havelte; Holtingerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12017

Centrumcoördinaten: 212840/535130

Plaats, toponiem: Havelte; Holtingerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12018

Centrumcoördinaten: 212910/535160

Plaats, toponiem: Havelte; Holtingerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum midden (7100 - 6450 voor Chr.) - Mesolithicum laat (6450 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12019

Centrumcoördinaten: 213110/535180

Plaats, toponiem: Havelte; Holtingerzand

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Bronstijd midden B (1500 - 1100 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12023

Centrumcoördinaten: 213370/535050

Plaats, toponiem: Uffelte; Holtinge-Smeenholt

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Neolithicum midden B (3400 - 2850 voor Chr.) - Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12115

Centrumcoördinaten: 215700/541700

Plaats, toponiem: Wapse; Tweeenbarg

Complextype(n): grafveld (onbepaald) (Neolithicum midden B (3400 - 2850 voor Chr.) - IJzertijd vroeg (800 - 500 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12116

Centrumcoördinaten: 212370/541320

Plaats, toponiem: Wapse; Wapserveld

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen: rand beekdal

Waarnemingsnummer(s): 12117

Centrumcoördinaten: 210750/540700

Plaats, toponiem: Vledder; Gem Vuilstortplaats

Complextype(n): onbekend (Neolithicum midden B (3400 - 2850 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12119

Centrumcoördinaten: 217920/541740

Plaats, toponiem: Diever; Hezenes

Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) - IJzertijd vroeg (800 - 500 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12120

Centrumcoördinaten: 217920/541890

Plaats, toponiem: Diever; Hezenes

Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) - IJzertijd vroeg (800 - 500 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12123

Centrumcoördinaten: 215810/543350

Plaats, toponiem: Berkenheuvel; Berkenheuvel

Complextype(n): onbekend (Bronstijd midden A (1800 - 1500 voor Chr.) - Middeleeuwen vroeg C (725 - 900 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12125

Centrumcoördinaten: 216080/538620

Plaats, toponiem: Wittelte; Wittelte

Complextype(n): schans (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 0

Centrumcoördinaten: 211600/545900

Plaats, toponiem: Onbekend; Bergakker

Complextype(n): onbekend (Neolithicum vroeg (5300 - 4200 voor Chr.) - IJzertijd midden (500 - 250 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12177

Centrumcoördinaten: 227000/537000

Plaats, toponiem: Spier; Spier

Complextype(n): onbekend (Neolithicum laat A (2850 - 2450 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12203

Centrumcoördinaten: 211950/529650

Plaats, toponiem: Havelte; Darperweiden-Het Lok

Complextype(n): depot (Bronstijd laat (1100 - 800 voor Chr.) - IJzertijd vroeg (800 - 500 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 12374

Centrumcoördinaten: 208820/532290

Plaats, toponiem: Darp; De Haar 2

Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.) - Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12375

Centrumcoördinaten: 209480/532370

Plaats, toponiem: Darp; De Haar 1

Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 12379

Centrumcoördinaten: 209400/533460

Plaats, toponiem: Darp; Darp

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 13448

Centrumcoördinaten: 219000/537000

Plaats, toponiem: Dwingeloo; Dwingelo

Complextype(n): onbekend (Neolithicum midden (4200 - 2850 voor Chr.) - Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 33646

Centrumcoördinaten: 224880/533420

Plaats, toponiem: Pesse; Kraloerheide-Postweg-Paaschberg

Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 33958

Centrumcoördinaten: 211800/543850

Plaats, toponiem: Doldersum; Boschoord/"Generaal + Majoor"

Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 33971

Centrumcoördinaten: 205470/539890

Plaats, toponiem: Onbekend;

Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 33972

Centrumcoördinaten: 209330/541980

Plaats, toponiem: Vledder; De Wilde Hof

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 33976

Centrumcoördinaten: 205300/540100

Plaats, toponiem: Nijensleek; Nijensleekerveld

Complextype(n): onbekend (Neolithicum vroeg B (4900 - 4200 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 33979

Centrumcoördinaten: 209500/540200

Plaats, toponiem: Frederiksoord; Hoeve Erica

Complextype(n): onbekend (Bronstijd midden B (1500 - 1100 voor Chr.) - IJzertijd vroeg (800 - 500 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 33980

Centrumcoördinaten: 207000/538000

Plaats, toponiem: Nijensleek;

Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 33981

Centrumcoördinaten: 205600/540600

Plaats, toponiem: Nijensleek; Nijensleekerveld

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 33982

Centrumcoördinaten: 205500/540300

Plaats, toponiem: Nijensleek; Nijensleekerveld

Complextype(n): onbekend (Neolithicum midden A (4200 - 3400 voor Chr.) - Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 34588

Centrumcoördinaten: 208920/531910

Plaats, toponiem: Havelterberg; Lageveld

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 35214

Centrumcoördinaten: 220350/533000

Plaats, toponiem: Witteveen;

Complextype(n): onbekend (Nieuwe tijd A (1500 - 1650 na Chr.) - Nieuwe tijd B (1650 - 1850 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 35355

Centrumcoördinaten: 210080/532740

Plaats, toponiem: Darp;

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum laat (6450 - 4900 voor Chr.)
- Neolithicum midden A (4200 - 3400 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 35357

Centrumcoördinaten: 213800/532920

Plaats, toponiem: Uffelte; Binnenveld

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 35359

Centrumcoördinaten: 213300/532630

Plaats, toponiem: Uffelte; Binnenveld

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 35366

Centrumcoördinaten: 211040/533500

Plaats, toponiem: Havelte; Het Schier

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.) - Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Waarnemingsnummer(s): 35369

Centrumcoördinaten: 210340/531820

Plaats, toponiem: Darp;

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 35493

Centrumcoördinaten: 210190/532420

Plaats, toponiem: Darp; Havelterberg

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 38390

Centrumcoördinaten: 213700/532960

Plaats, toponiem: Uffelte; Eupenbargien

Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - IJzer-tijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 38741

Centrumcoördinaten: 209800/531500

Plaats, toponiem: Darp; Pompstation-Zuid

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 38742

Centrumcoördinaten: 210180/531750

Plaats, toponiem: Darp; Pompstation-Oost

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 39355

Centrumcoördinaten: 220040/540150

Plaats, toponiem: Leggeloo; Leggelder Esch

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 40205

Centrumcoördinaten: 209080/532140

Plaats, toponiem: Havelterberg; Ruitersweg-Zuid

Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Waarnemingsnummer(s): 45103

Centrumcoördinaten: 211060/534220

Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg, Hunebedweg

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 47003

Centrumcoördinaten: 220725/539975

Plaats, toponiem: Dwingeloo; Dwingelerstroom

Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen: rand beekdal

Waarnemingsnummer(s): 56220

Centrumcoördinaten: 218890/540531

Plaats, toponiem: Diever; Dieverbrug Bedrijventerrein

Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.) - Nieuwe tijd (1500 na Chr. - heden))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 56232

Centrumcoördinaten: 216642/545661

Plaats, toponiem: Diever; Vledder Aa

Complextype(n): nederzetting (kampdorp) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 0

Centrumcoördinaten: 214025/544950

Plaats, toponiem: Doldersum; Rijkmanshoeve-Noord

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214115

Centrumcoördinaten: 214200/545475

Plaats, toponiem: Doldersum; Vledder Aa-West

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214116

Centrumcoördinaten: 216425/541425

Plaats, toponiem: Diever; Kalterbroek

Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214117

Centrumcoördinaten: 215675/545950

Plaats, toponiem: Wateren; Martenswal

Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214126

Centrumcoördinaten: 214800/546025

Plaats, toponiem: Onbekend; Wapserveld

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214127

Centrumcoördinaten: 214375/545600

Plaats, toponiem: Doldersum; Wapserveld

Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214130

Centrumcoördinaten: 213150/544550

Plaats, toponiem: Doldersum; Doldersumer Es

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214153

Centrumcoördinaten: 211750/534200

Plaats, toponiem: Havelte; Havelterberg-Hunnehuys

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Paleolithicum laat (35000 C14 - 8800 voor Chr.) - Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214645

Centrumcoördinaten: 211870/542650

Plaats, toponiem: Vledder; Vleddermade

Complextype(n): onbekend (Bronstijd laat (1100 - 800 voor Chr.) - IJzertijd midden (500 - 250 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214647

Centrumcoördinaten: 215270/546950

Plaats, toponiem: Wateren; Wateren-Zuid

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Paleolithicum laat (35000 C14 - 8800 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214648

Centrumcoördinaten: 215240/546860

Plaats, toponiem: Wateren; Wateren-Zuid

Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.) - onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214649

Centrumcoördinaten: 215700/546000

Plaats, toponiem: Onbekend; Martenswal-Oost

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214650

Centrumcoördinaten: 215560/546850

Plaats, toponiem: Onbekend; Martenswal-Tilgrup

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214651

Centrumcoördinaten: 210780/544000

Plaats, toponiem: Onbekend; Werkhorst

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214652

Centrumcoördinaten: 211800/543840

Plaats, toponiem: Doldersum; Koelingsveld-Noord

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214653

Centrumcoördinaten: 213100/543800

Plaats, toponiem: Doldersum; Vledder Aa-Noordwest

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen: topo

Waarnemingsnummer(s): 0

Centrumcoördinaten: 214100/545500

Plaats, toponiem: Doldersum; Vledder Aa-West

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214655

Centrumcoördinaten: 214450/546100

Plaats, toponiem: Doldersum; Vledder Aa-West

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214656

Centrumcoördinaten: 214680/546380

Plaats, toponiem: Doldersum; Vledder Aa-West

Complextype(n): onbekend (Neolithicum midden (4200 - 2850 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214657

Centrumcoördinaten: 214800/546150

Plaats, toponiem: Wateren; Vledder Aa-Oost

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214658

Centrumcoördinaten: 210700/540750

Plaats, toponiem: Vledder; Vledderlanden/Hartsuiker'S Heideveldje

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Neolithicum midden (4200 - 2850 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214659

Centrumcoördinaten: 210820/540750

Plaats, toponiem: Vledder; Vledderlanden

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Paleolithicum laat (35000 C14 - 8800 voor Chr.) - Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214661

Centrumcoördinaten: 211840/543420

Plaats, toponiem: Onbekend; Doldersumseveld

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214662

Centrumcoördinaten: 211540/543260

Plaats, toponiem: Onbekend; Koelingsveld-Zuid

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214663

Centrumcoördinaten: 211510/542850

Plaats, toponiem: Vledder; Vledder Esch/Madeweg

Complextype(n): onbekend (Paleolithicum laat A (35000 C14 - 18000 C14) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214664

Centrumcoördinaten: 211700/541380

Plaats, toponiem: Veldhuizen; Veldhuizerlanden

Complextype(n): onbekend (Neolithicum midden (4200 - 2850 voor Chr.) - Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 214665

Centrumcoördinaten: 211100/539670

Plaats, toponiem: Vledderlanden; Vledder Aa

Complextype(n): onbekend (Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 214666

Centrumcoördinaten: 212720/540750

Plaats, toponiem: Veldhuizen; Zuiderveld

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214667

Centrumcoördinaten: 212610/541550

Plaats, toponiem: Veldhuizen; Wapserveld-Zuid/Noordenveld

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214668

Centrumcoördinaten: 213310/541340

Plaats, toponiem: Veldhuizen; Nieuwland

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214669

Centrumcoördinaten: 214320/538850

Plaats, toponiem: Wapserveen;

Complextype(n): onbekend (Paleolithicum midden (300.000 C14 - 35.000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214670

Centrumcoördinaten: 215060/538120
Plaats, toponiem: Het Moer; Wittelerveld
Complextype(n): onbekend (datering onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214671

Centrumcoördinaten: 215500/538200
Plaats, toponiem: Het Moer; Wittelerveld
Complextype(n): onbekend (datering onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214673

Centrumcoördinaten: 215390/541600
Plaats, toponiem: Zoerte; De Oeren-Oost
Complextype(n): onbekend (datering onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214676

Centrumcoördinaten: 217000/541900
Plaats, toponiem: Diever; Kalterbroeken-Noordoost
Complextype(n): huisplaats (onverhoogd) (Nieuwe tijd A (1500 - 1650 na Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214679

Centrumcoördinaten: 216040/539960
Plaats, toponiem: Oldendiever; Witteveen-Noord
Complextype(n): onbekend (Paleolithicum midden (300.000 C14 - 35.000 voor Chr.) - Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214680

Centrumcoördinaten: 216220/539640
Plaats, toponiem: Oldendiever; Witteveen-Noord
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214681

Centrumcoördinaten: 216600/539640

Plaats, toponiem: Onbekend; Steenwijkerweg-Oost

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214691

Centrumcoördinaten: 217450/537700

Plaats, toponiem: Wittelte; Witteltermade 4

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214692

Centrumcoördinaten: 214000/544000

Plaats, toponiem: Diever;

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214694

Centrumcoördinaten: 212150/543100

Plaats, toponiem: Vledder; Anjahoeve-West

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214695

Centrumcoördinaten: 218090/542150

Plaats, toponiem: Diever; Hezeres 26

Complextype(n): onbekend (Neolithicum midden (4200 - 2850 voor Chr.) - Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214696

Centrumcoördinaten: 213000/544000

Plaats, toponiem: Doldersum; Vledder Aa

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214698

Centrumcoördinaten: 218500/541930

Plaats, toponiem: Diever; Hezenesch

Complextype(n): onbekend (Paleolithicum laat (35000 C14 - 8800 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214703

Centrumcoördinaten: 215150/546350

Plaats, toponiem: Wateren; Martenstraat-West

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214704

Centrumcoördinaten: 218320/541400

Plaats, toponiem: Diever; 'T Kasteel

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214705

Centrumcoördinaten: 218180/541600

Plaats, toponiem: Diever; 'T Kasteel

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214706

Centrumcoördinaten: 217000/541900

Plaats, toponiem: Diever; Kalterbroeken

Complextype(n): onbekend (Nieuwe tijd B (1650 - 1850 na Chr.) - Nieuwe tijd C (1850 na Chr. - heden))

Onderzoeksmeldingen:

Waarnemingsnummer(s): 0

Centrumcoördinaten: 218000/539530

Plaats, toponiem: Wittelte; De Broeken - Noordoost

Complextype(n): onbekend (Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214708

Centrumcoördinaten: 216240/538520

Plaats, toponiem: Wittelte; Westeresch

Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - IJzer-tijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214712

Centrumcoördinaten: 215560/545820

Plaats, toponiem: Wateren; Martenswal-Tilgrup

Complextype(n): onbekend (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) - Bronstijd vroeg (2000 - 1800 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Waarnemingsnummer(s): 214713

Centrumcoördinaten: 217200/541380

Plaats, toponiem: Diever; Diever-West

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214714

Centrumcoördinaten: 210830/541740

Plaats, toponiem: Vledder; Vledder Es

Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen vroeg (450 - 1050 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214716

Centrumcoördinaten: 205750/539280

Plaats, toponiem: Nijensleek; Bosschasteeg-Oost

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214718

Centrumcoördinaten: 209200/541900

Plaats, toponiem: Wilhelminoord; De Wilde Hof

Complextype(n): onbekend (Neolithicum midden (4200 - 2850 voor Chr.) - Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214720

Centrumcoördinaten: 206530/540230
Plaats, toponiem: Wilhelminoord; Nijensleekerveld
Complextype(n): onbekend (datering onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214727

Centrumcoördinaten: 205500/540130
Plaats, toponiem: Nijensleek; Nijensleekerveld
Complextype(n): onbekend (datering onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214728

Centrumcoördinaten: 209160/538820
Plaats, toponiem: Frederiksoord; Wapserveense Aa-Noord
Complextype(n): onbekend (datering onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 214729

Centrumcoördinaten: 218380/542200
Plaats, toponiem: Diever; Hezenes-Noord
Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214730

Centrumcoördinaten: 219100/541450
Plaats, toponiem: Diever;
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214731

Centrumcoördinaten: 217550/541310
Plaats, toponiem: Diever; Tuin Brink 2
Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat A (1050 - 1250 na Chr.) - Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214733

Centrumcoördinaten: 219080/542700

Plaats, toponiem: Diever; Diever Zand - Haarweg

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 214735

Centrumcoördinaten: 217730/541300

Plaats, toponiem: Diever; Hoofdstraat 60/62

Complextype(n): huisplaats (onverhoogd) (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 238109

Centrumcoördinaten: 220800/538500

Plaats, toponiem: Noord-Lheederes; Nijstadakkers, Urnenveld

Complextype(n): grafveld (urnenveld) (Bronstijd laat (1100 - 800 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 238208

Centrumcoördinaten: 212650/533760

Plaats, toponiem: Uffelte;

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 238209

Centrumcoördinaten: 212660/532380

Plaats, toponiem: Havelte; Koningskamp

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - IJzertijd vroeg (800 - 500 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 238210

Centrumcoördinaten: 215630/534800

Plaats, toponiem: Uffelte;

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 238211

Centrumcoördinaten: 215400/534120

Plaats, toponiem: Uffelte;

Complextype(n): onbekend (Nieuwe tijd A (1500 - 1650 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 238354

Centrumcoördinaten: 210760/541620

Plaats, toponiem: Vledder; De Goorns

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Romeinse tijd laat (270 - 450 na Chr.) -
Middeleeuwen vroeg (450 - 1050 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 238355

Centrumcoördinaten: 210775/541685

Plaats, toponiem: Vledder; Oosterkamp

Complextype(n): nederzetting (onbepaald) (Middeleeuwen vroeg A (450 - 525 na Chr.)
- Middeleeuwen vroeg C (725 - 900 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 238447

Centrumcoördinaten: 215750/541660

Plaats, toponiem: Wapse;

Complextype(n): grafveld (urnenveld) (Bronstijd laat (1100 - 800 voor Chr.) - IJzertijd
midden (500 - 250 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 238496

Centrumcoördinaten: 211670/531450

Plaats, toponiem: Havelte; Overcinge

Complextype(n): borg/stins/versterk huis (Nieuwe tijd (1500 na Chr. - heden))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 0

Centrumcoördinaten: 209000/542100

Plaats, toponiem: Vledder;
Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 238627
Centrumcoördinaten: 210800/543900
Plaats, toponiem: Vledder; Landgoed Boslust
Complextype(n): vlakgraf (onbepaald) (Neolithicum midden (4200 - 2850 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 238628
Centrumcoördinaten: 205200/540600
Plaats, toponiem: Eeze; Landgoed De Eese
Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - Brons-tijd midden (1800 - 1100 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239050
Centrumcoördinaten: 220460/536340
Plaats, toponiem: Dwingeloo;
Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (datering onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239645
Centrumcoördinaten: 223830/543980
Plaats, toponiem: Eemster; Achterste Zandduinen
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239663
Centrumcoördinaten: 223950/544500
Plaats, toponiem: Geeuwenbrug;
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239686
Centrumcoördinaten: 225620/538430

Plaats, toponiem: Lhee; Boswachterij Dwingeloo
Complextype(n): onbekend (datering onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239692
Centrumcoördinaten: 222070/542600
Plaats, toponiem: Geeuwenbrug;
Complextype(n): onbekend (datering onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239693
Centrumcoördinaten: 221990/542630
Plaats, toponiem: Geeuwenbrug;
Complextype(n): onbekend (datering onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239694
Centrumcoördinaten: 221980/542600
Plaats, toponiem: Geeuwenbrug;
Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239695
Centrumcoördinaten: 221990/542830
Plaats, toponiem: Geeuwenbrug;
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239696
Centrumcoördinaten: 222100/543050
Plaats, toponiem: Geeuwenbrug;
Complextype(n): onbekend (datering onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239697
Centrumcoördinaten: 222050/542670
Plaats, toponiem: Geeuwenbrug;

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239698

Centrumcoördinaten: 221850/543670

Plaats, toponiem: Geeuwenbrug

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239699

Centrumcoördinaten: 221700/543770

Plaats, toponiem: Geeuwenbrug;

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239700

Centrumcoördinaten: 221600/543750

Plaats, toponiem: Geeuwenbrug;

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239701

Centrumcoördinaten: 222370/544100

Plaats, toponiem: Geeuwenbrug;

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239704

Centrumcoördinaten: 221450/548250

Plaats, toponiem: Hoogersmilde;

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239705

Centrumcoördinaten: 221330/548250

Plaats, toponiem: Hoogersmilde;

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239716

Centrumcoördinaten: 224580/540850
Plaats, toponiem: Lheebroek; Dwingelerstroom
Complextype(n): onbekend (datering onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 239717

Centrumcoördinaten: 220950/542380
Plaats, toponiem: Geeuwenbrug
Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239718

Centrumcoördinaten: 220500/539550
Plaats, toponiem: Dwingeloo
Complextype(n): onbekend (IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 239722

Centrumcoördinaten: 222800/537780
Plaats, toponiem: Lhee; Camping Zonnetij
Complextype(n): onbekend (datering onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239723

Centrumcoördinaten: 222820/537800
Plaats, toponiem: Lhee; Camping Zonnetij
Complextype(n): onbekend (Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.) - Middeleeuwen vroeg (450 - 1050 na Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239733

Centrumcoördinaten: 220420/539180
Plaats, toponiem: Dwingeloo

Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen vroeg D (900 - 1050 na Chr.) - Nieuwe tijd B (1650 - 1850 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239892

Centrumcoördinaten: 209000/531000

Plaats, toponiem: Havelterberg

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239894

Centrumcoördinaten: 209540/532080

Plaats, toponiem: Darp;

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239897

Centrumcoördinaten: 208875/532500

Plaats, toponiem: Darp;

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239907

Centrumcoördinaten: 213650/532480

Plaats, toponiem: Havelte; Uffelter Binnenveld

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239909

Centrumcoördinaten: 213825/535325

Plaats, toponiem: Havelte

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239910

Centrumcoördinaten: 212875/535875
Plaats, toponiem: Havelte; Uffelterveen
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239911

Centrumcoördinaten: 210475/532075
Plaats, toponiem: Darp
Complextype(n): onbekend (datering onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239912

Centrumcoördinaten: 212800/533800
Plaats, toponiem: Havelte; Schietbaan
Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239913

Centrumcoördinaten: 212875/533925
Plaats, toponiem: Havelte; Schietbaan
Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239914

Centrumcoördinaten: 212350/535075
Plaats, toponiem: Holttinge; Holttingerzand
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239915

Centrumcoördinaten: 215300/535850
Plaats, toponiem: Uffelte;
Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen: rand beekdal

Waarnemingsnummer(s): 239916

Centrumcoördinaten: 213650/532450

Plaats, toponiem: Havelte; Schipperskamp

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239917

Centrumcoördinaten: 210300/531400

Plaats, toponiem: Busselte;

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239919

Centrumcoördinaten: 217040/535740

Plaats, toponiem: Uffelte;

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 239921

Centrumcoördinaten: 210230/532900

Plaats, toponiem: Darp;

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239932

Centrumcoördinaten: 211830/532550

Plaats, toponiem: Havelte; Helomaweg

Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.) - Nieuwe tijd A (1500 - 1650 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239935

Centrumcoördinaten: 210070/531700

Plaats, toponiem: Darp;

Complextype(n): onbekend (Neolithicum vroeg B (4900 - 4200 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239936

Centrumcoördinaten: 212580/532550

Plaats, toponiem: Havelte; Vorelaan 7

Complextype(n): onbekend (Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239937

Centrumcoördinaten: 213000/532800

Plaats, toponiem: Havelte

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239938

Centrumcoördinaten: 212900/532210

Plaats, toponiem: Havelte;

Complextype(n): onbekend (Neolithicum midden (4200 - 2850 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239939

Centrumcoördinaten: 214940/534220

Plaats, toponiem: Uffelte;

Complextype(n): onbekend (Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239940

Centrumcoördinaten: 212900/531000

Plaats, toponiem: Havelte;

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239944

Centrumcoördinaten: 212680/533760

Plaats, toponiem: Havelte;

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239945

Centrumcoördinaten: 212680/533760

Plaats, toponiem: Havelte;

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239948

Centrumcoördinaten: 212840/533540

Plaats, toponiem: Havelte;

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239950

Centrumcoördinaten: 211380/534200

Plaats, toponiem: Havelte;

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239952

Centrumcoördinaten: 211660/534360

Plaats, toponiem: Havelte; Hunehuis

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239953

Centrumcoördinaten: 210620/534660

Plaats, toponiem: Havelte;

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239955

Centrumcoördinaten: 212100/535860

Plaats, toponiem: Holtinge;

Complextype(n): onbekend (datering onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 239956

Centrumcoördinaten: 213220/534580
Plaats, toponiem: Holtinge;
Complextype(n): onbekend (datering onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 300055

Centrumcoördinaten: 222280/533450
Plaats, toponiem: Benderse; Bendersche Heide
Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.) - Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 300062

Centrumcoördinaten: 223830/536730
Plaats, toponiem: Lhee;
Complextype(n): onbekend (datering onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 300063

Centrumcoördinaten: 222300/533500
Plaats, toponiem: Benderse; Bij Smitsveen
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - onbekend)
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 300064

Centrumcoördinaten: 223700/536700
Plaats, toponiem: Lhee; Bij Smitsveen
Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 300065

Centrumcoördinaten: 222300/533500
Plaats, toponiem: Benderse;
Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))
Onderzoeksmeldingen:
Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 300088

Centrumcoördinaten: 222975/536475

Plaats, toponiem: Dwingeloo; Bij Radiotelescoop

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 300090

Centrumcoördinaten: 225000/533775

Plaats, toponiem: Kraloo;

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 300095

Centrumcoördinaten: 225000/533400

Plaats, toponiem: Kraloo;

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 300160

Centrumcoördinaten: 224530/541780

Plaats, toponiem: Eemster;

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 300162

Centrumcoördinaten: 226860/535900

Plaats, toponiem: Spier;

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 300321

Centrumcoördinaten: 227080/539810

Plaats, toponiem: Smalbroek; Bij De Riethorst

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.) - onbekend)

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 300322

Centrumcoördinaten: 225960/538500

Plaats, toponiem: Lheebroek; Boswachterij Dwingeloo

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 300326

Centrumcoördinaten: 223900/536500

Plaats, toponiem: Dwingeloo; Het Noordenveld

Complextype(n): grafheuvel (onbepaald) (Neolithicum laat (2850 - 2000 voor Chr.) -
Bronstijd vroeg (2000 - 1800 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen: in beekdal

Waarnemingsnummer(s): 300327

Centrumcoördinaten: 222140/536300

Plaats, toponiem: Dwingeloo; Davidshoeve

Complextype(n): onbekend (Neolithicum (5300 - 2000 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 300328

Centrumcoördinaten: 225380/534960

Plaats, toponiem: Eursinge; Langs Kraloerweg

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 300331

Centrumcoördinaten: 226540/536940

Plaats, toponiem: Spier;

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 300332

Centrumcoördinaten: 226240/536810

Plaats, toponiem: Spier;

Complextype(n): onbekend (Paleolithicum laat B (18000 C14 - 8800 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 300333

Centrumcoördinaten: 226600/536330

Plaats, toponiem: Spier; Kibbelhoek

Complextype(n): onbekend (Mesolithicum (8800 - 4900 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Waarnemingsnummer(s): 405511

Centrumcoördinaten: 221750/538870

Plaats, toponiem: Dwingeloo; De Valderse

Complextype(n): onbekend (Paleolithicum (tot 8800 voor Chr.) - IJzertijd (800 - 12 voor Chr.))

Onderzoeksmeldingen:

Opmerkingen:

Bijlage 3: Vindplaatsen en objecten op de historische kaarten

Objectnummer: 1
Centrumcoördinaten: 214150/548150
Plaats, toponiem: Zorgvlied, Klein Wateren
Objecttype(n): kern/bebouwing (mogelijk)
Bron: Franse kaarten (1811-1813), Atlas van Huguenin (1819-1829)
Opmerkingen:

Objectnummer: 2
Centrumcoördinaten: 215210/547340
Plaats, toponiem: Zorgvlied, Groot Wateren
Objecttype(n): kern/bebouwing (mogelijk)
Bron: Franse kaarten (1811-1813), Atlas van Huguenin (1819-1829)
Opmerkingen:

Objectnummer: 3
Centrumcoördinaten: 210960/545640
Plaats, toponiem: Doldersum, 7e Colonie
Objecttype(n): ontginning/bebouwing
Bron: Kadastrale minuut
Opmerkingen:

Objectnummer: 4
Centrumcoördinaten: 206890/541950
Plaats, toponiem: Wilhelminaoord, Colonie no 4
Objecttype(n): ontginning/bebouwing
Bron: Kadastrale minuut
Opmerkingen:

Objectnummer: 5
Centrumcoördinaten: 225030/540280
Plaats, toponiem: Lheebroek
Objecttype(n): kern/bebouwing
Bron: Franse kaarten (1811-1813), Atlas van Huguenin (1819-1829)
Opmerkingen:

Objectnummer: 6
Centrumcoördinaten: 221630/540960
Plaats, toponiem: Eemster

Objecttype(n): kern/bebouwing
Bron: Franse kaarten (1811-1813), Atlas van Huguenin (1819-1829)
Opmerkingen:

Objectnummer: 7
Centrumcoördinaten: 220380/541400
Plaats, toponiem: Leggeloo
Objecttype(n): kern/bebouwing
Bron: Franse kaarten (1811-1813)
Opmerkingen:

Objectnummer: 8
Centrumcoördinaten: 215030/541410
Plaats, toponiem: Veenhuizen
Objecttype(n): kern/bebouwing
Bron: Franse kaarten (1811-1813), Atlas van Huguenin (1819-1829)
Opmerkingen:

Objectnummer: 9
Centrumcoördinaten: 214390/542170
Plaats, toponiem: Veenhuizen
Objecttype(n): kern/bebouwing
Bron: Franse kaarten (1811-1813)
Opmerkingen:

Objectnummer: 10
Centrumcoördinaten: 214070/541660
Plaats, toponiem: Wapse
Objecttype(n): kern/bebouwing
Bron: Franse kaarten (1811-1813)
Opmerkingen:

Objectnummer: 11
Centrumcoördinaten: 213400/541340
Plaats, toponiem: Veldhuizen
Objecttype(n): kern/bebouwing
Bron: Franse kaarten (1811-1813), Atlas van Huguenin (1819-1829)
Opmerkingen:

Objectnummer: 12
Centrumcoördinaten: 206460/538570
Plaats, toponiem: Nijensleek, De Bosch
Objecttype(n): kern/bebouwing (verdwenen)

Bron: Kadastrale minuut

Opmerkingen:

Objectnummer: 13

Centrumcoördinaten: 207540/539860

Plaats, toponiem: Nijensleek

Objecttype(n): mogelijk bebouwingslint of ontginningsas

Bron: Kadastrale minuut

Opmerkingen:

Objectnummer: 14

Centrumcoördinaten: 207870/541000

Plaats, toponiem: Wilhelminaoord, Colonie no 2

Objecttype(n): ontginning/bebouwing

Bron: Kadastrale minuut

Opmerkingen:

Objectnummer: 15

Centrumcoördinaten: 209230/539710

Plaats, toponiem: Frederiksoord, Colonie no 1

Objecttype(n): ontginning/bebouwing

Bron: Kadastrale minuut

Opmerkingen:

Objectnummer: 16

Centrumcoördinaten: 213830/540640

Plaats, toponiem: Ten Have

Objecttype(n): kern/bebouwing

Bron: Franse kaarten (1811-1813), Atlas van Huguenin (1819-1829)

Opmerkingen:

Objectnummer: 17

Centrumcoördinaten: 216910/538980

Plaats, toponiem: Wittelte

Objecttype(n): kern/bebouwing

Bron: Franse kaarten (1811-1813), Atlas van Huguenin (1819-1829)

Opmerkingen:

Objectnummer: 18

Centrumcoördinaten: 219310/540380

Plaats, toponiem: Dieverbrug

Objecttype(n): kern/bebouwing

Bron: Franse kaarten (1811-1813)

Objectnummer: 19
Centrumcoördinaten: 223030/538520
Plaats, toponiem: Lhee
Objecttype(n): kern/bebouwing
Bron: Franse kaarten (1811-1813), Atlas van Huguenin (1819-1829)
Opmerkingen:

Objectnummer: 20
Centrumcoördinaten: 217150/538420
Plaats, toponiem: Wittelte
Objecttype(n): kern/bebouwing
Bron: Franse kaarten (1811-1813), Atlas van Huguenin (1819-1829)
Opmerkingen:

Objectnummer: 21
Centrumcoördinaten: 214130/538380
Plaats, toponiem: Wapserveen
Objecttype(n): kern/bebouwing (verdwenen)
Bron: Kadastrale minuut
Opmerkingen:

Objectnummer: 22
Centrumcoördinaten: 209960/537100
Plaats, toponiem: Wapserveen, De Bovenboer
Objecttype(n): kern/bebouwing (verdwenen)
Bron: Kadastrale minuut
Opmerkingen:

Objectnummer: 23
Centrumcoördinaten: 208900/536190
Plaats, toponiem: Wapserveen, Horrelveen
Objecttype(n): kern/bebouwing (verdwenen)
Bron: Kadastrale minuut
Opmerkingen:

Objectnummer: 24
Centrumcoördinaten: 213310/535620
Plaats, toponiem: Uffelterveen
Objecttype(n): kern/bebouwing (verdwenen)
Bron: Franse kaarten (1811-1813)
Opmerkingen:

Objectnummer: 25
Centrumcoördinaten: 214440/535650
Plaats, toponiem: Uffelterveen, Achter de Es
Objecttype(n): kern/bebouwing (verdwenen)
Bron: Franse kaarten (1811-1813), Kadastrale minuut
Opmerkingen:

Objectnummer: 26
Centrumcoördinaten: 225110/533740
Plaats, toponiem: Kraloo, Krah
Objecttype(n): kern/bebouwing (verdwenen)
Bron: Franse kaarten (1811-1813), Atlas van Huguenin (1819-1829)
Opmerkingen:

Objectnummer: 27
Centrumcoördinaten: 213290/534400
Plaats, toponiem: Holtinge
Objecttype(n): kern/bebouwing (verdwenen)
Bron: Franse kaarten (1811-1813), Atlas van Huguenin (1819-1829)
Opmerkingen:

Objectnummer: 28
Centrumcoördinaten: 212470/530910
Plaats, toponiem: Havelte
Objecttype(n): kern/bebouwing (verdwenen)
Bron: Franse kaarten (1811-1813)
Opmerkingen:

Objectnummer: 29
Centrumcoördinaten: 211600/538460
Plaats, toponiem: Wapserveen
Objecttype(n): opvallend perceel
Bron: Kadastrale minuut
Opmerkingen: mogelijke huisplaats

Objectnummer: 30
Centrumcoördinaten: 209920/532750
Plaats, toponiem: Darp, Kampen
Objecttype(n): opvallend perceel
Bron: Kadastrale minuut
Opmerkingen: mogelijke huisplaats

Objectnummer: 31
Centrumcoördinaten: 210460/532990
Plaats, toponiem: Darp, Kampen
Objecttype(n): bijzonder perceel
Bron: Kadastrale minuut
Opmerkingen: mogelijke huisplaats

Objectnummer: 32
Centrumcoördinaten: 210530/532750
Plaats, toponiem: Darp, Kampen
Objecttype(n): opvallend perceel
Bron: Kadastrale minuut
Opmerkingen: mogelijke huisplaats

Objectnummer: 33
Centrumcoördinaten: 206780/539330
Plaats, toponiem: Nijensleek
Objecttype(n): mogelijk bebouwingslint of ontginningsas
Bron: Kadastrale minuut
Opmerkingen: